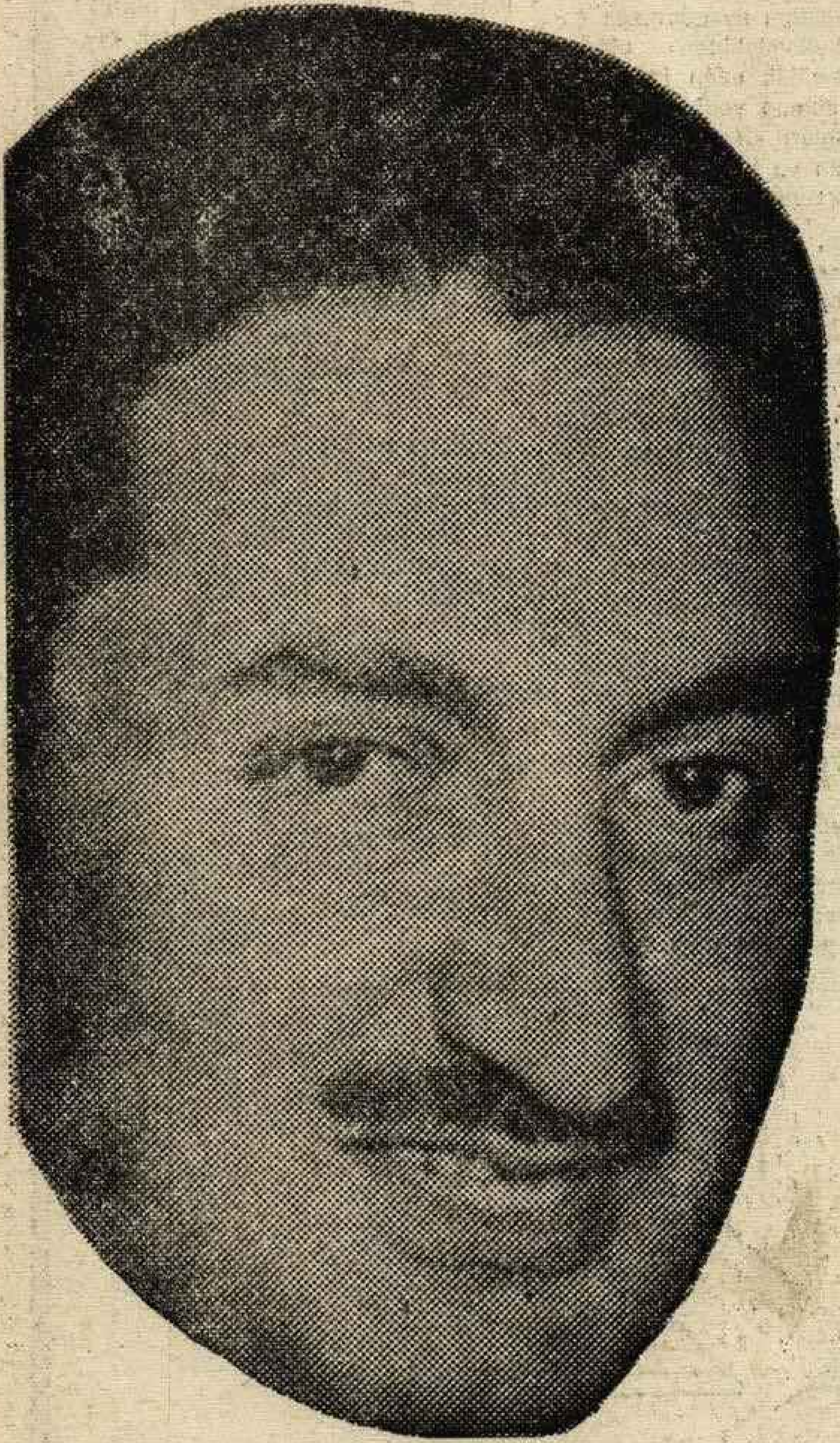
TOPLUM

HAFTALIK SİYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ

SAYI: 18, 4 Ağustos 1972, 250 kuruş

Ecevit istifalar hakkında Toplum'a konuştu

NADİR NADİ orta sayfada

Devrimci Toplum yöneticileri

Demir-Çelik tesislerinin AP'li parlamenterler vasıtasıyle içine düştüğü çıkmazı gerçekçi bir dille halkımıza duyurduğunuz için candan teşekkürler.

Dünyanın neresinde görülmüştür; Devlet eliyle kurulan bir tesisin özel sektöre devredilmesi? Hem de zoraki devredilmek istenmsi.

Meclislerde nutuk atan, gazetelere demeçler veren «Reformlar gerçekleştirilmeden seçime gidilemez» diyerek biraz daha koltukta kalmak isteyen AP'li parlamenterler; bu mu sizin Reform anlayışınış?

Yılda 800 milyon lira kâr sağlayan tesisleri özel sektöre devretmek istemeniz ve bu alandaki mutlu (!) çalışmalarınız fakir Türkiyemize indirilecek en büyük darbe olacaktır. Birkaç toprak ağası AP'li milletvekilini ve onun etrafını hoşnut kılmak isteyişinizi yoksul halkımız nefretle anacaktır.

Faruk Ülker-Kayseri

★

Toplum'a,

Bu yazıyı, bazı yanlış terimleri, sorunları açıklığa kavuşturmak için yazıyorum. Hele kafa karışıklığı, kavram kargaşalığı olan şu günlerde yerinde olacağına inanıyorum.

Önce şunu belirtelim: Tek partili hayattan, çok partili hayata geçiş 1945-46 yılları değildir. Bu olsa olsa 1965 yılıdır diyebiliriz. 1946 yılında CHP, DP ayni sınıfların partileridir. Aslında iki partinin programında önemli değişiklik yoktur. Ama 1965 de durum değişmiştir. Mecliste tek değil, iki ses çıkmaktadır. Halkın ve halka karşı olanların sesi. Şimdi CHP işçinin, köylünün, memurun, esnafın... kısacası halkın çoğunluğunun partisi olma yolundadır. Şu anda Türkiye'de iki grup parti vardır. Halktan yana olan CHP, BP, ve halka karşı olan tüm diğer partiler. Bu, gerçekten böyledir. Bu gün emeği, halkı temsil eden CHP'yi kutlarım.

Bir de kitle partisi yutturmacası yapıyorlar. CHP hem köylüyü hem de ağayı, hem işçiyi hem patronu, hem sömüreni hem sömürüleni temsil edecek. Hadi canım sen de! Olmaz öyle şey. Bunu, çagını bilmiyenler söyler. Sonra da Atatürkçülükten ayrılma derlerse gülerler ona.

MGP, devlet kadrolarından yıkıcılar gitsin diyor. Biz de Meclisten tutucular gitsin diyoruz.

Yusuf Aslan-Konya

★

Halk'tan Toplum'a

Evrende hiç bir şeyin en iyisi yapılmadı ki sizden en iyi bir dergi isteyebilelim.

TOPLUM'da asgari müştereklerde birleşiyoruz. «Sosyal Demokrat Düzen» için işçi, köylü, küçük esnafın, velhasıl dar gelirli, ucuza satılan emekleriyle geçinenlerin bilmesi, öğrenmesi gerekir. Sizler bu yolda toplumu uyandırmağa çalışan, «Az gelişmişlikten» utanan insanlara öncülük eden fedailersiniz. «Bir somun yedim. Karnım doydu» diyenlere «Hayır, senin sofranda zeytin ve peynir de bulunacak» diyorsunuz.

Eğitimde, vergide, işsizlikte, velhasıl «insanca yaşamak için her yerde ve her şeyde» kadere inan dırılmış halkımıza ışık veriyorsunuz. Yani, kaderin perdesini yırtıp, gerçekleri gösteriyorsunuz. Kendim de sizler gibi olabilseydim, aranızda olabilseydim, ışık verebilseydim...

Rıza Alp-Karabük

★

Açık mektup:

Radyolardan duyduk, gazetelerden okuduk: Bizim oylarımız ile seçilen milletvekili ve senatör beylerin bir kısmı, bilinmez hangi pazarlığın sonucu partimizden istifa etmişler. Şimdi bu beylere üç sorumuz var:

1 — Hani siz İsmet Paşacı idiniz, hani siz İnönücü idiniz? Paşa, partiden ayrılmayın derken, kim size emir verdi de istifa ettiniz?

2 — Size değil Halk Partisine oy veren seçmenlerin yüzü suyu hürmetine, bir dahaki seçimde göremiyeceğiniz Meclise girmişken şimdi CHP'li milyonlarca vatandaşı sattınız. Neden milletvekilliğinden de istifa etmiyorsunuz? Hele içinizde Sezai Orkunt gibi yalvararak merkezden aday olanlar da var.

3 — Şimdi kimlerle anlaşıp, hangi partinin başını yakacaksınız? Yoksa (Çadır Partisi) mi kuracaksınız?

Artık ağzınıza Atatürk'ün adını da almak hakkını kaybettiniz. Çünkü Atatürk, sizler gibi hareket edenlerden nefret eden bir liderdi. Hele bir milletvekilliği uğruna, kurduğu partiye sırtından hançer saplamağa çalışanları görseydi, bilirdi yapacağını. Size (Yolunuz açık olsun) deriz. Yeni partinize bakalım ne kadar hizmet edeceksiniz, merak ediyoruz. Ama biz kurtulduk ya, bu yeter. 100 milletvekili de ayrılıp gitseniz, yerinize 100 tane yeni ve CHP'nin ilkelerine bağlı milletvekili seçeceğiz. Göreceksiniz.

Burdur-Bucak İlçesi
Sosyal Demokrat gençleri
adına
Selâhattin Dirgen

★

Devrimci TOPLUM'a

Bizler Ankara'da, üniversitede okuyan öğrencileriz.

Toplum Dergisinin, sömürüye karşı ezilen halkın yanında savaştığından kıvanç duyuyoruz.

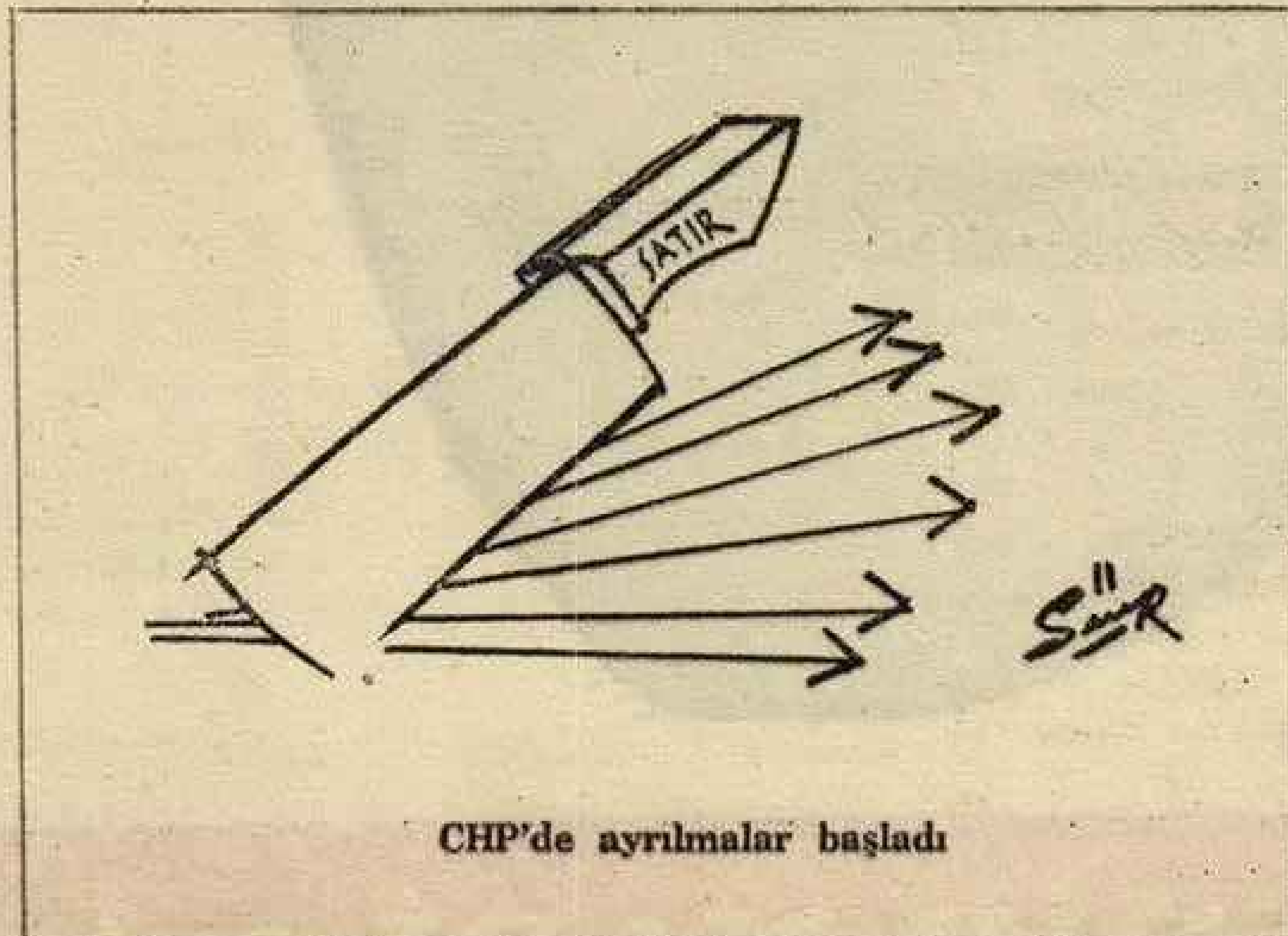
Dergimizde bazı eksik hususlara rastladık. Eğer bunlar dikkate alınırsa memnun kalacağız.

1. Ön kapak daha etkili ve anlamlı olmalıdır.

2. Arka kapağa Turhan Selçuk, Nezih Danyal vs. karikatürcülerimizin çizgileri konulmalıdır.

3. İşçi sütunu açılmalıdır.

Salih Behçet ve 9
arkadaşı-Ankara

CHP'de ayrılmalar başladı

TOPLUM'DA BU HAFTA

■ Ağır sanayiin özel sektöre devri için yapılan çalışmalar sürdürülürken, el altından yapılmakta olan bir başka hazırlık da su yüzüne çıktı; Murgul bakırlarının Karadeniz Bakır İşletmelerine devredileceği öğrenildi. Haberlerimiz arasında yer alan "Bakır Dramı", bu yoldaki çalışmaların içyüzünü anlatıyor.

■ Fransız İhtilâlinde ve daha sonra Napolyon'un imparatorluk döneminde Zaptiye Nâzırı olarak ün kazanan bir politikacı vardır: Joseph Fouché. "Lyon kasabı" olarak da anılan ve gizli polis teşkilâtı kurmaktaki meha_retiyle tarihe geçen Fouché'nin Stefan Zweig tarafından yazılmış hayat hikâyesini 20, 21 ve 22'nci sayfalarımızda sunuyoruz. Tarihin bu ibret dolu sayfasını ve ünlü yazar Zweig'in yargılarını okurlarımızın ilginç bulacağı ümidindeyiz.

TOPLUM'dan

Sevgili TOPLUM okuru,

CHP'de Satırcıların gösterişli basın toplantılarıyla ve olabildiği kadar gürültü kopararak istifaları sürerken, özellikle, suçlamaların boy hedefi haline getirilmek istenen Ecevit'in ne zaman konuşacağı, yaygınlaşan bir merak konusu oluyordu.
Ve nihayet, Ecevit konuştu.
TOPLUM, bu sayısında, CHP Genel Başkanı ile yaptığı konuşmayı sunmaktadır. Ecevit'in, TOPLUM'un sorularına verdiği cevaplar, CHP'nin istifalar ve istifalar sonrasındaki gelişmelerle ilgili görüşlerini gün ışığına çıkarmaktadır.

✶

Geçtiğimiz salı günü Ankara'da bir basın toplantısı yapıldı. Aynı akşam TRT ve ertesi gün gazeteler aracılığıyla kamuoyuna duyurulan bu basın toplantısı, bütün yurtta geniş yankılar uyandırdı.

Basın toplantısını düzenleyen Türk-İş Genel Sekreteri ve Cumhurbaşkanlığı Kontenjan Senatörü Halil Tunç'un yaptığı açıklamalar, sıcakların da etkisiyle durgunlaşmış görünen politik hayatın bir anda canlanmasına yol açtı.
Türk-İş Genel Sekreteri, sert ve kesin bir dille, "Hükümetin, özel teşebbüsün çıkarlarını korumak için kurulmuş bir ittifakın içinde yer almış olduğunu" söylüyor, Anayasa'yı savunuyor ve dargelirli kitlelerin pahalılık karşısında ezildiğini hatırlatıyordu.

Tunç'un söyledikleri belki bilinen şeylerdi ama, bir süreden beri, hiç kimse, bu gerçekleri söylemiyordu. Bu yüzden, salı günü yükselen ses, büyük ilgi topladı.
İşin bir diğer yönü de, bu gerçekleri açıklayanın, Türkiye'nin en büyük işçi örgütünün ikinci adamı olmasıydı. Bu özellik, söylenenlere ayrı bir önem katıyordu.
TOPLUM, bu sayısında, Halil Tunç'un basın toplantısını geniş olarak vermektedir.

Saygılarımızla
TOPLUM

TOPLUM

CUMA GÜNLERİ YAYINLANIR, HAFTALIK SİYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ

Kurucusu: **Turhan Erker**
Sahibi: **Coşkun Fermen**
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: **Abdullah Emre İleri**

TEL: 18 07 59
YÖNETİM YERİ: Meşrutiyet Caddesi Hatay Sokak 10/15 Bakanlıklar — Ankara
HABERLEŞME ADRESİ: Posta Kutusu 160 Ulus — Ankara

TOPLUM Dergisinin bu sayısı, Vatan Matbaacılık A.Ş. tesislerinde dizilmiş, tertiplenmiş ve basılmıştır. Klişeler: Torunoğlu Klişecilik

Abone:
6 Aylık (26 sayı) 65 TL.
Yıllık (52 sayı) 125 TL.
Dağıtım: Hür Dağıtım

İlân Tarifesi:
Arka kapak (siyah - beyaz) 4.000 TL.
İç sayfalar 3.000 TL.
Arka kapak (renkli) 5.000 TL.
Sütun Cm 50 TL.

TOPLUM

TÜRKİYE

İşçiler

Muhtırayı hatırlayalım

Son günlerin en ilginç, en dikkate değer basın toplantısını, Türk-İş Genel Sekreteri ve Cumhurbaşkanlığı Kontenjan Senatörü Halil Tunç yaptı.

Haftanın başında Salı günü, başkent sıcaktan kaynıyordu. Parlâmenterler ,tatilin tadını çıkartmak üzere, yurdun en turistik bölgelerine dağılmışlardı. Gücü yeten, durumu elveren herkes, serinliyecek, dinlenecek bir köşe arıyordu. Başkent âdeta tenhalaşmıştı.

Halil Tunç,

— «Önce, unutulmuş görünen Muhtıra metnini hatırlatmakta yarar var» diye söze başlayınca, basın mensupları dikkat kesildiler.

12 Mart Muhtırasının metnini baştan sona okuyan Halil Tunç, Muhtıranın, özellikle üç amacına dikkati çekmek istiyordu. Bunlar:

a) Anarşik ortamın giderilmesi,

b) Anayasa'nın öngördüğü reformların, Atatürkçü bir görüşle ele alınması,

c) İnkılâb kanunlarının uygulanması

idi.

Ne var ki, aradan geçen birbuçuk yıla yakın bir zaman içinde iki hükûmet değişmiş, üçüncüsü işbaşına gelmiş, fakat Toprak Reformu Ön Tedbirlerinden başka, reformla ilgili hiçbir şey gerçekleştirilememişti. Ön Tedbirler Kanunu da amacından iyice saptırılmış bir halde Parlâmentodan geçmişti. 12 Mart Muhtırası, rayından çıkarılmıştı. Muhtıranın reform amacı bir yana atılmıştı. Egemen çevrelerin her istediği gerçekleşiyordu. Muhtıranın veriliş amacı, egemen çevrelerin çıkarlarının daha çok korunmasıymış gibi bir hava benimsenmişti. Türkiye'nin hâlen içinde bulunduğu durum, her yurtseveri üzmekteydi. Ekonomi, özel sektörün insafına terkedilmişti. Devletin elindeki ağır sanayi tesislerinin dahi özel sektöre devri yolunda teşebbüsler vardı. Bakanlar, her fırsattan yararlanarak özel sektöre teminat verme, hizmet arzetme ve kolaylık sağlama yarışındaydılar.

Birtakım gerçeklerin böyle, yüksek sesle dile getirilmesi, basın toplantısına katılan gazetecilerin son derece ilgilerini çekmişti. Fısıldaşmalar oldu: **«Peki ama, bütün bunları niçin Halil Tunç, tek başına söylüyor? Bu gerçekleri gören başka parlâmenterler yok mu?»**

"Lesse lüp lüp, lesse cup cup"

Türk-İş Genel Sekreteri ve Cumhurbaşkanlığı Kontenjan Senatörü Halil Tunç, eleştirilerini Başbakana da yönelterek, konuşmasına şöyle devam etti:

— «Üçüncü Beş Yıllık Plân'ın, Devletin bütün olanaklarını özel teşebbüs emrine bırakacak bir anlayış içinde hazırlanacağı, en yetkili kişi tarafından açıklanmıştır.

Bizzat Başbakan, özel sektörü, 'Meydan boş' diyerek, boş meydanda at oynatmağa dâvet etmektedir. Bu, yüzyıl öncenin 'Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler' anlayışının çağımızda tekrarından başka hiçbir anlam taşımamaktadır.

Özel teşebbüs temsilcileri de Hükûmetten çok memnun olduklarını, bu hükûmetin kendilerine güven verdiğini durmadan tekrarlamakta ve yeni yeni imtiyazlar peşinde koşmaktadırlar.

Anlaşılmaktadır ki, yurdumuzda bir ittifak kurulmuş ve Devletin de, toplumumuzun da çıkarı, küçücük bir azınlığın çıkarı uğruna unutulmuştur.»

Tunç'a göre, kurulan ittifak, egemen çevrelerin ekonomik güçlerini artırmak amacını taşıyordu. Yetkililerin yanı sıra, ilân baskısıyla kontrol altında tutulan basın ve TRT de bu ittifak içinde yerlerini almışlardı. Sonuç olarak, kamuoyu gerçekleri öğrenme olanağından yoksun kılınıyor ve halk, gerçekler yerine, egemen çevrelerin istediklerini duyabiliyor, öğrenebiliyordu. Başka bir deyişle, kamuoyu, kendi çıkarları aleyhine oluşturulmaktaydı.

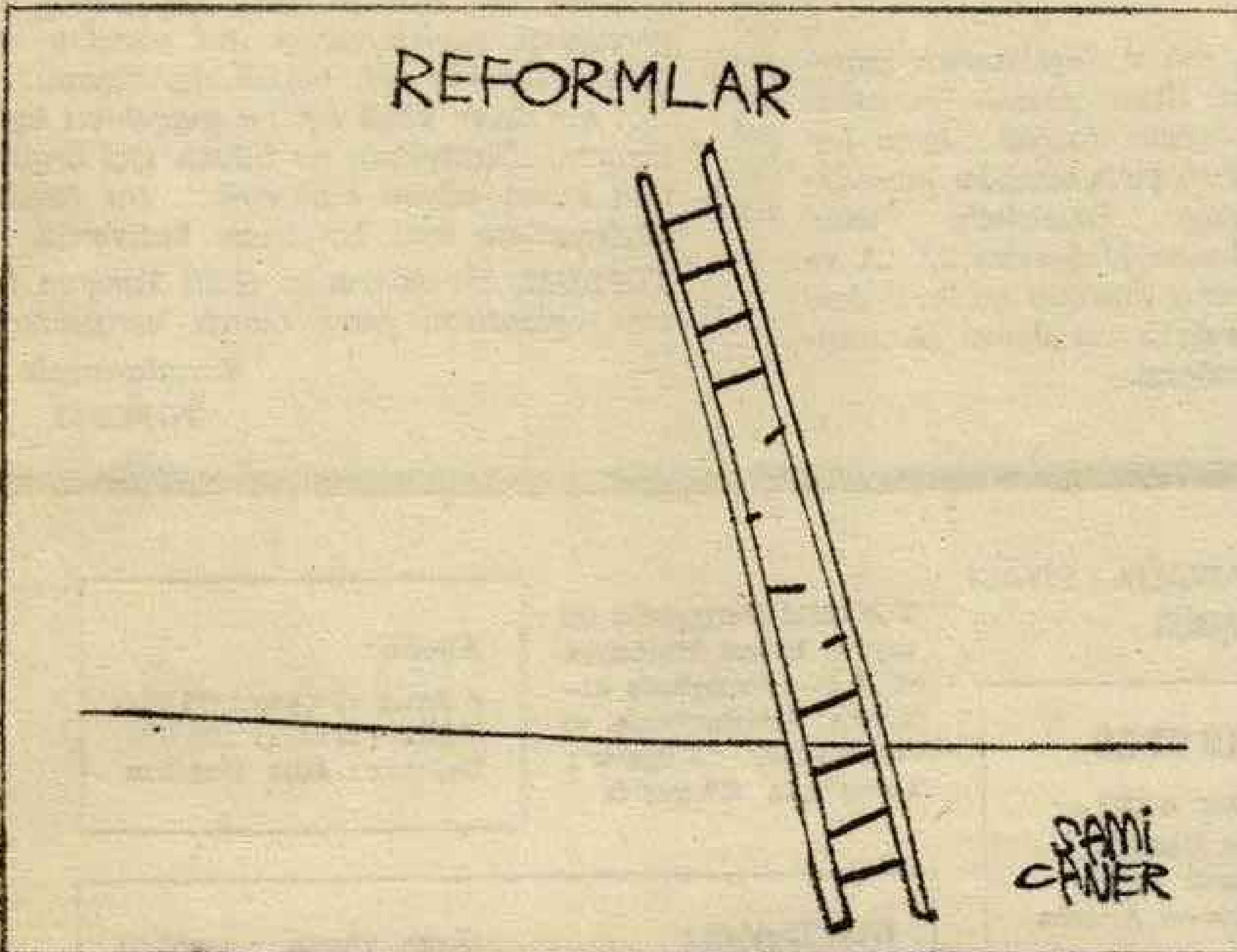
Halka açık anonim şirketler

Halil Tunç, basın toplantısının açışını bu sözlerle tamamladıktan sonra, sözü, **«halka açık anonim şirketler»** konusuna getirdi. **«Halka açık anonim şirketler»** teşebbüsünde iş çevreleri başı çekmekteydi. Bu konuda son zamanlarda sistematik bir kampanya sürdürülmekteydi. Bu kampanyaya TRT de katılmış ve, karşı görüşleri yok farzederek, yalnızca aynı görüşte olan kişileri biraraya getirip açık oturumlar düzenlemişti. İş bu kadarla da kalmamış, arkasından, Hükûmet Başkanı da bu kampanyaya katılmıştı.

«Halka açık anonim şirketler», halka en küçük bir yarar dahi sağlayamıyacak, sadece belirli çevreler için yeni bir kazanç kaynağı olacaktı. Yönetim ve denetiminde halkın en ufak bir katkısı bulunmıyacak olan bu çeşit kuruluşlar, halkın koyduğu sermayeyle özel teşebbüse ait yatırımlara, mümkün mertebe düşük kârla imkânlar hazırlayacaktı.

Türk-İş Genel Sekreteri'ne göre, bu propagandanın son günlerde ağırlık kazanmasının bir nedeni daha vardı: **Özel sektörün, yurt dışındaki işçilerin gönderdiği dövizlere göz dikmiş olması!**

Özel sektör, işçi dövizlerini ele

geçirmek istiyordu. Bu arada, yurt dışındaki işçilerin kendi teşebbüsleriyle kurdukları şirketlerin zarar etmekte oldukları ısrarlı bir biçimde yayılmaktaydı. Bundan murat, işçilerin, dövizlerini özel sektörce kurulan şirketlere vermelerini sağlamaktı. Türk-İş, işçi dövizlerinin özel sektöre peşkeş çekilmesine karşı çıkmağa kararlıydı.

İktisadî devlet kuruluşları

Senatör Halil Tunç'a göre, halkın ve yurt dışındaki işçilerin sermaye birikimine öncülük etmek görevi, Devlete düşmekteydi. Oysa, Türkiye'de özel teşebbüse her türlü yeni imkân sağlamayı kendilerine görev edinenler, kamu iktisadî kuruluşlarını sistemli olarak kötüleme kampanyalarına hız vermişlerdi. Bu kuruluşları en çok kötüleyenler ise, ne acıdır ki, bu kuruluşların çalışmalarını baltalayan, verimini azaltan, kâr oranlarını düşürücü yollara yöneltenler olmuştu.

Kurtuluş Savaşından sonra Türkiye'ye en uygun model olarak saptanan iktisadî devlet teşebbüsleri, sonradan, amaçlarından saptırılmış ve çok-partili hayatın, «**sömürü unsuru**» saydığı kuruluşlar haline getirilmişti. Bu ise Tunç'a göre, Türk ekonomisine yapılan en büyük kötülüklerden biri olmuştu.

Türkiye'de halihazırda kurulu olan ve geliştirilmesine çalışılan sistem, özel teşebbüsün kayıtsız şartsız egemenlik kuracağı bir ekonomiyi amaçlamaktaydı. Bu amaç gerçekleştirilebilirse, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun kalkınması da bir hayal olacaktı. Zira, özel teşebbüsün, yatırımlarını, kendisine elverişli gelen yerlere -ki bu yerleri burada bir bir saymağa gerek yoktur- yönelttiği bilinmekteydi. Kapitalist ülkelerde bile özel sektör, Türkiye'deki kadar başıboş bırakılmamaktaydı. Oralarda da devlet, ekonomiye müdahale etmekteydi.

Dayansın işçi-köylü!

Özel teşebbüse kolaylık ve olanak sağlama yarışı alabildiğine sürdürülmekteydi. Fedakârlık ise, dar ve sabit gelirlilerden istenmekteydi. Bu düşüncenin sahipleri, kalkınmanın ancak böyle gerçekleşeceğini düşünmekteydiler. Bu politikanın Devlete yüklediği malî yük ise köylünün, sabit gelirlilerin ve işçinin sırtından çıkarılmaktaydı.

«**Pahalılığı önlemek**» gerekçesiyle taban fiyatları dondurularak köylü güç durumda bırakılmıştı. Pahalılığın asıl yaratıcısı aracı ve tefecilere karşı hiçbir şey yapılmamıştı. «Görünüşe göre de yapılmıyacak»tı.

HALİL TUNÇ
İşçilerin haklarını arıyor...

Personel Kanunundan doğan haksızlıkların giderileceği yolundaki bütün vaatler sözde kalmış ve memurların sıkıntıları giderilememişti.

Ücretler buzdolabına!

Basın toplantısının en ilgi çeken yanlarından biri de, Halil Tunç'un, işçi ücretleriyle ilgili açıklaması oldu. Tunç, «**ücretler dondurulmak istenmektedir**» diyordu. Geçtiğimiz yılın yaz aylarında da yine işçi ücretlerinin dondurulması günün konusu haline gelmişti. Birinci Erim Hükûmetinde işçi ücretlerinin dondurulması yönünde bir eğilimin ağır bastığı, o zamanlar basına da sızmıştı. Ancak, sonradan, bu konu unutulup gitti.

Aradan bir yıl geçtikten sonra, bu kez Melen Hükûmeti, acaba bu yola mı başvurmak niyetindeydi? Türk-İş Genel Sekreteri, bunu mu ima ediyordu?

Ücretler dondurulacak olursa, işçiler, hızla artan pahalılık karşısında, yüz kızartıcı bir geçim sıkıntısına mahkûm olacaklardı. Ama, bu suretle elde edilen malî olanaklar da sanayicilere prim olarak dağıtılacaktı! Türk-İş Genel Sekreteri ve Senatör Tunç, bu noktalara özellikle dikkati çekti.

Anayasa'da tasarlanan değişiklikle köylünün ve işçinin, demokratik yollardan seslerini yükseltmeleri önlenmek istiyordu. Yöneticilerin zaafları ve Anayasa'mızın sosyal adalet ilkelerine sırt çevirmelerinden doğan olayların suçu, Anayasaya yüklenmekteydi.

Anayasa'nın her değiştirilme teşebbüsünde, gerekçe olarak, «**Anayasa'nın sağladığı özgürlüklerin anarşi yarattığı**» öne sürülmüştü; ancak, Anayasa'nın sosyal adalet ilkesinin gerçekleştirilmesi yolunda ciddi bir çaba gösterilmemiş olduğu hep unutulmuştu. Oysa, 1961 Anayasası, sosyal adaletin sağlanması yolundaki hükümleriyle, getirdiği özgürlüklerin kötüye kullanılmasını önleyecek nitelikteydi.

Sosyal ve ekonomik gerçekler, yasalarda yapılacak değişiklikler veya yeni yasalarla değiştirilemezdi. Önemli olan, yapılacak yasa değişiklikleri ve yeni yasaların sosyal ve ekonomik gerçeklere uygun olmasıydı. «**Sıkıştırılan gazların patlayacağı**», bir fizik kanunuydu. Fizik kanunları arasında fertler ve toplumlar için geçerli olanların da bulunduğu unutulmamalıydı.

Türk-İş, yetkililerin görmezlikten geldikleri bu gerçeği kamuoyuna hatırlatmayı yararlı görmekteydi.

Fiyatlar ve işçiler

İki yıldanberi fiyatlarda meydana gelen artış, resmî rakamlara göre yüzde 40'a yakındı. Öte yandan, yetkililer, fiyat artışlarının durduğunu veya çok yavaşladığını söylemekteydiler. Oysa, bu açıklamalar gerçeklere uymamaktaydı. Pahalılığın acısını yurttaş hergün biraz daha fazla çekmekteydi. Bunun en taze örneği ise, kasaplardan sonra Et ve Balık Kurumunun da et fiyatlarına zam yapmasıydı.

İşverenlerin öne sürdüğü ücret artışının verim artışına bağlanması gerektiği görüşü de, işçilere karşı yapılmakta olan bir diğer haksızlıktı. Zira, Türkiye'de verimlilik yeterince yüksek değilse, bunun suçu işçinin olamazdı. Bu sevk ve yönetimdeki hatalı tutumun doğal sonucuydu. Bu nedenle, ücretleri verim artışına bağlayarak, kötü yönetim yüzünden artmayan verimden dolayı işçiyi sorumlu tutmak, büyük bir haksızlıktı.

Grev yasağı..

Sıkıyönetimin ilânında ve Hükûmetin, «**Deprem felâketinin yaralarını sarmak**» gerekçesiyle dokuz ilde grev yasağı ilân etmesinden beri işverenler, «**işçiler nasıl olsa grev yapamazlar**» düşüncesiyle, çoğu zaman, toplu sözleşme çağrılarına uymak zahmetine dahi katlanmamaktaydılar. Böylece, işverenler, Sıkıyönetim uygulamasından bile kendilerine çıkar sağlamaktaydılar. Oysa, Sıkıyönetimin ilânı sırasında ve her uzatılmasında Hükûmet yetkilileri, Parlâmentoda, gerekçe olarak, «**anarşi**» yi öne sür-

Yeni parti hikâyesi

Şu satırların yazıldığı sıralarda, Türkiye'de, doğumuna bütün güçleriyle yardım edenlerin bile beğenmediği bir hilkat garibesi dünyaya gelmek üzeredir.

CHP'den ayrılan bazı milletvekili ve senatörler, yeni bir parti kuracaklarını açıklamışlardır. Partinin başkanlığına, —politikaya biraz olsun aklı erenlerin hepsi bu görevi almaktan kaçındıkları için—, büyük bir olasılıkla, Dr. Kemal Satır getirilecektir.

Söylenen, bu partinin, Ecevit'in Genel Başkanlığa getirilmesinden sonra sola kayan CHP'nin ortanın solunda bıraktığı boşluğu doldurmak üzere kurulduğudur. Tabiî, bu arada, Ecevit'e ve yakın çalışma arkadaşlarına ağız dolusu suçlamalar da unutulmamaktadır.

Söylenmeyen, yeni partinin bir boşluğu doldurmak falan için değil, düpedüz, CHP'deki iç çekişme sırasında yapılan yanlış hesapların talihsiz faturası olarak kurulduğudur. İnönü kapıyı gösterince, Ecevit ve arkadaşlarının, «fareli köyün kavalcısı» gibi, CHP'den kapıdışarı edileceklerini sanarak ona açıktan durum alanlar, aslı astarı olmayan suçlamalar yöneltenler, onunla birarada yaşamayı kendileri için böylece olanaksız kılanlar, şimdi siyasal yaşantılarını sürdürmek için yeni bir yer aramaktadırlar ve yeni parti yalnızca ve yalnızca bunun için kurulmaktadır. Yoksa, aslında olmayan bir boşluğu doldurmak için değil...

Bir nokta iyi bilinmelidir: Yanlış hesap, Bağdat'a kadar ulaşmış bile olsa, oradan geri döner. Eğer yeni partiyi kuranlar gerçekten Türkiye'de bir boşluğu dolduracaklarını sanıyorlarsa, yalnız kendilerini aldatıyorlar demektir. Tıpkı, CHP'deki iç çekişme günlerinde yaptıkları gibi... Çünkü, bugün ortada bir boşluk varsa o da, bazılarının sandığı gibi, ortanın solunda değil, onun da solundadır. Ecevit'in CHP'si, açıkça biliniyor ki, tıpkı İnönü'nün CHP'si gibi, markscı olmayan bir sol politikanın savunuculuğunu yapmaktadır. Ecevit döneminin İnönü döneminden tek başkalığı, olsa olsa, bu savunuculuğun daha içten ve daha tutarlı bir biçimde yürütülecek olmasıdır.

Acemilere biraz siyasal bilim dersi vermek için —okurlarımızdan özür dileyerek— şunu hatırlatalım: Demokratik ülkelerde, siyasal yelpaze, sağdan sola doğru, **sağ-orta sağ-orta-orta sol-marksçı sol** partilerden oluşur (marksçı sol da kendi içinde çeşitli kanat ve eğilimlere ayrılır ama, sözü uzatmamak için bunlara değinmeyelim). Görüldüğü gibi, ortanın solundaki partilerin solunda marksçı sol vardır. «Ecevit Genel Başkan olduktan sonra CHP daha sola kayacaktır» demek, açıkça, «CHP marksçı bir parti olacaktır» demektir ki, hiçbir şey gerçeklere bu kadar aykırı düşemez. Ne Ecevit'in kişiliği, ne de CHP'nin yapısı buna elverişlidir. Bunun tersine söylenecek her söz, bir türlü içe sindirilemeyen bir yeni Genel Başkanı ve partisini, genel oy ve kamuoyu karşısında küçük düşürmek, yıpratmak için uydurulmuş lâf-ü güzâftan başka birşey değildir.

Türkiye için marksçı bir sola gerek var mıdır? Anayasamız bunu yasakladığına göre, bu soruyu tartışmak gereksizdir, olanaksızdır. Fakat bu yasaklamanın, Türk siyasal yelpazesinde bir boşluk yarattığına hiç kuşku yoktur. Türk siyasal yelpazesinde, bugün, tek önemli boşluk da budur. Herhalde Dr. Satır ve arkadaşları bunu doldurmak için ortaya çıkmamaktadırlar!

Boşluk doldurmak efsanesini böylece belirttikten sonra, bir başka noktaya değinelim: Bu partinin arkasından kim gider? Gereği olmayan, siyasal yaşantıda hiçbir gerçek ihtiyaca karşılık vermeyen bir partinin arkasından, kimse gitmez. Hele bunun başında, kamuoyunda hiçbir çekiciliği olmayan, tam tersine, itici görünen kimseler varsa... Bunu, CHP içinde Ecevit'e karşı olanların büyük çoğunluğu da anlamış olmalı ki, CHP'den ayrılıp yeni partiye geçeceklerin sayısı iki elin parmaklarını geçmemektedir; geçmiyeceği de anlaşılmaktadır.

Her ne pahasına olursa olsun, ona buna kara sürmek isteyenlere söyleyecek sözümüz yok. Ancak, Ecevit'in CHP'nin başına dolap ve düzenle geldiğini içtenlikle sananlar, bu düşüncelerinden artık vazgeçmelidirler. Şunu bilmelidirler ki, CHP'de, Türk toplumu bugün yeni bir aşamaya geldiği, yeni liderler aradığı için bir yönetim değişikliği olmuş; toplumun bu isteğini yansıtan CHP örgütü, partinin başına Ecevit'i, kara gözleri ve kaşları için değil, bir eğilimi, Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal yapısını demokratik rejim içinde değiştirmek eğilimini en iyi temsil eden, bu eğilimi iktidara getirip uygulamayı en iyi becerecek görünen kimse olduğu için getirmiştir. Ecevit'e ters düşmek, şu sırada, topluma ters düşmek demektir.

Ama diyeceksiniz ki, CHP'den ayrılanlar şimdiye kadar hep topluma ters düşmekle tanınmış kimseler değil midirler? Doğrudur. Onun içindir ki, yeni partinin, bu bakımdan da fazla bir geleceği yoktur.

A. HALÛK ÜLMAN

müş, «anarşik olayların önlenmesi», «yeraltı örgütlerinin dağıtılması» için Sıkıyönetimin uzatılmasını istemişler ve Parlâmento da bu gerekçeleri geçerli bularak, Sıkıyönetimi onaylamış, uzatmıştı.

Türk-İş Genel Sekreteri, «**anarşi ve anarşik olaylardan ne anlaşıldığının açıklığa kavuşturulması gerekir**» diyordu. «**Biz, anarşik olaylardan, kanunların yasakladığı, suç teşkil eden eylemleri anlıyoruz; banka soymak, adam kaçırmak, silâhlı baskınlar yapmak gibi**» diyen Halil Tunç, konuşmasına şöyle devam etti:

— «**Anayasa** ve yasalarla yurttaşlara ya da kuruluşlara hak olarak tanınan **hareketleri**, yasalar çerçevesinde uygulanmak şartıyla, anarşik olay saymak mümkün değildir.»

İşçinin, haklarını almak için, elindeki tek imkânı olan greve başvurması; köylünün, ürettiği malın gerçek değerini alabilmesi; öğrencinin, silâhlı ve saldırgan olmamak kaydıyla, daha iyi eğitim olanakları istemek amacıyla girişeceği eylemleri «**anarşik olaylar**» saymak ve sıkıyönetimle bunları önlemek yoluna **gitmek, asla düşünülmemeliydi.**

Türk-İş, Hükûmetin, işverenden akıl alıp işçiye akıl vermek yerine, işçiyi, köylüyü, memuru, küçük esnafı, kısacası emeğiyle geçinen herkesi korumasını ve bunu sağlayacak tedbirleri almasını diliyordu.

Halil Tunç, basın toplantısındaki konuşmasını bitirirken,

— «Hükûmetler de, çağımızın gerçeklerine ayak uydurarak, susmuş bir toplum özlemi çekmek yerine, konuşan bir toplumun, ülkenin uygarlık düzeyine ulaşmasında çok büyük bir etken olduğunu kabul etmelidirler» dedi.

Başkent

Ne var ne yok?

Hafta içinde tatillerini Ankara dışında geçirenler, hemen hemen hep ayni soruya muhatap oluyorlardı:

— «Yahu, sen Ankara'dan geliyorsun, bilirsin; ne var ne yok?»

Aslında Ankara, hafta içinde, tam anlamıyla bir **terkedilmiş şehir** görünümündeydi. Meclisin tatile girmesiyle birlikte, taş bina, Anayasayı değiştirmekle görevlendirilen, 12 kişilik **Partilerarası Komisyona** kalmıştı. Ancak onlar da, birkaç defa biraraya geldikten sonra, 40 dereceye yaklaşan sıcaklar ve **«çalışmayın, ölürsünüz»** diyen hekimlerin tavsiyelerine uyarak, Dolmabahçe Sarayına taşındılar.

Bakanlara gelince, onlar, inceleme gezisindeydiler. Başbakan Melen, Elazığ ve Keban'a gitmiş, askerî törenle karşılanmış; Keban barajının son beton direğine harç atmış ve seçimlerin, 1973 Ekiminde yapılacağını vaadederek gazetelere manşet çıkmasını sağlamıştı. Başbakan Keban'a gitmeden önce; İmar ve İskân Bakanı Turgut Toker, Çanakkale'de; Enerji Bakanı Kodamanoğlu, doğum yeri Ulukışla'da; Gençlik ve Spor Bakanı Adnan Karaküçük, Atina'da; Sağlık Bakanı Kemal Demir, Romanya'da; Gümrük ve Tekel Bakanı Haydar Özalp ile Devlet Bakanı İlhan Öztrak İstanbul'da; Turizm ve Tanıtma Bakanı Erol Akçal, Paris'te; Millî Eğitim Bakanı Sabahattin Özbek ile Orman Bakanı Selâhattin İnal Doğu Anadolu'da **tetkik ve inceleme** gezisindeydiler. Ankara'da kalanlarsa, Üçüncü Beş Yıllık Plân çalışmalarına katılan ekonomist Bakanlardı. Zeyyat Baykara ve Ziya Müezzinoğlu da, Paris'e gitmeğe hazırlanan Plânlama Teşkilatı Genel Müdürü Memduh Aytür'le birlikte, 40 dereceye yaklaşan başkent sıcakları karşısında, **«çivi çiviyi söker»** diyerek, Kavaklıdere saunasında kâh terleyerek, kâh buz gibi suya dalarak yeni bir tedavi usulü bulmuşlardı.

Ağustosun ortası

«Ne var ne yok?» veya **«Ne olup bitiyor?»** —daha doğrusu, **«Tezgâhta ne var?»**— gibi soruların cevabını ise, Ankara'da bulunup da Hükümetle ilgili çalışmalara katılanlar dahi kesin olarak bilmiyorlar, **«hele bir, ağustosun ortasına gelelim de..»** diye bekliyorlardı.

Ağustosun ortası, Yüksek Askerî Şûra'nın toplanacağı dönemdi ve Şûra, şimdiye dek, bu derece merak konusu olmamıştı.

12 Mart muhtırasını veren yüksek komutanlar arasında görev değişiklikleri yapılması konusu uzun süredir kamuoyunu ilgilendiriyor, **«Genelkurmay Başkanı kim olacak?»**, **«Kara Kuvvetlerine kim gelecek?»**, **«Sıkıyönetim komutanları değişecek mi?»** gibi sorular, günlerdir, zihinlerde dolaşıyordu.

Hafta içinde, Genelkurmay Başkanlığına Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler'in gelmesi kesinleşmiş gibiydi. Ancak, Kara Kuvvetleri Komutanı kim olacaktı? Ankara Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Semih Sancar mı, yoksa İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Faik Türün mü?

İşte bütün bu soruların cevabı, ancak Askerî Şûra'nın toplantısından sonra belli olacaktı.

Amaç ne?

Başbakan Melen'in, Keban barajının son beton direğine harç atarken, **«seçimlerin 1973 yılında, yani normal sürede yapılacağını»** bildiren demeci gazetelere manşet olup politikacıların —bazıları hariç— yüreklerine su serperken, bir başka soru ortaya atılıyordu: **«Acaba seçimlere sıkıyönetim rejimi altında mı gidilecek?»**

15 aydır devam eden sıkıyönetim süresince sadece Ankara'da —Ankara Sıkıyönetim Komutanlığının son açıklamasına göre— 1369 kişi gözaltına alınmış, bunlardan 1312'si hakkında tutuklama kararı verilmişti. Halen, çeşitli cezaevlerinde, 312'si tutuklu, 19'u da gözaltında olmak üzere, 331 kişi bulunuyordu. Onbeş aylık sıkıyönetim süresince, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı, 78 bildiri ve 123 açıklama yapmıştı. 11 adet kulüp, dansing, otel ve randevuevi, 2 kuran kursu, 14 gazete, 1 dergi, 50 dernek, 2 sendika ve 3 tiyatro kapatılmış, 779 konut ve işyerinde arama yapılmıştı. Fakat amaca ulaşılmış mıydı?

Sıkıyönetim Komutanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Dairesi, yayınladığı bir bildiride, bu soruya «Hayır» cevabını veriyordu. Bildiride şöyle deniliyordu:

«Pek yakın zamana kadar PDA diye bir örgütün mevcudiyeti tespit edilemememiş olmasına rağmen, son zamanlarda böyle bir örgütün meydana çıkarılmış olması, sonucun kati olarak alınmadığına müşahhas bir delil teşkil etmektedir. Her ne kadar sıkıyönetimin uzatılmasına karar vermek yüce Parlamentonun görevi ise de, mevcut dâvaların karara bağlanmadan sıkıyönetimin kaldırılmasının, varılmak istenilen gayenin tahakkukuna engel teşkil edeceği kanaatinde bulunulmaktadır.»

Basın

Özgür basın

Uluslararası Gazeteciler Birliği (FİJ) Kongresinin İstanbul'da toplanıp toplanmaması konusundaki tartışmaların batılı basın teşekküllerince ciddi olarak ele alındığı ve demokratik ülkelerin dikkatlerini Türkiye'ye yönelttiği şu günlerde, yılın en ilginç sözü, Adalet Bakanı Fehmi Alpaslan'dan geldi:

«Basın, tehdit altında değildir. Türkiye'de, düşüncesinden ötürü cezaevinde bulunan basın mensubu yoktur ve olamaz.»

Adalet Bakanı, İstanbul Gazeteciler Cemiyetinin, Basın affı konusundaki bildirisine (Bak: Toplum Sayı: 17) cevap veriyor, fakat kaş yapayım derken göz çıkartıyordu. Türkiye'de pek çok gazeteci, pek çok basın teşekkülü, Alpaslan'ın bu demecini hayretle karşıladı. Türkiye Gazeteciler Sendikası, ertesi gün yayınladığı bildiride, bu hayreti dile getirdi.

Adalet Bakanı, **«Değişik fakat düşünce özgürlüğüne yöneltilmiş nedenlerle son bir yılda sütunlarını kaybeden gazeteci ve yazarlarla çeşitli sürelerle özgürlüklerini yitiren basın mensupları kamuoyunun bilgilerindedir»** diyerek, Gazeteciler Sendikasını yalanlamak istiyordu.

Son bir yıl içinde Türkiye'de gazeteciler ve yazarlar, çeşitli sürelerle özgürlüklerini kaybetmemişler miydi? Düşünce özgürlüğüne yöneltilen nedenlerle sütunlarından olan yazarlar yok muydu? Bir İlhan Selçuk, bir İlhami Soysal, neden mesleklerini icra edemiyorlardı? Bir Turhan Dilligil, bir Ahmet Tümel neden hapisteydiler? Bir Doğan Koloğlu —Adalet Bakanı, «Türkiye'de alabildiğine basın özgürlüğü var» derken— niçin Sağmalcılar cezaevine taşınıyordu? Bir Alpay Kabaçalı niçin cezaevine yollanıyordu? Bir Nadir Nadi, neden sütunlarından olmuştu? Bir Kemal Bisalman, neden yazamıyordu? Bir Turhan Selçuk, neden Türkiye'deki gazetesinden atılmış, bir İsviçre gazetesiyle sözleşme yapmak zorunda kalmıştı?

Kamuoyunun çok iyi bildiği bu soruların cevaplarını Adalet Ba-

"AP'nin SOLCULUĞU,,

Sayın Bozbeyli, geçenlerde verdiği bir demeçte, **«AP sola kaydı, CHP ise şimdilik sosyalist bir tabana oturdu»** buyurmuş. CHP'nin oturduğu sosyalist tabanın «şimdilik» sözcüğü ile sınırlandırılmış olması, CHP'nin ilerde üzerine oturacağı daha dehşetengiz tabanların gelişeceği kehanetini taşımakta. Sayın Bozbeyli'ye bakılırsa, **bu gidişle AP de, ilerde, giderek, CHP'nin boşaltacağı sosyalist tabana oturacağa benzer. Böylece, kala kala, ortada, milliyetçi, cumhuriyetçi, Atatürkçü ve de fazilet sahibi olarak, iki ana partimizden tasfiye edilmiş bir azınlık kalmış olacak ki endişe duymamak, düşeceğimiz hazin durumu düşünüp de dövünmemek mümkün değil!**

Düşünün hele, Millet Meclisini oluşturan 450 sandalyeden 400 kadarı ya solcu AP'liler, ya da Mao kıyafetleri içinde, gözlerinde kızıl ışıklar yanıp sönen CHP'liler. Bunlara karşı da **«memleketçi» ve «özgür»** düşünceyi Meclis salonlarında, kulislerinde ve koridorlarında iman dolu göğüslerinin ardına sığınarak sonuna dek savunan, güçlerini, yalnızca kendilerine ait olduğunu vehmettikleri **«milliyetçilik»** ten alan bir avuç **«eski partili»**...

Şimdi göz pınarlarımızda birikmiş heyecan yaşlarını silip, ancak Şeyh Şamil hikâyelerinde bulunan bu romantizmi bırakarak, daha salim kafa ile, sayın Bozbeyli'nin sözlerinin ardındaki toplumsal gerçeği aramaya çalışalım.

CHP'ye neden **«sosyalist»** denildiği açıkça ortadadır. Gelişen ve yeni, sağlıklı toplumsal güçlerin oluştuğu bir ülkede, o güçlere dayanarak daha âdil ve hızlı bir kalkınma süreci öneren bir partiye tutucu güçler, akılları sıra, **«kara çalmak»** istemekte, dağarcıklarında başka sosyolojik eleştiri kavramları bulunmadığı için, **«sosyalist»** kelimesini bir **«küfür»** anlamında kullanmaktadırlar. Kalkınmanın ve toplumsal farklılaşmanın etkisiyle sarsılan çıkar düzenlerini korumak için her işte **«moskof parmağı»** arama eğiliminde olanların, çağının gereklerine ayak uydurmaya çalışan, demokratik ve insan yaşanımına değer verdiği için özgürlükçü bir partiden **«ilerici»** ve **«sosyal adaletçi»** diye söz etmeleri zaten beklenemez.

Ama işin asıl önemli yanı, bu muhterem kişilerin AP'yi de sola kaymış olarak ilân etmeleridir. Bizim bildiğimiz AP, düpedüz liberal, kapitalist ekonomi yanlısı, sermayeyi savunan ve temsil eden bir siyasal partidir. Böyle bir siyasal parti nasıl olur da sola kaymış gösterilir, nasıl olur da programında savunduklarından tamamen ters bir yönde olduğu ilân edilebilir?

Aslında bunda, pek de şaşılacak birşey yoktur. AP, felsefesi ve programı ile bugün statükoculara ters düşen, onların çıkarları ile oynamağa başlamış bir gelişim içerisindedir.

1946'da, dünya siyasal dalgalanmalarının da etkisiyle, tek partinin dar kalıplarından kurtularak daha rahat gelişme koşulları kazanmak isteyen Türk burjuvazisi, Demokrat Parti'yi kurmuştu. Bu parti içerisinde Türkiye'nin tarım, ticaret ve sanayi burjuvazisi, ortak çıkarları paylaşan, ortak kalkınma temalarını öneren bir bütün halindeydi. Türkiye kalkınıp geliştikçe, kapitalist patlama toplumsal yapıda farklılıklar meydana getirdikçe, DP içerisinde çıkar birliği halinde bulunan burjuvazinin arasına kara kedi girmeğe başladı. Bu ayrılık ve düşmanlık, DP'nin devamı olduğu söylenen AP içerisinde büsbütün koyulaştı. Kalkınma ile birlikte, her toplumda giderek öncelik kazanmış olan sanayi burjuvazisi, Türkiye'de de tarım ve ticaret burjuvazisi ile arayı açmağa başlamıştı.

Sanayi, gelişmek için tarımı sömürmek zorunda kalacağı için, ilk olarak tarım burjuvazisi ile sanayi burjuvazisi arasında bir sürtüşme patlak verdi. Tarımsal üretimin büyük temsilcileri, ürünlerini daha pahalıya satmak istiyorlar; sanayi burjuvazisini daha çok kollayan AP iktidarı ise, sanayie aktaracağı fonları arttırabilmek için tarım burjuvazisini tatmin etmeyecek girişimleri uyguluyordu. Demokrat Parti iktidarı zamanında gelişen bir ticaret sınıfı, artık uluslararası ticaret yapan, daha küçük, fakat daha güçlü bir ticaret burjuvazisi tarafından ezilmekteydi. Büyük şehirlerde büyük ticari şirketler gelişmiş, süper pazarlar, küçük ticaret erbabının ekmekleri ile oynar duruma gelmişti.

Demokrat Parti iktidarının **«her mahallede bir milyoner»** felsefesi ve onu gerçekleştirmenin başlıca yolu olan bazı spekülasyonlara artık eskisi kadar izin verilmemekteydi. Sermayenin arsa ve apartman spekülasyonu için, ekonomik kalkında bakımından **«ölü saha»** sayılan alanlara yatırılmasını önleme amacı taşıyan ve AP tarafından geçirilmek istenen **«Emlâk Kanunu»** nun, Demokrat Parti devrinin tadını damaklarında duyanlar tarafından **«komünist rejimlerde bile görülmemiş kanun»** olarak nitelenmesi çok anlamlıdır.

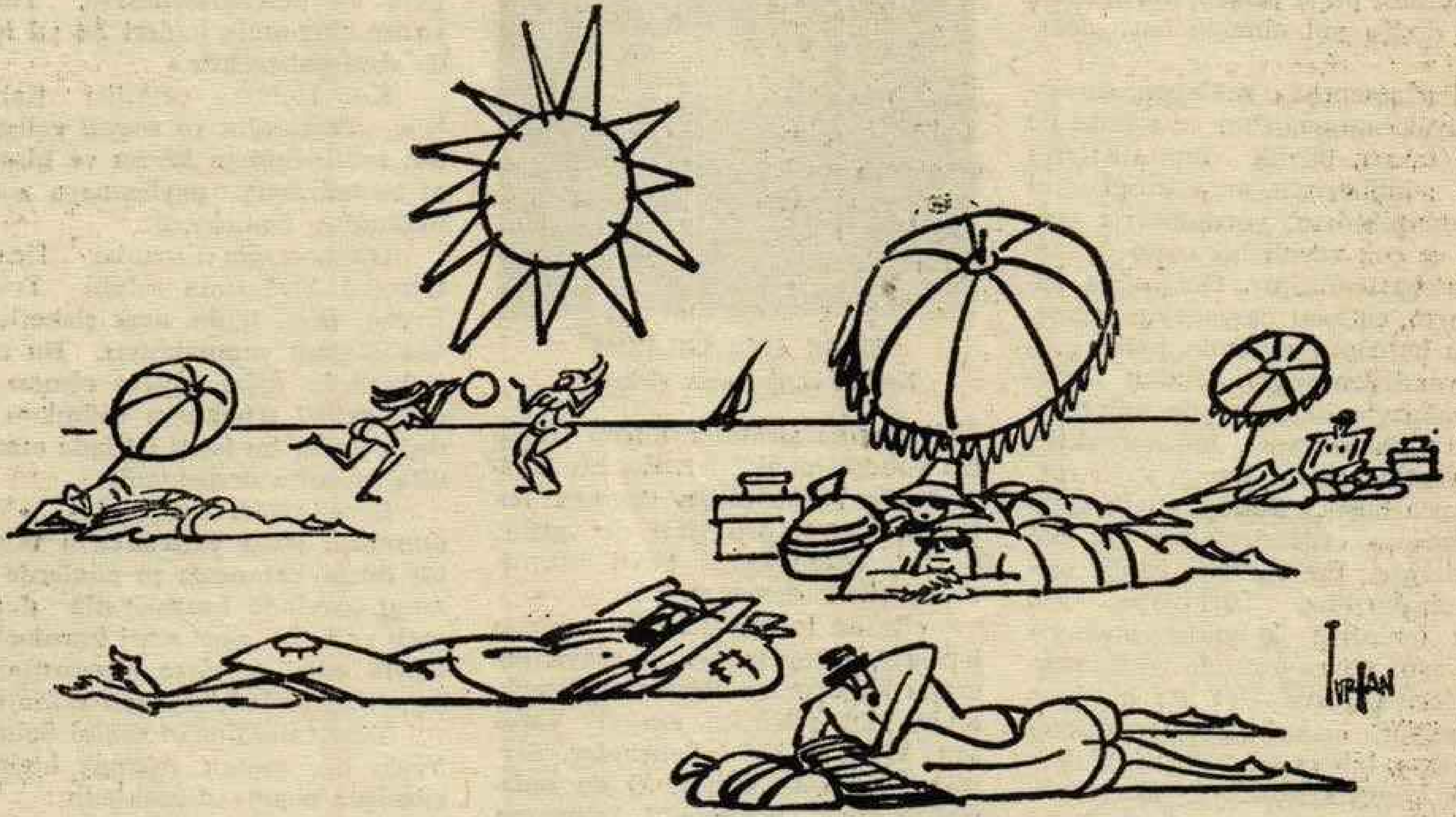
Açıkça ortadadır ki, bugün burjuvazi kendi içinde çatlamış ve düşman kardeşler olma durumuna çoktan ulaşmıştır. Çatışma AP'nin temsil ettiği ve kapitalist bir kalkınma düzeninde başı çekmesi zorunlu olan büyük sanayi ve büyük ticaret burjuvazisi ile DP, MHP, kısmen GP ve kapanmadan önce de MNP'nin temsil ettiği tarım, küçük ticaret ve işletme burjuvazisi arasındadır.

AP, bu nedenle, kapitalist kalkınma düzeninde daha ileri düzeyde olan çıkarları savunduğu için, gücünü yitiren ekonomik güçler tarafından eleştirilmekte ve sola kaymakla suçlanmaktadır. AP sola kaymak şöyle dursun, kapitalist kalkınma sürecinin doruğuna hızla tırmanmaktadır. Ama o doruğa tırmanmakta başı çekmeyecek nitelikte olanların ve giderek sosyal, ekonomik çıkarlarını yitirenlerin, kapitalizmin kendi sermayelerini tasfiye eden kanunlarını da **«komünizm»** olarak görmeleri acı bir çelişkidir.

Türkiye'nin kaderi artık, beş aşağı, beş yukarı, belli olmuştur. Demokratik düzeni, AP ve onun tek sağlıklı ve gelişim doğrultusundaki tek alternatifi CHP çekip götürecektir. Bunların dışındakilerin her eylemi, peronu çoktan terketmiş bir trenin ardından koparılan feryattan başka birşey değildir.

AHMET N. YÜCEKÖK

TURHAN SELÇUK

kanının demecinde aramak boşunaydı.

İşte Ankara!

Adalet Bakanı Alpaslan, Türkiye'de **«düşüncesinden ötürü cezaevinde bulunan basın mensubu yoktur ve olamaz»** derken, sadece Ankara'da 15 adet basın suçu kesinleşmişti. Bu demekti ki, önümüzdeki günlerde en az 15 gazeteci, bir Doğan Koloğlu'nun, bir Ahmet Tümel'in, bir Turhan Dilligil'in yanına gideceklerdi. 1971 ve 1972 yılının altıncı ayına kadar olan süre içinde Ankara Savcılığında basın mensupları aleyhine açılan dâvaların dökümü —Ankara Cumhuriyet Savcılığındaki dosyalara göre— şöyleydi:

● **Türk Ceza Kanununun 132'nci maddesine muhalefetten : 9**

● **TCK'nun 142'nci maddesine muhalefetten : 20**

● **TCK'nun 159'uncu maddesine muhalefetten : 33**

● **TCK'nun 331'inci maddesine muhalefetten : 32**

● **TCK'nun 312'nci maddesine muhalefetten : 21**

● **TCK'nun 480 ve 482'nci maddelerine muhalefetten : 23**

● **5680 sayılı Basın Kanununa muhalefetten : 30**

● **Ve tekzip yayımlamamaktan : 15**

Toplam olarak tam 155 dâva açılmıştı. Bu dâvalardan 11'i mahkûmiyet, 4'ü ise beraetle sonuçlanmıştı. Diğerleri devam etmekteydi. Ayrıca, 15 mahkûmiyet ise Yargıtayca onaylanmış ve kesinleşmişti.

İstanbul ve İzmir'de

İstanbul Toplu Basın mahkemeleri ise 1970 yılından tam 566 dâva devralmışlardı. 1971'de açılan yeni dâva sayısı, 325'ti. Sonuçlanan 288 dosyadan 57'si beraet, 152'si ise mahkûmiyetle bitmiş, 79'u takipsizliğe uğramıştı.

1971 yılında Toplu Basın mahkemelerine devrolunan dosya sayısı, 613'tü. Yeni açılan dâva sayısı, 236 idi. 350 dâva sonuçlanmış, 69 beraet kararına karşılık, 184 mahkûmiyet verilmişti. Bütün bu dosyalar ne kaçakçılık, ne hırsızlık, ne de sahtekârlık dosyalarıydı.

Şu anda İzmir Adliyesinde görülmekte olan 15 basın dâvası vardı. Bunların, bir veya birden fazla sanığı bulunmaktaydı. İzmir'de, cezaevinde yatan gazeteci yoktu. Daha önce yargılanan gazeteci sanıklardan bir kısmı hapis. bir kısmı da para cezalarına mahkûm edilmişti. Hapis cezalarının çoğu ertelenmişti.

1966 yılından bu yana, gazeteci sıfatı taşıyan 122 kişi hakkında 78 dâva açılmıştı. Ağır Ceza mahkemeleriyle Toplu Basın mahkemelerinde görülen dâvaların 21'i mahkûmiyetle, 22'si beraetle sonuçlanmış; 18 dâva düşmüş, 2 dâva ile ilgili olarak da men-i muhakeme kararı verilmişti.

Buna rağmen, 1972 yılında bir Adalet Bakanı, Türkiye'de basın özgürlüğünden sözedebiliyor, **«Türkiye'de fikir suçundan dolayı cezaevinde hiçbir gazeteci bulunmamaktadır»** diyebiliyordu. Hem de, gazetecinin kanunî adının **«Fikir işçisi»** olduğunu bile bile!

Halka açık şirketler

Hazırlanın, gidiyoruz!

Batının kapitalist ülkelerinin 150 yılda aştığı mesafeyi Türkiye'nin 20 yılda aşabilmesinin yollarından biri daha bulunmuşa benzemektedir : **«Halka Açık Anonim Şirketler»** veya, başka bir deyişle, **«Halk Kapitalizmi».**

Söylendiğine göre, artık, gerekli koşulların sağlanmasıyla birlikte, Türkiye'de yaşayan 35 milyonun tamamı da, yavaş yavaş, «kapitalist» olmanın yolunu bulacak ve yurdumuz, pupa yelken, nurlu ufuklara doğru yol almağa başlıyacaktır!

Parlâmentoda bekleyen, sermaye piyasasının tanzim ve teşviki ile ilgili tasarı, büyük kapitalistlerin paşa gönüllerinin arzu ettiği gibi kanunlaşabilirse, yurdumuzda yepyeni ve çok zevkli bir oyun oynanmağa başlıyacaktır. Ortaçağda papazların, cenneti parselleyip satmalarını hatırlatır biçimde, halka cennet vaadeden yoğun reklâm kampanyalarıyla halktan yüz milyonların toplanmasına başlanacaktır. Bir yandan büyük basın, yağlı reklâmlarla hoşnut kılınıp, **«halk kapitalizmi»**nin erdemlerinden bol bol sözederken; öte yandan, işbilir sermayedarlarımız, Türkiye'ye, 150 yıllık mesafeyi 20 yılda «hoooop» diye aşırtma gayretinde görünmektedirler. Peşreve TRT de katılmış bulunuyor. Açık oturumlar düzenlenmekte, büyük sermayenin temsilcileri konuşturulmakta, **«özel sektör halka açılıyor»** teraneleri ortalığı çınlatmaktadır. Ankara Ticaret ve Sanayi Odalarının, metnini yazdığı ve kendi olanaklarıyla hazırladığı 25 dakikalık bir reklâm filmi TV programlarında arz-ı endam etmektedir. AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, **«halk kapitalizmi»**nden demvurmaktadır. Bazı çevrelerce, Demirel'in bu sözleri, onun bile **«sola açılmağa başladığı»**nın» bir belirtisi sayılmaktadır! Türkiye'nin en büyük sermaye temsilcisi Vehbi Koç, televizyonda, **«Halkın da istikbal ve para kazanabilmesi için kurulmakta ve kurulacak olan şirketlere hisse senetleri satmakta daha büyük bir fayda görüyorum»** demektedir. Koç'a göre, **«Bir tesise 1000 lira ile ortak olan vatandaşa, 'bu fabrika benim malımdır' dedirtebilmek imkânının yaratılabilmesi»** gereklidir. İstanbul Sanayi Odası Başkanı Ertuğrul Soysal ise, bu yolda geç kalınmamasını salık vermektedir. Soysal'ın, sermaye ağalarına çağrısı da hayli fiyakalıdır: **«Başarılı müteşebbisler, kendi çemberlerini kırmalı ve halk tasarrufları bayrağını yükseltmelidirler!»**

Sermayedarlar korosu

İstanbul Sanayi Odası Başkanına göre, halkın tasarruflarıyla birlikte, yurt dışında çalışan işçilerimizin biriktirdiği dövizler de özel sektörün emrine âmâde kılınmalıdır. İşçilerimiz, hiçbir surette, kendi başlarına şirketler kurup yatırıma yönelmemelidirler. Bu, bir **«mâcera»**dan başka birşey değildir. Nitekim, bunun örnekleri de vardır. Soysal, televizyonda hayli fütursuzca şöyle demektedir:

TV'DE AÇIK OTURUM
Konu: Halka açık şirketler

«Bütün iyi niyetlerine rağmen işçilerimiz toplanarak, torbaya paraları koyuyorlar. Paramız yetmektedir, hadi yürüyün, sanayi yapalım. Yönetici kim? Çalışanlar. Sermayedar, hisse kimin? O da onların. Batıyor, beyefendi! Dünyanın her yerinde de batar. Bir manga askeri, herkesi onbaşı yapar, herkesi de muharip yaparsanız, manga teslim olur, yatar...»

Öyleyse çare nedir? İstanbul Sanayi Odası Başkanı, hayli hazır cevaptır da... Demektedir ki:

«Davul halkın, işçinin boynunda olmalı; tokmak ise biz kapitalistlerin elinde bulunmalı!»

Soysal, bu tatlı formülü şöyle açıklamaktadır:

«Halkta biriktiğini bildiğimiz, Batıda çalışan işçilerimizde tasarruf olduğunu bildiğimiz, yatırıma hazır kuvvetleri başarılı müteşebbislerin eliyle sanayiye yöneltelim, diyorum. Burada da yönetici ve müteşebbisin hissesi hiçbir zaman yüzde 50'yi geçmeyecek. Ama sevk ve idarede hâkimiyeti olmakla beraber, mal sahipliğinin hakimiyeti halkta, işçide, vatandaşta olacak, diyorum. Bilmem, arzedebildim mi? Eğer bu gerçekleşebilirse, Türkiye'nin ekonomik kaderi 5-6 yıl içinde değişebilecektir.»

Koç Holding yetkilisi Rahmi Koç, **«Psikolojik ve sosyal gelişmeler, müteşebbisin kârını ve hissesini başkalarıyla paylaşmaya zorlamaktadır»** demektedir.

Otomontajcı Ercanlar Ticaret Limited Şirketinin sahibi Tevfik Ercan, **«Biz, halka açık şirketlerin öncülüğünü yapmaktayız. Bu cins şirketlerin daha yaygın olması ve orta gelirli tabakanın mümkün olduğu kadar bu işten istifade etmesi dileğimizdir»** demektedir.

Coca-Cola'cı Kadir Has, **«Yurdumuzda sınaî yatırımların büyük bir önem kazandığı şu günlerde bu konu üzerinde hassasiyetle durulmalı ve halka açık sınai kuruluşları teşvik edici çarelere başvurulmalıdır»** tavsiyesinde bulunmaktadır.

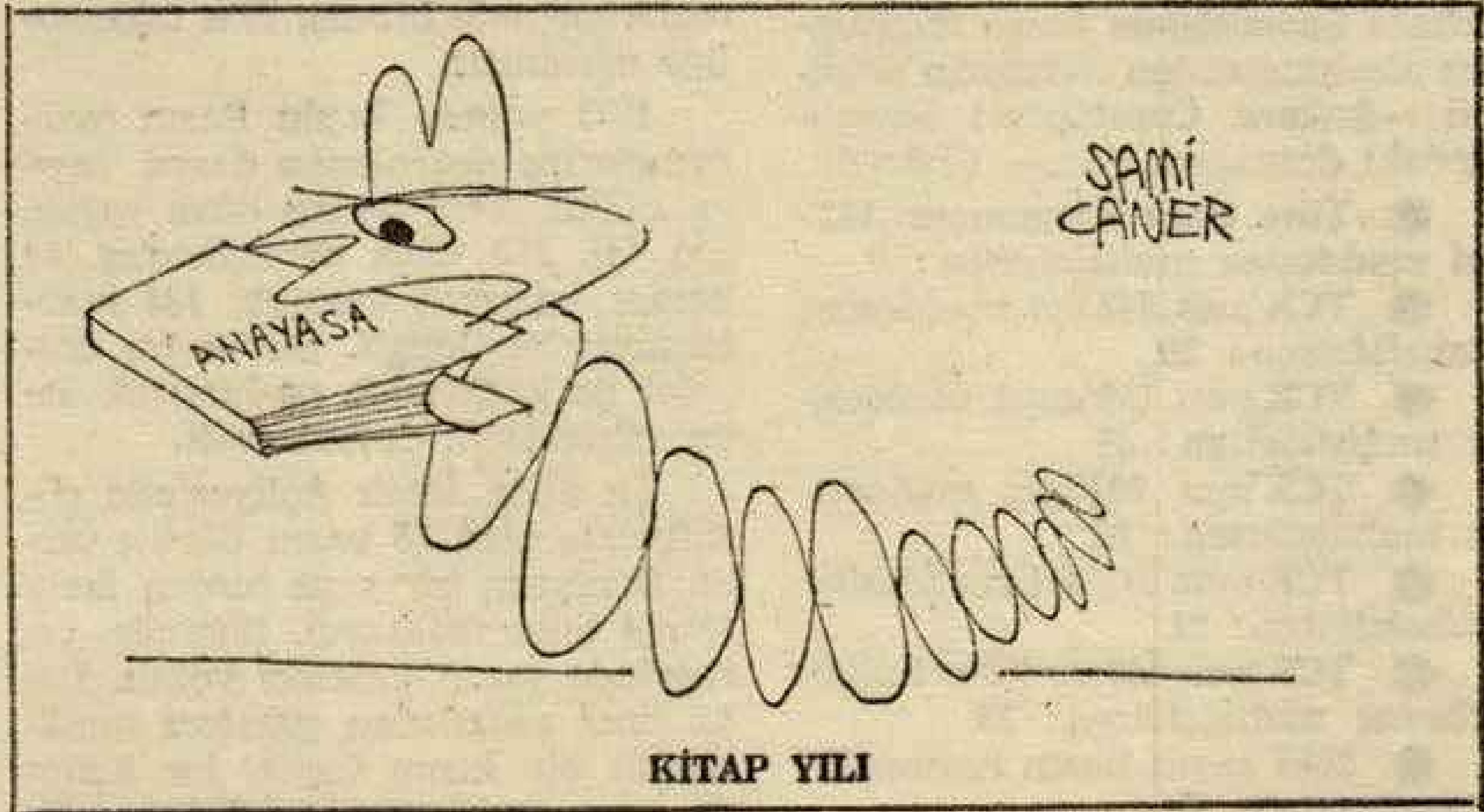
Yaşar Holding'in sahibi Selman Yaşar da, **«aman, tokmak bizlerin elimizde olsun»** demektedir:

«Bu yolda tecrübeli sanayicilerin öncü olmaları fayda sağlayacaktır. Ayrıca, başarılı sanayicilerin önderlikleri, parası olanlara itimat verecek, böylece, tasarruflarını rahatlıkla yatırabileceklerdir.»

"Nâzenin"in azı dişleri

Görüldüğü gibi, halkın tasarruflarını büyük kapitalistlere peşkeş çekme kampanyasına büyük hız verilmiştir. Basın ve TRT, bu kampanyaya can ve gönülden katılmaktadır. Şimdi yapılacak ilk iş, eylül ayında parlamentonun açılmasıyla birlikte, sermaye piyasasının tanzim ve teşvikiyle ilgili tasarıyı büyük sermayenin arzuladığı biçimde kanunlaştırmaktır.

Tasarı, halihazırdaki biçimiy-

KİTAP YILI

FAŞİZM...

Sayın Demirel, «Kaynağı millet olmayan otorite faşizmdir.» diyor. Kaynağı millet olmayan bir otorite faşizm midir? Tarihsel akımı içinde faşizm de kaynak olarak millete dayanmaz mı? İkinci Dünya Savaşı'nın, demokrasiler adına, faşizmin kökünü kazıyacağı umutlandı ve beklendi. Görüldü ki faşizmin kökü kazınamadı, zaman zaman demokrasiler içinde yeşerdi, dal budak saldı, gelişti. Tarihsel olarak faşizmin geçmişine bakılacak olursa, bunun terimsel, en belirli örneği İtalya'da verilmiştir. Her şeyden önce faşizm, bir siyasal iktidar biçimlenmesidir. Faşist iktidar işbaşına gelmeden önce, toplumda bazı ekonomik büyümeler olması gerekmektedir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İtalya'da erken bir kapitalistleşme oluşmuştur. Savaş süresince uygulanan ekonomik politika büyük işletmelerin olağanüstü gelişmelerini sağlamıştır. Örneğin, dört yıllık savaş süresince Ansoldo'nun çalıştırdığı işçiler 4 binden 56 bine yükselmiştir. Sermaye 30 milyon liretten, 500 milyon lirete çıkmıştır. İlva, maden üretimini eline geçirmiş; Fiat, 4 bin 648'dan 19 bin 184'e çıkmıştır.

Bir yandan sermaye ve üretim artarken, bir yandan da işçi sınıfı yoğunlaşmaya başlamıştır. Bu ekonomik büyümenin toplum içinde bir çelişkisi olacaktı. Savaş sonrası gelince, İtalyan sermayesi, üretimine yeni pazarlar bulamamıştır. Sermaye, savaştan önce hesaplamadığı bir tehlikeyle karşı karşıya gelmiştir. Bu da işçi sınıfının iktidara doğru yönelmesi, yer yer grevler, fabrika ve toprak işgallerinin başgöstermesidir. Bu durum, İtalyan sermaye çevrelerini bazı tedbirler almaya yöneltmiştir. Bunun için, eski bir solcu olan Mussolini, bulunmaz Bursa kumaşı olmuştur. Mussolini faşizmini, sermaye çevreleri, ordu, aristokrasi ve kilise desteklemiştir. İşçi eylemlerinden gocunan küçük ve orta burjuvazi, ürünlerini eski değerine satamayan, yoksullaşan köylüler, işsizler de arka çıkmışlardır. Faşizm, Mussolini'nin diliyle iktidar yolculuğuna çıkmıştır. Yoksullaşan bütün kesimlere seslenmiş, onlara **«mutlu yarınlar, refah günleri»** vaadetmiştir.

Almanya'ya gelince, orada, bunun adı: Nasyonal Sosyalizm'dir. Almanya, Birinci Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle çıkmıştır. Bunun bir öcü ve öfkesi vardır. Versailles Andlaşmasının imzalanmasıyla, politik bunalımlar başgöstermiş, siyasal yaşantı istikrara kavuşamamıştır. İşsizlik solcu güçleri geliştirirken, savaşın yenilgisi de onur kırıcı bir şovenizmi beslemiştir. Savaş yenilgisinin acısını yüreğinde duyan ordu da sağcı güçlerin yanında yer almıştır. Bir yanda Alman Sosyal Demokratları solcu bir iktidar kurma deneyine girişirlerken, öte yanda sağcılar bir darbe ye hazırlanmışlardır. Hitler, eylemine, **«Alman İşçi Partisi»** nde başlamıştır. Bir süre sonra partiyi ele geçirerek, adını, **«Alman Nasyonal Sosyalist Partisi»** koymuştur. Hitler'in iktidara gelişinde yenik düşme nin, siyasal huzursuzluğun, küçük burjuvazinin, işçi kesiminde işsiz kalanların, milliyetçi duyguların, Sosyal Demokratların yanılgısının payı büyüktür. Alman sermayecileri, Sosyal Demokratların işbaşına gelmemesi için maddi her çareye başvurmuşlar, **«Bolşevizm Düşmanları Birliği»** ne 500 milyon marklık ödenek vermişlerdir. Kömür İşverenler Sendikası, her ton kömür başına Nazi Partisi'ne yarım mark ödemiştir.

Ondan sonrası, biliyorsunuz, Alman ve İtalyan sermayesi için yeni pazarlar bulmak dönemidir. Bunun için de İkinci Dünya Savaşı'na girilmiştir. İkinci Dünya Savaşı bir anlamda Avrupa ve Amerikan sermayesi ile Faşist sermayenin çarpışması gibi görünürken, bir anlamda da faşizm ile demokrasilerin çatışması gibi görünmüştür. O dönemde dünyanın her yerinde olduğu gibi bizde de faşizme özenenler çıkmıştır. Savaş sonrası, bizde faşizmi bir oranda göz den düşürmüştür. Elbette bu, siyasal faşizm görüntüsü idi.

Bugün, Sayın Demirel, **«Kaynağı millet olmayan otorite faşizmdir.»** derken hangi faşizmi amaçlamaktadır? Bu, Hitler ve Mussolini faşizmi midir, yoksa, millet iradesi deyip, milletten oy aldıktan, bunu iktidar olarak biçimlendirdikten sonra, bütün siyasal muarızlarını susturan oylu faşizm midir? Sermaye çevrelerinin oydışı güçlerle bütünleşerek bütün demokratik hakların kısıtlandığı bir sistem midir? Sayın Demirel, faşizme savaş açtıktan sonra, elbette, bunun bir tanımlamasını da yapacak ve hangi faşizmi ön gördüğünü, ona niçin savaş açtığını günün birinde açıklığa kavuşturacaktır. Ülkemizde ulusal sermaye, bugünlerde ne kadar propagandası yapılırsa yapılsın, günü gelecek, Ortak Pazar sermayesi ile çelişecektir. Milli sermaye, yabancı sermaye ile bütünleşilerek ülkemizin sömürülmesine engel olacaktır. Birkaç milyon yatırıp, bu yatırılanı bir yılda çıkarma acelecıliği önlenecektir. Bu, ulusal sermayenin kendi çıkarınadır da... Kendini yoğun halk kitleleri ve işçi kesiminin şevkiyle bütünleştirmeyen ulusal sermaye, tarihsel olarak bilinmektedir ki, güdük kalmakta, faşizm eğilimleri göstermektedir. Nitekim bunu gören Sayın Demirel, İstanbul'da, işçevreleri ile görüşürken, **«Yunan modeline özenmek, kimsenin işine yaramaz...»** demek suretiyle bazı yüreklerde çöreklenen böyle eğilimleri kınamıştır.

Deneylerden sonra özlenen tablo, tüm özgürlükler içinde oya dayanan sistematiktir. Oya gidilirken, buna kimileri **«Milli irade»**, kimileri **«Halk iradesi»** der. Mesele oya gidildikten, oy alındıktan sonra bu iradeyi yetkinlikle kullanabilmededir. Bu kullanma, iktidar için de, muhalefet için de söz konusudur. Ülkemizde sermayenin büyümesi, buna paralel olarak işçi kesiminin yoğunlaşması, yeni bir iktidar ve yeni bir muhalefet kompozisyonunu oluşturmuşa benzer. Bu oluşum, sermayeye öncelik tanıyan iktidar, sermayeye işçi kesimini ve güçsüz halk yığınlarını ezdirtmek istemeyen muhalefet kompozisyonudur. Örtülü olarak gizli faşizme arka vermeyen siyasal örgütler bu gerçeğin tadına varacaklardır ki, bu, özlenen demokrasidir.

MEHMED KEMAL

le ne Koç'un, ne İstanbul Sanayi Odası Başkanının, ne de diğerlerinin hoşuna gitmektedir. Onlara göre tasarı, **«yeterli teşvik tedbiri getirmemektedir».** Bu haliyle kanunlaşırsa, halka açılmak hayal olur, denilmektedir.

Uzun lâfın kısası; büyük sermaye, artık iyiden iyiye, gözünü, **«halk kapitalizmi»** yutturmacasıyla, küçük tasarruflara ve işçilerin dövizlerine dikmiştir. Kamuoyu, kendi çıkarının aleyhine oluşturulmaya başlanmıştır. İleride ne olacağını şimdiden tam olarak kestirmek mümkün değildir ama, geriye şöyle bir bakmakta da yarar vardır.

Hatırlanacağı gibi, DP iktidarı günlerinde de basında çıkan çarşaf çarşaf reklâmlarla İstanbul'da dağlar, taşlar, bataklıklar parsellenip Anadolu'daki vatandaşa satılmıştı. Dolandırıcılık çok geçmeden anlaşılmış, fakat küçük tasarruf sahiplerinin paraları da uçup gitmişti.

Bunu, banka iflâsları izlemişti. Menderes'in **«görülmemiş kalkınma»** günlerinde yerden mantar gibi biten bankalar, 27 Mayıs'la birlikte iflâs bayrağını çekmek durumunda kalmışlardı. Yüz milyonlarca lira da böylece deve olmuştu.

Bir başka hikâye de, son yıllarda izlenen **«Halk Sektörü Türk Anonim Şirketleri»** (HASTAŞ)'ın mâcerası oldu.

«Halka Açık Anonim Şirketler» hikâyesinin ne olduğunu, bakalım, önümüzdeki yıllarda görebilecek miyiz!

CHP

Hakedilmiş bir tatil

Abant Otelinin yemek salonunda, sol duvarın dibinde, pencere kenarında genç bir çift, karşılıklı oturmuş, alçak sesle sohbet ederek yemek yiyordu.

Üzerinde petrol rengi spor gömlek ve koyu renk bir pantalon bulunan genç adam, eşinin uyarması üzerine, masalarının üzerinde bulunan küçük, pilli radyoyu açtı. Çevre masalarda yemek yiyenlerin rahatsız olmamaları için radyonun sesini âyarladı ve kulağına dayıyarak, haber bülteninin özetlerini dinlemeğe başladı. Özetler daha yeni verilmeğe başlamıştı ki, eşine,

— «Satır istifa etmiş» dedi.

Yemeklerini bitirip kalktılar, birkaç günden beri birlikte aynı otelde kaldıkları müşterileri selâmlayarak salondan çıktılar, otelin bitişiğindeki çam ormanlarına doğru yürümeğe başladılar.

Genç çift, o gün akşamüstü, otomobille Ankara'ya hareket etti. Radyonun saat 19.00 haber bültenini, Kızılcahamam'a girerken dinlediler. GP Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu, Kayseri'den, Kemal Satır ve arkadaşlarına sesleniyor, onları kendi saflarına çağırıyordu.

Genç adam, Feyzioğlu'nun çağrısını radyo spikerinin sesinden dinlerken, GP'nin kuruluş günlerini hatırladı ve Satır'la Feyzioğlu arasındaki tartışmaları düşündü, gülümsedi.

Bu genç adam, CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'ten başkası değildi. Yanındaki ise, eşi Rahşan Ecevit...

Ecevit çifti, Parlâmentonun tatilde olmasından yararlanarak, dinlenmek iiçn, dört günlüğüne Abant'a gitmişlerdi. Uzun ve yıpratıcı çalışmanın verdiği yorgunluğu bu dört günde atmağa çalışıyorlardı.

Satır Adana'da

Kemal Satır, Adana'dan sesleniyordu. Kasım Gülek'le kıyasıya bir mücadeleye girdikten sonra bir daha Gülek'in seçim bölgesine gidemeyen Satır, 1969 seçimlerinde, Bülent Ecevit'in **«tavsiye kartı»**yla Adana'ya giderek aday olmuştu. Adana'lı olduğunu söyleyen Satır - 1965 seçimlerinde de Elâzığlı olduğunu söylemiş ve kontenjandan seçilmişti-, 1969 seçimlerinde, Adana'dan aday olmayı göze alamamış ve **«beni harcarlar, Bülent Bey. Oradan aday olamam»** demişti. Ancak, vaktiyle Ecevit'in «tavsiye kartı» ile Adana'ya gidebilen Satır, üç yıl sonra 28 Temmuz günü, düzenlediği basın toplantısında, CHP'den istifa ettiğini açıklıyordu!

Satır, istifa gerekçesinde, Ecevit yönetimindeki CHP'nin sola kaydığını söylüyor; istifa kervanına katılan öteki arkadaşlarının suçlamalarını tekrarlıyor, ayrıca, halkla temas ettiğinden söz ediyordu. Açıkladığına göre, kendisi, milletvekilliğinden de istifa etmek istemişti. Ancak, seçmenleri **«bunun doğru olmıyacağını»** söyledikleri için, onlara **«saygı»** olsun diye, bu işi yapma-

ECEVİTLER ABANT'DA : Üzücü ve yorucu günlerden sonra.

Kamuoyunda hergün kendilerinden söz ettirmek için ayrı ayrı basın toplantıları düzenleyerek CHP'den ayrılanlar, istifa gerekçelerini açıklarken, CHP'yi ve CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'i hedef alıyor, çeşitli suçlamalar yöneltiyorlardı.

CHP'den ayrılmalar, günün konusu olmuş, herkes bundan bahsediyor, yayın organlarında yorumları yapılıyordu. Bütün bunların yanısıra, merakla beklenen bir başka nokta, Bülent Ecevit'in CHP den ayrılmalar hakkında ne söyleyeceğiydi.

TOPLUM bu konuda CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'le konuştu.

İşte, TOPLUM'un soruları ve Ecevit'in cevapları:

Ecevit istifalar hakkında Toplum'a dedi ki:

TOPLUM

Cumhuriyet Halk Partısinden ayrılan milletvekilleri ve senatörler ayrı bir parti kuracaklarını açıkladılar. Böyle bir partinin Cumhuriyet Halk Partisine etkisi ne olacaktır?

ECEVİT

Ayrılanlar, Cumhuriyet Halk Partisinde çok dar bir çevrenin dışında etkisi kalmamış kimselerdir. Partinin içindeyken etkisiz duruma gelmiş kimselerin, bir karşı parti kurduktan sonra eski partilerini etkileyebilmeleri hiç beklenemez. Parti içindeyken bir ölçüde etkileyebildikleri üyelerimizden bir çoğu da, inanıyorum ki, Cumhuriyet Halk Partili olmanın bilinciyle hareket edeceklerdir; Partilerinin açıkça karşısına geçenlerden büsbütün uzaklaşacaklardır.

TOPLUM

Gruptan çok sayıda ayrılma bekliyor musunuz?

ECEVİT

Hayır, beklemiyorum. Ayrılabilecek olanlar, en kötü olasılıkla, birkaç kişiyi geçmeyecektir, kanısındayım.

Grup, gerek kendi içinde, gerek Genel Merkezle ve örgütle, şimdiden, büyük ölçüde bütünleşmeğe başlamıştır.

Geçmişte olup bitenlerin kısa zamanda büsbütün unutulacağını umuyorum.

TOPLUM

Kurulacak partinin öteki partiler üzerinde etkisi, size göre, ne olacaktır?

ECEVİT

Öteki partiler üzerinde de büyük bir etkisi olacağını sanmıyorum. Kurulacak yeni partinin, ekonomik ve sosyal bakımdan sağda yer alacağı anlaşılıyor. Oysa Cumhuriyet Halk Partisinden ayrılanların, halkla, aldatıcı bir yakınlık kurabilmeleri bile beklenemez. Çünkü Cumhuriyet Halk Partisinin halkçı tutumunu benimsemedikleri için ayrılmışlardır.

TOPLUM

Ayrılmalardan sonra Cumhuriyet Halk Partisinin görüntüsünde bir değişiklik olacak mıdır?

ECEVİT

Olumlu bir değişiklik olacaktır. Şöyle ki, Cumhuriyet Halk Partisi, artık, halkın gözünde daha tutarlı ve daha inandırıcı bir parti durumuna gelebilecektir.

TOPLUM

Ayrılmalardan sonra Cumhuriyet Halk Partisinin daha sola kayması beklenebilir mi?

ECEVİT

Hayır, beklenemez. Defalarca belirttiğim gibi, Cumhuriyet Halk Partisinin soldaki sınırını, demokrasi anlayışı çizer. Cumhuriyet Halk Partisinin benimsediği demokrasi anlayışına bilinçli olarak bağlı bulunanlarsa, Cumhuriyet Halk Partisinde kalanlar ve kalacak olanlardır. Onun için, Cumhuriyet Halk Partisinin, bu demokrasi anlayışı çizgisinden daha sola kayması söz konusu değildir. Cumhuriyet Halk Partisinden ayrılanlar arasında, demokrasiye inançları çok zayıf bazı kimseler de vardı. Bu gibi kimseler, yakın geçmişte, aşırı solcu gruplarla taktik işbirliği denemelerine girişmekte sakınca görmemişlerdi. Böyle kimselerin ayrılması ile, Cumhuriyet Halk Partisi, kendi demokrasi çizgisinin ve demokratik sol anlayışının dışından gelebilecek etkilere karşı daha çok bağışıklık kazanmış olmaktadır.

---

mıştı. Hemen arkasından haberi patlattı: Parti kuracaklardı. Kuracakları **«sınıfsız, imtiyazsız parti»**, kısa zamanda çığ gibi büyüyecek ve Ecevit bu çığın altında kalacaktı. (**«Kazanacağız demiyorum, kazandık!»**) Doktor Kemal Satır da, kurulacak olan partinin içinde yer alacaktı. Arkadaşları lûtfedip Genel Başkanlık görevini verdikleri takdirde, partinin Genel Başkanlık görevini kabul edebilirdi.

Erim konuştu!

Kemal Satır'ın CHP'den istifasından bir gün sonra, Başbakanlıktan çekilmesinden bu yana ağzını bıçak açmayan Nihat Erim'in de sesi duyuldu. Satır'ın eski mücadele arkadaşı verdiği demeçte, Satır'ın partisinde görev almıyacağını açıklıyordu. **«Partilerüstü»** eski Başbakan, partisiz politika yapmanın yararlarını da anlatıyordu. Erim'e göre, **uzun** süre partili olduktan sonra, **partisiz olarak ülke ve dünya sorunlarına bakmak çok ilginç**ti. (Herhalde, 15 bin metreden Türkiye'ye bakmak gibi birşey olsa gerek!) Olaylara objektif açıdan bakma olanağına kavuşmuştu.

CHP'deki çalkantıların, devlet ve millet için yararlı bir noktaya gelmesi yolundaki iyi dileklerini de ifade eden **«Partilerüstü»** eski Başbakan, bu işi gidenlerin mi, yoksa kalanların mı başarabileceklerini, kendi köşesinde oturarak görecekti.

Ancak Erim, her ne kadar partisiz olduğunu söylüyorduysa da, demecinde, eski partisinin geleceğine «ışık» tutmayı da ihmal etmiyordu. Bay Erim'e göre, CHP'nin

sınıf partisi olması, günün gerçeklerine uygun değildi. Hattâ Erim, 1969 yılı Aralık ayında, bu yolda ilk eleştirilerini yapmıştı bile!..

Satırcılar ve GP'liler

Satır'ın istifa gerekçesi, Erim'in demeci derken; 27 Mayıs'tan -yâni 27 Mayıs 1960'dan- önce **«kara bir cahil olduğunu ve Türkiye'nin sorunlarını derinliğine bilmediğini»**, birçok şeyi sonradan öğrendiğini, dostlarına allandıra ballandıra anlatmaktan büyük zevk duyan, Türkeş'in eski kader arkadaşlarından Orhan Kabibay'ın verdiği bir mülâkat yayınlandı. Kabibay, kendisiyle yeni kader arkadaşlarının ne olup ne olmadıklarını açıklarken, CHP'den ayrılanların GP'lilerle aynı doğrultuda olduklarını açıklayıverdi! Kabibay'a göre, GP'lilerle kader arkadaşları, CHP'yi **«ortak hedef»** seçmişlerdi.

Kabibay, CHP'den ayrılanlarla GP'lilerin nasıl anlaşıp uyuştuklarını, bir «âhenk» teşkil ettiklerini şöyle anlatıyordu:

— «Güven Partisi'ni teşkil eden arkadaşlarımız, genel olarak, aynı mücadele biçimini vererek, CHP'den ayrılmışlardır. Atatürkçü, milliyetçi bir programda aynı görüşü paylaşacağız. Aradan beş sene geçmesine rağmen, davranışlarında, ilkelerinde bir ayniyetimiz vardır, yönlerimizde bir çelişki yoktur. Kamuoyu önünde aynı yönde hareket eden iki kuvvetin aynı hedefe karşı birlikte mücadelesini yapacağız. Zannederim ki bu, daha güçlü bir hareket olacaktır.»

Evet, bu sözler, Satır'ın kurmay başkanlarından ,14'lerden Kabibay'ındı! GP ile aynı görüşleri temsil ettiklerini söylüyordu ama, CHP, temel ilkeleriyle, GP'nin tam karşısında bir partiydi. Demek oluyordu ki, yıllarca önce CHP'den kopup gidenler, kalıntılarını partide bırakmışlardı. Onların, geç de olsa, kervana katılmaları doğaldı. Ancak, bu kadar temel ayrılıklara rağmen şimdiye kadar neden CHP'de kaldıkları, hattâ neden GP'lilere karşı mücadele ettikleri merak konusuydu!

Yeni parti

«Bölücüler», yeni parti kuracaklarını açıklarken, umulmadık bir şey oldu. Satırcı saflarda çatırtılar başladı. Satır'ın, Adana'da verdiği demeçte, **«yeni istifalardan yana ümitli»** olduğunu açıklamasından **bir gün sonra, Ecevit'e karşı olduğu bilinen Adana Milletvekili Emir Postacı, CHP'den istifa etmiyeceğini** açıkladı. Postacı, demecinde, yoksul halk kitlelerinin ancak Ecevit yönetimindeki CHP tarafından refaha ulaştırılabileceğini söylüyordu. Kendisi, Adana'lı işçi ve dar gelirlilerin oylarıyla seçilmişti, sonuna kadar onlar için mücadele edecekti.

Postacı'nın açıklaması, «Bölücüler»e karşı CHP'de bir bütünleşmenin başladığının belirtisiydi. Nitekim, bir zamanlar Ecevit'e karşı mücadele bayrağını kaldıranların başında yer alan Hüdai Oral'lar, Muammer Erten'ler ve Kemal Demir'ler, son zamanlarda dışa dönük bir çalışmanın içine girmişlerdi. Ecevit'e karşı grupun ağır toplarından biri, şöyle diyordu:

— «Ben Ecevit'e karşı olabilirim. Bazı davranışlarını tasvip etmeyebilirim ama, halkın reddettiği, sildiği Kemal Satır'ı lider kabul edip peşinden gidemem!»

Ecevit'in deyimiyle, Partiden ayrılanlar, örgütün, kapı önüne bıraktığı kişilerdi. Tüm çabalarına rağmen, Partiye zarar veremiyeceklerdi.

"Fazıl Ağa"nın istifası

Yolculukta kader birliği yapmış olan Kemal Satır, Ali İhsan Göğüş ve Orhan Kabibay, Büyükada'da'ki Anadolu Kulübünde yeni partinin hazırlıklarını yürütürlerken; Ceyhan'lı toprak ağalarından, milletvekili Fazıl Güleç, geçtiğimiz hafta Salı günü CHP'den istifa ettiğini açıkladı.

Güleç, Ceyhan ve Adana yöresinde olduğu gibi, Meclis içinde de **«Fazıl Ağa»** diye çağrılırdı. Okuma ve yazmayla başı pek hoş değildi Daha çok, gösterişli vücut yapısıyla göze çarpardı. (Paşa'nın Köşkü olayında da bu yanıyla dikkatleri çekmişti!)

Fazıl Güleç, bir basın toplantısı düzenliyerek, istifasını **açıkladı.** Basın toplantısına **gelirken, elinde** üç sayfalık da bir yazı vardı. Sempatik Fazıl Ağa, daktilo ile yazılmış metni bir türlü sökemiyordu. Bu, basın toplantısındaki gazeteciler için tatlı bir tebessüm konusu oldu. Metnin, Fazıl Güleç tarafından kıraat edilmesi yarım saat sürdü.

Sonradan anlaşıldı ki, **istifa** metnini Kemal **Satır'a yazdırmıştı.**

Havaların **da etkisiyle «çok terli»** geçen **basın toplantısının sonunda Fazıl Güleç, gazetecilerin sorularına da muhatap oldu. Cevapları** kısa ve kesindi:

— «Valla, **bilmiyom, Orda** yazılı her şey... **Sonrasını bilmiyom..»**

Fazıl Güleç, kuracakları partinin seçim şansını da, ne yazık ki, bilmiyordu. GP ile ne zaman ve nasıl birleşeceklerdi, onu da bilmiyordu.

Oysa, söylenti yaygındı: yeni parti mutlaka kurulacaktı. Hemen GP ile birleşilerek **«bütünleşme»**ye gidilecekti. Böylece, yeni parti külfetlerine katlanmanın bir gereği kalmıyacaktı. İstifa edenlerin teker teker GP'ye yazılmaları yerine, iki partinin şipşak birleşmesi uygun görülmüştü. Bu formülle, kamuoyunda **«bomba»** etkisi yaratılacaktı. Bundan daha iyi bir propaganda metodu bulunabilir miydi?

Fazıl Güleç'in son sözleri şu oldu:

— «Partimizin adı Halk olmıyacak. Onların partisinde de Halk adı var. O zaman karışır. İşin içinden çıkamayız. Allah bize de, onlara da hayırlı seçim nasip etsin. Amin.»

Örgüt ve İnönü

Satır ve arkadaşları, güçlü bir tabana dayanmıyorlardı. CHP'den ayrılanların çoğu, ya Genel Merkez kontenjanından seçilmişlerdi, ya da Genel Merkezin zorlaması üzerine örgütlerce benimsenmişlerdi. Kopmalardan sonra, birçokları, seçildikleri bölgelere bile gidememişlerdi.

İyi ama, kurulacak partinin ayakta kalıp kalmıyacağı alacağı oylara bağlı değil miydi? O halde, gerekli oyları çekip getirecek bir lokomotife ihtiyaç vardı. Her ne kadar, Kemal Satır, yeni partinin Genel Başkanı olarak kendini ilân etmiş idiyse de gerekli oyları çekecek nitelikte bir lokomotif değildi.

O halde, İnönü ile sağlam bir diyalog kurulmalıydı. CHP'de İnönü hayranlığı inkâr edilemezdi. İnönü'nün, kişiliğiyle CHP'ye sağladığı oylar da yabana atılamazdı. **Bu oylar, yeni kurulacak partiyi belki ayakta tutabilirdi ama, İnönü, yeni**

AMMA DA KARIŞTIRIYOR!..

Adana milletvekili Kemal Satır, kurulacak yeni partinin ortanın solunda olacağını söylemiş

Kemal Satır ve ortanın solu... Düşünebiliyor musunuz?

Anlaşılan, adamcağız ya bir dil sürçmesi yaptı, ya da yönünü şaşırdı.

Sağına soğan, soluna sarmısak bağlamalı ki, bundan sonra aynı yanlışı yapmasın.

Yeni akım veya kaynaklara dönüş

1961 Anayasasından sonra Türkiyemizdeki gelişmelerin CHP'ni aşması sonucunda, Parti, halkın ve aydınların desteğini geniş ölçüde kaybederek toplumla yabancılaşmaya, etkinliğini yitirmeye, erimeye başladı. Bu gelişme, 1965 yılında, o zamanki lider Sayın İnönü'yü, CHP'nin ortanın solunda bir parti olduğunu açıklamaya zorladı. Ancak bu açıklama, çeşitli çevrelerden en sert, çoğunlukla seviyesiz saldırıların da başlangıcı oldu. Bu saldırılar o derece etkili oldu ki, İnönü, alıngan çevrelere güvence vermek üzere, ortanın solunun yeni bir akım, yeni bir yöntem olmadığını, Partisinin, kuruluşundan beri ortanın solunda bulunduğunu bildirmek zorunda kaldı.

CHP'nin, kuruluşundaki ideal ve ilkelere, başlangıçta gerçekleştirdiği atılımlara bakılınca ortanın solunda bir parti olduğu kuşkusuzdur. Yabancı ayrıcalıklara son veren, Devlet eliyle sanayi kuran, bellibaşlı ekonomik girişimleri Devlet elinde bulunduran, Toprak Kanunu çıkaran bir partinin yeri elbette ortanın solundadır. Ama, kuruluşundan 45 yıl sonra, çoktan unutulmuş bir slogan ileri sürerek, İnönü, partisinin ortanın solunda olduğunu ilân etmişse, bu, o partinin, uzun yıllar ortanın solunda bir parti gibi çalışmadığını, en azından, halkoyunda ortanın solunda bir parti gibi görülmediğini de kabul etmek anlamına gelir.

Gerçekten, CHP'nin 1945'ten sonraki görünümü, ortanın solunda bir parti değildir. O zamana kadar gerçekleştirilen eğitim ve kültür atılımları, çiftçiyi topraklandırma kanunu, eğitim birliği gibi köklü çabalar terkedilmiş, dahası, bu atılımlara karşı çıkanlar da sorumlu yöneticiler olmuştur! Öyle ki, 1945-1950 arası, CHP'nin, kendi eseri olan köklü atılımları budama, yoketme devresi sayılmak gerekir.

1950-1960 döneminde, başlangıçta yurttaki ekonomik canlılığın, daha sonra da DP'nin sorumsuz diktacı gidişine karşı verilen siyasal hakları kazanma savaşının doğurduğu gerilim içinde CHP'nin bünyesi ve yöneticilerinin kişilikleri pek dikkati çekmemiştir ama, o dönemin bellibaşlı parti sorumlularının 1960 sonrası tutumları da ortadadır. Bugün egemen çevrelerin en çok güven duyduğu yöneticiler, 1950-1960 dönemi CHP sorumluları arasından çıkmıştır.

27 Mayıs 1960 devriminden sonra yurtta esen yeni hava, 1961 Anayasasının kazandırdığı geniş yayın ve öğrenme olanakları, vatandaşları CHP'den gittikçe uzaklaştırmıştır. Öyle ki, 1957 genel seçimlerinde yüzde 42 olan oy oranı, 1961'de yüzde 37'ye, 1965'de yüzde 28'e düşmüş; özet olarak, 8 yılda CHP, halk içindeki desteğinin üçte birini yitirmiştir. İnönü'nün, ortanın solu sloganını ilânı, tam bu zamana rastlar. Bütün zıt iddialara rağmen, halkın bu yeni sese ilgi gösterdiğini kabul etmek gerekir kanısındayız. Çünkü bu yeni üslûbun Partide yarattığı çalkantılara, bölünmelere, yeni bir parti kurulmasına rağmen CHP, 1969 seçimlerinde, 1965'deki oy yüzdesini koruyabilmiş, en azından, halkın Partiden kopması durmuştur.

CHP liderinin bu yeni üslûbu, halktan ve Parti örgütünden çok, partili parlâmenterler arasında kaynaşmalara yol açmış; İnönü, bütünlüğü sağlamak amacıyla, çelişik demeçler vermek zorunda kalmıştır. Gerçekte Partinin bütünlüğünü sağlamanın yolu parlâmenterlerden değil, halktan ve örgütten geçer. Şu son günlerdeki kaynaşmanın bellibaşlı öncülerinden çok daha köklü halk desteğine sahip GP yöneticileri bile CHP'den pek birşey koparamamışken, bazı kontenjan parlamenterlerinin gürültülerine bu kadar önem vermenin gereği yoktu. Ama bu çalkantılar, sonunda, İnönü'nün liderliğine son verdi. İyi de oldu. Yeni akım, yeni yöntem, hayatının hiç bir döneminde bu yeniliklerle çelişkiye düşmemiş bir yeni liderin yönetiminde daha inandırıcı, daha çekici olur ancak.

İnönü'nün de söylediği gibi, CHP, ilkeleri bakımından, kuruluşundan beri ortanın solunda bir partidir. Ama oldukça uzun süren bir kararsızlık ve durgunluk döneminde politik yelpaze içindeki yerini unutmuş, çoklarına da unutturmuştur. Şimdi, yeni bir çoşku ile, kendisine hayat veren ilkelere tekrar sarılmışsa, bu, halkın uyarmasıyla olmuştur sadece. 8 yıl içinde, bir partideki halk desteğinin, üçte bir oranında eksilmesi, top sesinden daha etkili bir uyarıcıdır elbet.

Ortanın solu bir yeni akım değildir; CHP'nin, kaynaklarına dönüşüdür.

NAKİ ARPACIOĞLU

parti fikrine karşı çıkmamış mıydı?

Satır, desteğini sağlamak umuduyla İnönü'yü İstanbul'da yeniden ziyaret etmişti. İnönü, eski Genel Sekreterini güler yüzle karşılamış, hattâ öğle yemeğine de alıkoymuştu. Kemal Satır, İnönü'nün yanından ayrılırken, istifasının gerekçesini ve parti-içi gelişmeleri yazılı olarak bırakmayı da unutmamıştı.

Ancak, büyük umutlarla gerçekleştirdiği ziyaretten aldığı sonuç, yeni partinin geleceği için sıfırdı. İnönü, Satır'ı Olağanüstü Kurultayda bir kez desteklemişti. Eh, yeterdi!

Bakır dramı

Karadeniz bakır projesi

Demir-Çelik kuruluşlarının özel sektöre devrini öngören kanun teklifinin Meclis Geçici Komisyonunda kabul edildiği, madencilik alanına yabancı sermayenin girmesini yasaklayan kanun tasarısının ilgili maddesine kurdun kuzuya baktığı gibi bakıldığı şu günlerde TOPLUM, «Karadeniz Bakır Projesi Dramı» diye nitelendirilebilecek bir olayı ele almakta yarar gördü.

Madenlerimizin şuna-buna peşkeş çekilmesine karşı çıkan ve «Demir-Çelik» olayında kamuoyunu ilk kez uyaran TOPLUM, bu sayısında da bir başka yeraltı hazinemiz olan «Bakır» üzerindeki oyunlara dikkati çekmek istemektedir.

Olayı bir «dram» olarak nitelememizin türlü nedenleri vardır. Bir kere, bu projeyle bir İktisadi Devlet teşekkülü olan Etibank'ın sahibi bulunduğu ve yıllardır 40-60 milyon lira arasında kâr eden Murgul Bakır Madenleri, çok «şık» bir biçimde, özel sektöre devredilmektedir. Zira, projenin dış finansmanını sağlayan Amerikan Yardım

"Okuyun,

Son CHP Kurultayında uğradığı yenilgiyi nice genç politikacılara ders verircesine uygar ve demokratik bir anlayışla kabullenen Sayın İnönü, dinlenmeye gittiği Yalova'da boş durmadı. Zaman zaman çevredeki kurullara, kuruluşlara uğrayarak incelemeler yaptı. Yurt sorunları hakkında bilgisini arttırmaya çalıştı. O arada Bursa Lisesini de ziyaret eden CHP eski Genel Başkanının okuldan ayrılırken gençlere verdiği öğüdü gazetelerde okuduk. Bu, öyle alışılagelmiş uzun bir baba nasihatı değildi, kısaca:

— Okuyun, okuyun!

demekle yetinmişti gençlere Sayın İnönü, İki kez tekrarlanan bir sözcük bu, ama anlamı büyük. Özellikle bizim toplumumuz sözkonusu olduğuna göre, gerçekten büyük.

Üyesi bulunduğumuz UNESCO tarafından kitap yılı olarak ilân edilen 1972 yılında bizim ilgili makamların, Devlet adamlarımızın, hattâ Üniversite yetkililerimizin böylesine azımsadığı okuma konusuna liseli öğrenciler önünde iki kez tekrarladığı bir sözcükle değinirken Sayın İnönü sanki gençlere değil de onların ötesindeki yaşlı başlı yöneticilere sesleniyor gibi geldi bana.

Okumayı bilmediğimiz, okumaktan hoşlanmadığımız, okumanın değerini kavramadığımız, ne yazık ki bir gerçek, hazin bir gerçektir günümüzde.

Okumak insanı düşünmeye zorlar. Düşünmek ise davranışlarımıza yön verici bir nitelik taşır, bizi seçmeler yapmak sorunuyla karşı karşıya bırakır. Bu itibarla, sadece okumak da yetmez. Çok yanlı okumamız, karşıt düşünceleri birbirleriyle kıyaslayarak değer yargılarımızda aldanmamaya çalışmamız gerekmektedir. Onun için tek yönlü okumak, zihinleri kalıplaştıracağı tehlikesi gözönünde tutularak, belki de hiç okumamaktan daha zararlıdır.

Bugünün fiziği dünün fiziğine, bugünün kimyası dünün kimyasına, bugünün matematiği dünün matematiğine oranla çok değişmiş, çok ilerlemiştir. Her bilim dalında eski bul-

---

Teşkilatı (AID) böyle buyurmaktadır.

Ayrıca, projenin gerçekleştirilmesi işi, yine bir Amerikan firması olan Mc. Kee'ye hayli şenlikli koşullarla verilmiş bulunmaktadır.

Projenin iç finansmanının yüzde 83'ünü Devlet sağlayacak, fakat aynı Devlet, kurulan şirkette yüzde 49 hisseye sahip olacaktır! Böylece Etibank, Karadeniz Bakır İşletmeleri AŞ'nin 10 üyeden oluşan Yönetim Kurulunda sadece 4 üye ile temsil edilebilecektir!

Devletin sahip bulunduğu bakır madenlerinin, Karadeniz Bakır İşletmeleri AŞ'ne Devlet olanakları sayesinde, devri ile özel sektöre tatlı bir kâr alanı daha açılmaktadır. Ne var ki, özel sektör ile yabancı sermayenin kafa kafaya vererek gerçekleştirmeye çalıştıkları bu proje, bir türlü bitirilememektedir.

Karadeniz Bakır tesislerinin temeli, Demirel tarafından, 1967 yılında Samsun'da atılmış ve üç yıl için de bitirileceği söylenmiştir. Ancak, aradan beş yıl geçtiği halde, hâlâ üretime geçilememiştir. Proje ile ilgili olarak bir araştırma önergesi veren Tabii Senatör Haydar Tunçkanat, şöyle demektedir:

«Üç yılda tamamlanması gereken tesisler, başlangıçta, 650 milyon liraya malolacak, dendi; ama, 1,5 milyar lira harcandı, hâlâ bitmedi.»

Mc Kee devreye girince...

«Maliyet artışlarından kim sorumlu?» dendiğinde, ilk olarak akla, Mc. Kee gelmektedir. Bakır işletme tesislerinin bütün proje ve hesaplarını yapmakla görevli Mc. Kee ile yapılan anlaşmada, Etibank yöneticilerinin, Devlet kesesinden hayli cömert davrandıkları göze çarpmaktadır:

Mc. Kee, hesap yapmak ve tesis kurmakla yetinmeyip, anlaşma

Karadeniz Bakı

Sern

Kurul

Sermaye, halkın sırtına; kâr

...uyun!"

YAZAN:
Nadir Nadi

guları aşan, kimi zaman onları silip süpüren, devrim niteliğinde aşamalara varılmaktadır.

Einstein, ünlü "İzafiyet" kuramını ortaya attığı sıralarda Sayın İnönü herhalde öğrenim yıllarını çoktan geride bırakmış, belki yüzbaşılık rütbesine ulaşmış bir kurmay subaydı. Aradan kaç yıl geçti? Çekirdek fiziğinin pratik sonucu olarak atom bombası Hiroşima'yı yerle bir ettiği zaman, Sayın İnönü, Devletimizin başında yaşamının en ağır yükünü, zinde omuzları üzerinde sapasağlam taşıyordu.

Müspet bilim dallarında başdöndürücü bir hız alan değişimin toplumsal alanda da çeşitli etki ve tepkilere yol açmamasına olanak var mıydı? Dünya değişirken toplumların yaşam koşulları da ister istemez değişecekti ve değişmektedir. Bu değişikliği en zararsız bir biçimde başarmamız, çağdaş uygarlığa en kısa zamanda ayak uydurabilmemiz, yeni kuşakların, toplum sorunlarına geçerli ve doğru çözüm yolları arıyan bir kafa ile yetişmiş olmalarına bağlıdır.

Bu da, Sayın İnönü'nün gençlere öğütlediği gibi, ancak okumakla, çok okumakla gerçekleşebilir.

Ne okusun bugünün genci?

Bırakalım, ne isterse okusun, hangi konuya merak sarmışsa onu derinlemesine incelemek olanağını bulsun. Bilim, sanat, ekonomi, edebiyat.. Her alanda özgürce yetişmenin, topluma yarar sağlamanın dinamik tadını tatsın.

Bir üyesi olmakla övündüğümüz Batı dünyasının çoktan geride bıraktığı kitap yasaklayıcı, düşünceyi baskıya alıcı yöntemlerden vazgeçelim artık. Bu gibi yöntemlerle sürekli ve olumlu bir sonuç elde edilemiyeceğini daha öğrenemiyecek miyiz? Ulusal Kurtuluş Savaşını başaran kuşağın, okul sıralarında Namık Kemal'i gizli okumak zorunda bırakılan kuşak olduğunu unutmayalım!

Sayın İnönü'nün liseli gençlere verdiği öğüdü iyi değerlendirmelerini, yurt yönetiminde sorum taşıyan bütün ilgililere salık veririz.

...şletmeleri A. Ş.

...esi : 300.000.000 TL.

...arihi : 28 Mayıs 1968

...nın 19'uncu maddesi uyarınca, Etibank'ın tek temsilcisi olarak görünmektedir. Hem de nasıl! «Malzeme ve techizat mübayaası ile ilgili işlerin ifası için Etibank tarafından veya Etibank'ın namına aktedilecek bütün mukavelelerde müteahhitlerle yapılacak bütün anlaşma, siparişler dahil, tek ve münhasır mümessil...»

Anlaşmanın 20'nci maddesi ise tam anlamıyla evlere şenliktir. Mc. Kee, «imalâtçı ve satıcı firmalarla garanti, teminat ve patent teminatı taahhüdnameleri hakkında Etibank namına müzakerelerde bulunmak» yetkisine sahiptir. Ancak, «bu hizmetlerin ifasından» ötürü Etibank'ın uğrayacağı zararlardan Mc. Kee sorumlu olmıyacaktır!

Mahkeme-i kübraya havale

İş bu kadarla kalsa yine iyi. Dahası var: Sözleşmede, Mc Kee'nin yapacağı belirtilen —bunların ne olduğu da pek beli değildir ya— keşif ve tahminler yanlış çıksa, yeni kurulan 40 bin tonluk blister bakır üreten kuruluşların sınai maliyeti, normal maliyetin çok üstüne yükselse ve dünya piyasasında pazar kaybına yol açsa bile, Mc Kee «Ay em sori...» —«Kusura kalmayın»— demekle yetinecek ve hiçbir sorumluluk yüklenmiyecektir. Zira anlaşmanın 20'nci maddesinin (c) bendinde şöyle denilmektedir:

«Mc Kee, tarafından gayet iyi muhakeme edilmek suretiyle hazırlanmış keşif ve tahminleri temsil etmekle beraber, bu keşif ve tahminlerin doğruluğunu Mc Kee garanti etmez.»

Nitekim, Senatör Haydar Tunçkanat'ın açıklamasına göre maliyet artışları meydana gelmiştir. Ne var ki, bundan dolayı Mc Kee'den hesap sormak, anlaşma uyarınca, olanaksızdır. O halde, hesap sorma

...sektörün cebine!

ORTAKLAR

	A GRUBU	B GRUBU	C GRUBU	TOPLAM	% NISBETI
Etibank	147.000.000	—	—	147.000.000	% 49
T. İş Bankası A.Ş.		35.000.000	39.980.000	74.980.000	% 25
T. Sınai Kal. Bank. A.Ş.		20.000.000	16.000.000	36.000.000	% 12
T. Vakıflar Bankası T.A.O.		12.000.000	10.000.000	22.000.000	% 7,33
Akbank	—	10.000.000	—	10.000.000	% 3,33
Endüstri Holding A.Ş.		10.000.000	—	10.000.000	% 3,33
Sıddık Aksoy			5.000	5.000	—
Suat Seyhun		—	5.000	5.000	—
Hüsnü Dovarcıoğlu		—	5.000	5.000	—
Sadun Aybar	—	—	5.000	5.000	—
	147.000.000	87.000.000	66.000.000	300.000.000	

BAKIR İŞLETMELERİNİN ORTAKLARI : Etibank yüzde 49.

işi, anlaşılan, mahkeme-i kübraya kalmaktadır!

Vergi ödeme durumuna gelince, bu da ayrı bir hikâyedir.

Uluslararası vergi anlaşmasına göre, hiçbir iş adamı, çift vergi ödeme durumunda bırakılamaz. Bir ülkede ödenen vergiler, öteki ülkede mahsup edilir. Mc Kee ile yapılan sözleşmenin 56'ncı maddesinin (e) bendi gereğince, Mc Kee'nin kârlarına ait verginin bütün damga resmi, gümrük rüsumu, transfer vergileri ve bedelleri, teminat giderleri, hattâ ve hattâ cezalar, Etibank'a aittir. Böylece Mc Kee, Amerika'da vergi ödemekten kendini kurtarmış olmaktadır. Vergilerin Etibank'a ait olması, bir anlama, Türk maliyesinden Amerikan maliyesine para ödenmesi demektir.

Şöyle buyurun efendim...

Mc Kee'nin Amerika'dan getireceği iri kıyım uzmanlar, USA standartlarına uygun konutlarda oturmalıdırlar. Eğer bu standartta konut yoksa, Etibank, Mc Kee'nin personelini mutlu kılacak konutları mutlaka yapmalı ve dayayıp döşemelidir. Zira, anlaşmanın 16'ncı maddesi böyle buyurmaktadır. Örneğin, anlaşmanın, (A) harfini taşıyan lâyihasının ekinde, sağlanması gerekli konforun dökümü şöyledir:

OTURMA ODASINDA: Bir adet üzeri kaplı divan, iki adet üzeri kaplı kollu koltuk, iki adet koltuk, bir adet çay masası, iki adet sehpa, bir adet abajur, bir takım kitap rafı veya kitaplık, bir adet yazı masası ve halılar.

YEMEK ODASI: Bir adet altı kişilik masa, altı adet iskemle, bir büfe ve halı.

YATAK ODALARININ HER BİRİNDE: İki adet tek kişilik yatak (somye ve şilteli), iki adet masa lâmbası, iki adet iskemle, bir adet komodin (aynalı), bir adet elbise dolabı (elbise asmaya mahsus tahtası ve rafları), halı.

BANYOLARIN HER BİRİNDE: Bir adet ayna, bir adet ecza dolabı ve rafları, iki adet havlu asma kolu, bir adet lâvabo (sıcak ve soğuk suyu olan), bir adet Amerikan tipi W.C., bir adet duş veya küvet, ya da duş-küvet, bir adet duş perdesi için ray.

MUTFAKTA: Kapkacak için gömme dolaplar, yiyecek için gömme dolaplar, mutfak takımları ve cihazlar için gömme dolaplar, bir buz dolabı, bir elektrikle işleyen yemek fırını.

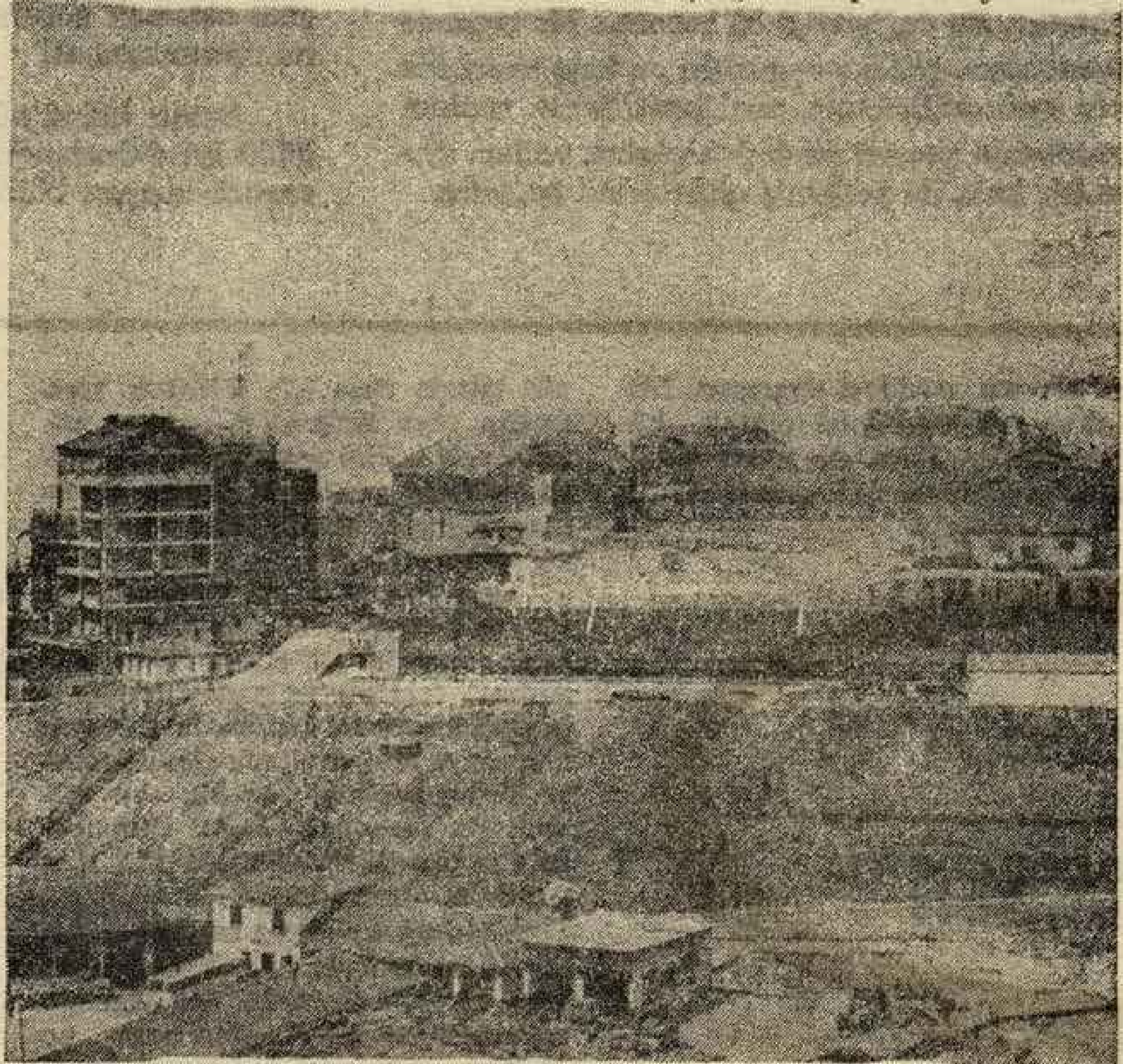
ÖZEL: Bir adet LP gazı yakan termosifon, bir çamaşır makinası (elektrikli), içme suyu, kapı ve pencerelere sinek teli.

(Bu listeye şunları da eklemek gerekecek: sarışın bir bakıcı, bir masör, bir natır, bir aşçıbaşı, bir vale, bir ulak...)

Görüldüğü gibi, Amerikalı sayın uzmanlar, kendilerine bu konfor sağlanmadan, kolları sıvayıp, yurdumuzun yüksek çıkarları için çalışmaya koyulamıyacaklarını bildirmişler ve bu isteklerinin de anlaşmaya bağlanmasını şart koşmuşlardır.

Uzmanlara maaş gerek

Mc Kee'nin Amerikalı mühendisleri, ayda 20 bin liradan az olmamak üzere, aylık alırlar. Resim çizen, orta evsafta bir desinatörün aylığı 6500 liradır. Tecrübesiz kâtip, 3000-4500 lira arasında maaş alır. Yurt dışından gelen bu elemanlara ayrıca, ayda 150 dolar karşılığı —2250 TL. kadar— iaşe bedeli ödenir. Eğer evli ve çocuklu ise, karısına ve 12 yaşından büyük çocuklarının herbirine günde 8 dolar —120 TL kadar— yevmiye ödenir. 12 yaşından küçük çocuklar için bu yevmiye 5 dolar —75 lira— civarındadır. (Yani, bizim en yüksek işçi ücretinden daha yüksek!) Okul çağındaki çocukların okutulması için, 18 yaşına kadar olanlara, 130 dolar karşılığı Türk parası —yani 2000

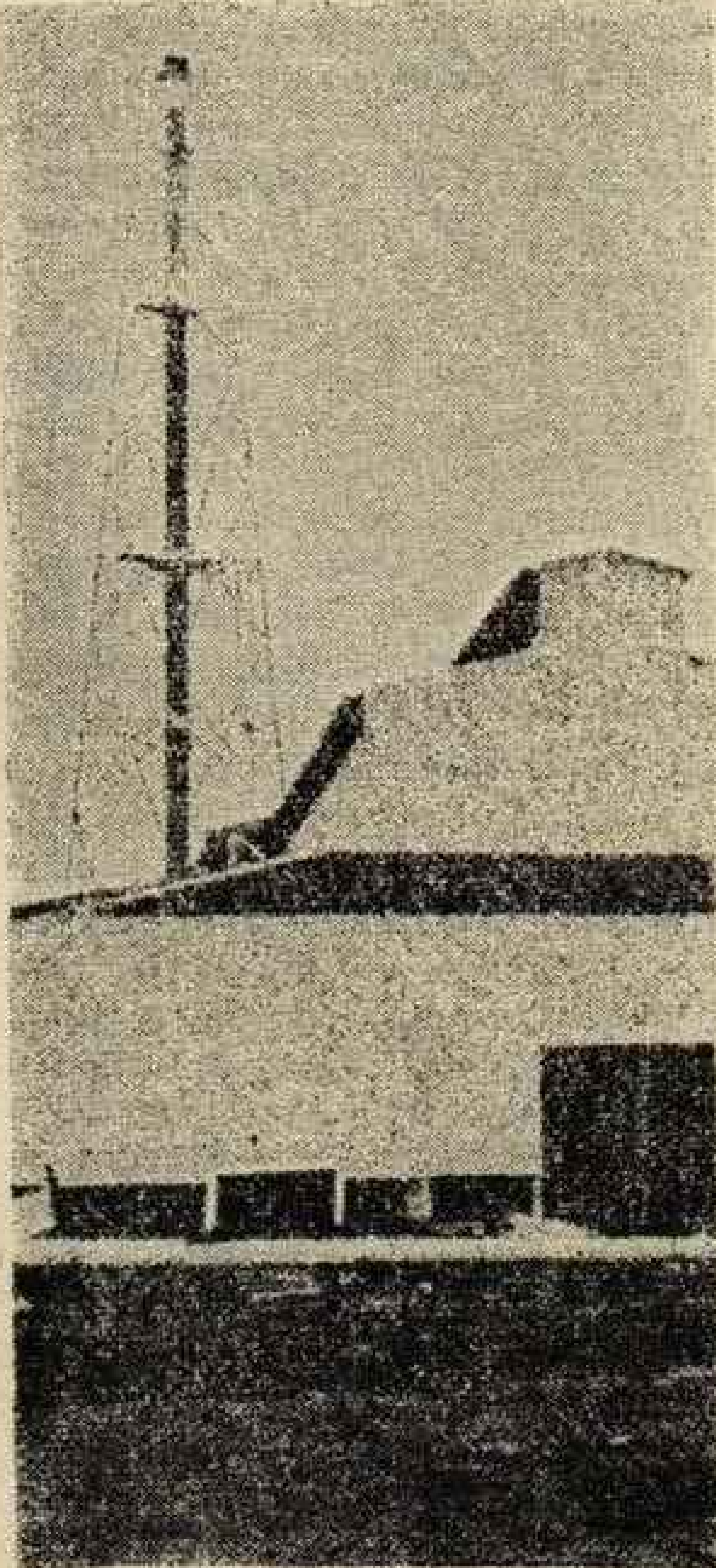

SAMSUN ASİT FABRİKASI : Kime niyet, kime kısmet!

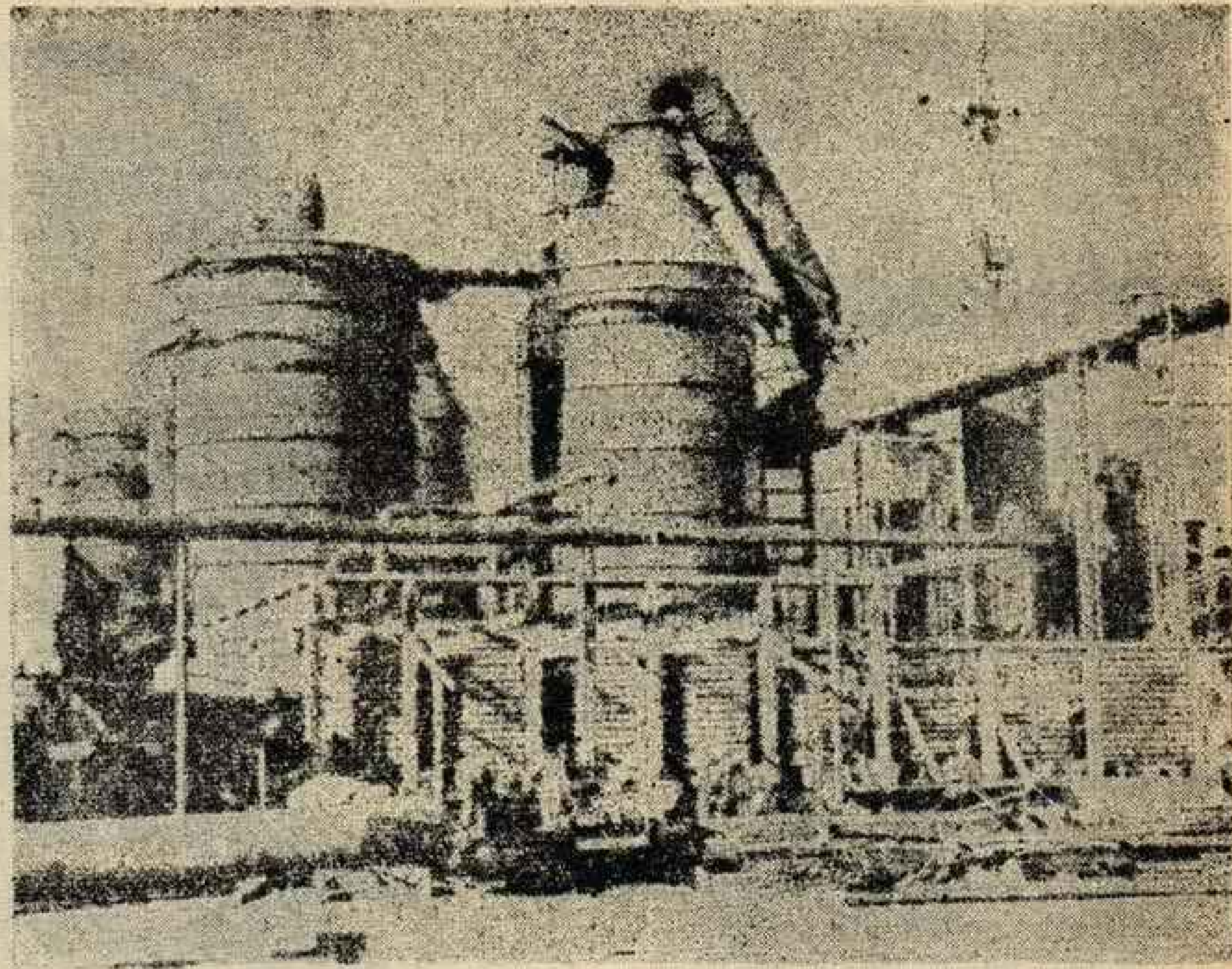
TL. civarında— okul masrafı olarak ödenir.

Eller üzerinde tutulan bu Amerikalı uzmanlar, pipolarını tüttürüp keyfederler. İş yerlerine indikleri nâdirdir. Örneğin, bir baca hesabı mı sözkonusu oldu? Bunun hesaplanması için **«Amerika'dan uzman getireceğiz»** derler. **«Baca hesabı yapacak uzman, ülkenizde yok»** derler. Bu öneri, ilgililerce de onaylanır. Dışarıdan uzmanlar gelir ve baca içinde baca yapmağa karar verirler: Birinci bacanın içinden duman çıkacak ve ikinci baca da birincinin yıkılmasına engel olacaktır. İşte, böyle, pek üstün yetenekli uzmanların yurdumuza geliş gidişleri, hattâ bunların aşı giderleri dahi Etibank tarafından ödenir.

Mc Kee'nin hizmetlerinin maliyeti, 5 milyon 234 bin dolar ile 8 milyon 62 bin Türk lirasından ibarettir. Bu meblâğa ayrıca, yüzde 70 genel gider ve kâr eklenirse, Mc Kee'nin proje ve denetim hizmetinin Etibank'a yüklediği külfetin 100 milyon lirayı bulduğu ortaya çıkar. Bu demektir ki, 250 kişi çalıştıran Etibank'ın bir yıllık maaş ve sosyal haklar tutarının iki katı, 28 personel çalıştıran Mc Kee'ye ödenmektedir! Mc Kee ise, nasıl olsa anlaşma hükümlerine göre sorumlu

SAMSUN İZABEHANESİ
Baca içinde baca

SAMSUN TESİSLERİ : At benim, köy Mehmet ağanın..

tutulmayacağını bildiğinden, tesislerin maliyetini yükseltmek için elinden geleni esirgememektedir.

Oyun içinde oyun

Karadeniz Bakır İşletmeleri AŞ, 21 Temmuz 1967 tarihli 6/8570 sayılı kararname ile kuruldu. Böylece, Etibank'ın elindeki bakır işletmeleri bu şirkete devredildi. Etibank uzmanlarının hazırladığı bir muhtıradaki **«Konuya yalnız Etibank'ın menfaatleri açısından bakıldığı takdirde, projenin banka bünyesi içinde gerçekleştirilmesinin en uygun çözüm şekli olacağı»** yolundaki sözler itibar görmedi.

Kurulan şirketin sermayesinin 300 milyon lira olduğu, şirket sözleşmesinin 6'ncı sayfasında yazılıdır. Bunun 147 milyon lirasını Etibank, 153 milyon lirasını da özel kesim sağlayacaktır. Bu sermaye ile tam 623 milyon liralık yatırım yapılacak ve yatırımın karşılığını Devlet ödeyecektir.

Dikkat edilecek olursa, 623 + 300 = 923 milyon liralık finansman ihtiyacının 147 + 623 = 770 milyon lirası kamu maliyesi tarafından sağlanmaktadır. Bu miktar, şirketin iç finansman ihtiyacının yüzde 83'üdür. Ne var ki, kamu maliyesi, buna karşılık, şirkette yüzde 49 hisse ile yetinmek durumundadır. Etibank, Karadeniz Bakır İşletmeleri AŞ Yönetim Kurulunun 10 üyeliğinden yalnızca 4'üne sahip bulunmaktadır.

Karadeniz Bakır İşletmeleri AŞ nin sermayesi, beheri 1000 TL olmak üzere, 300 bin hisseye bölünmüştür. Etibank 147 milyon, İş Bankası 75 milyon, Sınai Kalkınma Bankası 36 milyon lira ile şirkete ortaktır. Aslında özel kesim sermayesi olarak nitelenen bu 260 milyon lira ise, kamu ekonomisinin finanse ettiği bankalara aittir. Somut özel kesimin payı, yalnızca 40 milyon liradan ibarettir. Kurnaz özel kesim, 40 milyon lira ile 923 milyon liralık faaliyetten sağlanacak kârlara ortak olmaktadır.

Devlet eliyle milyoner

Etibank uzmanlarınca hazırlanan bir rapordan, Karadeniz Bakır İşletmelerinin yılda 90 milyon lira net kâr sağlayacağı anlaşılmaktadır. Öyleyse, beher hisseye yılda ortalama 300 lira kâr düşecek demektir. Kamu kesimi, bu iş için 770 milyon lira harcama yapmasına karşılık, 90 milyon lira kârın ancak yüzde 49'unu alır. Yani, 770 milyon liraya karşılık 44 milyon! Kamu kesimi, bu durumda, 1000 lirasının karşılığında ancak 57 lira kazanç payı, özel sektörün açıkgöz işadamları ise 300 lira sağlayacaklardır. Bu, Devlet eliyle adam zengin etmenin tipik yollarından biri değil de nedir?

Amerikan Yardım Teşkilâtı (AID)'nın sağladığı dış finansman kredisinin yüzde 11'inin, ileride şirket sermayesine ithal edilmesi —kapitalize olması— de bu arada alınan kararlardandır. **Böylece, yabancı sermayeyi, bakır madenlerimizi işleyecek bir özel sektör kuruluşuna ortak etmenin daha kurnazca bir yolu bulunmuş olmaktadır.**

Tarihin ışığında:

Bir politikacının portresi

"Politika, ille de sanılmak istendiği gibi kamuoyunun yönetilmesi değil, önderlerin, kendi yaratıp tesir ettikleri ayni yargı makamı önünde kul köle olup yerlere eğilmesidir."

"LYON CELLADI" DİYE DE TANINAN ÜNLÜ ZAPTİYE NAZIRI JOSEPH FOUCHE

Yüzyılımızın ilk yarısında yaşayan ünlü yazar Stefan Zweig'ın ilk olarak 1929'da yayınlanan bir araştırması, Burhan Arpad tarafından dilimize çevrilmiş bulunuyor.

«Fransız ihtilâlinde bir politikacının portresi-Fouché» adını taşıyan araştırmanın konusu, Fransa'nın ünlü Zaptiye nâzırı Fouché'dir.

«Joseph Fouché'nin hayat hikâyesiyle politika insanı örneğine ben de birşeyler katayım istedim» diyen Zweig, bu incelemede, ustalığını, tartışma kabul etmez şekilde ortaya koyuyor ve tarihin her döneminde geçerli olmuş ve geçerli olmaya devam edecek gerçekleri de bütün açıklığıyla gözler önüne seriyor.

Tarih, kendisinden ders almayı bilenler için hazinedir. Fouché'den bu yana geçen yüz yıl, elbet, sosyal şartları değiştirmiştir ama, yine de insan, tutkuları, korkuları, kıskançlıkları ve döneklikleri ile ayni insandır. Örneğin, Zweig'in şu yargısının 20'nci yüzyılın ikinci yarısında geçerliğini kaybettiği söylenebilir mi: **«İnsanoğlunun korkaklığı kadar başka hiçbir kötülük ve sertlik yeryüzünde çok kan akıtmış değildir...»**

Zweig'in araştırması, görünüşte sadece Fouché'yi kapsıyor. Ama, incelemenin derinine inildikçe görülüyor ki, ele alınan sadece Fouché değil, Fouché'nin sembolleştirdiği bir politikacı tipi ve bir yönetim anlayışıdır.

Zweig, zaman zaman, kesin ve katı görünen yargılara varıyor: **«Görünmez bir düşmandan korkmak kadar başka hiçbirşey insanları, hele yığını alçaltamaz...»**

Görünüşte çok katı olan bu yargıyı, derinliğine inceleyip, yeryüzündeki uygulamalara bakınca insan, istese de istemese de, doğruluğunu kabul etmek zorunda kalıyor.

Şimdi, TOPLUM okurlarına, tarihin, ilginç bulacaklarına inandığımız bir sayfasını, Stefan Zweig'ın usta aracılığıyla açalım...

«Joseph Fouché, 31 Mayıs 1759'-da bir liman şehri olan Nantes'da dünyaya geliyor. Otranto dükü ünvanını almasına daha çok var. Ana ve baba soyunda, denizciler, tüccarlar bulunuyor. Böyle bir soydan gelen erkek evlâdın yine bir denizci, bir gemi işletmecisi, ya da kaptan olması çok olağan. Fakat bu cılız, kansız, sinirli ve çirkin oğlanın o tarihlerde bir çeşit kahramanlık isteyen böyle sert zenaatlere uygun hiçbir yanı olmadığı çok erken ortaya çıkıyor. Kıyıdan iki mil uzaklaşsa deniz tutuyor. On beş dakika koşsa, ya da çocuklarla oynasa yorgun düşüverivor. Anası babası, böylesine zayıf bir oğlan ne olabilir diye haklı bir tasa duyuyorlar. Çünkü 1770 Fransasında, düşün yanı uyanmış ve sabırsızlıkla düzeni zorlamağa başlamış burjuvazi için henüz fazla yer yok. Mahkemelerde, Devlet dairelerinde, her işte ve her memurlukta bütün yağlı kapılar soylulara ayrılmış. Sarayda çalışabilmek için kontluk arması ya da baron olmak gerekiyor. Hatta orta sınıftan biri, orduda saçlarını ağartmış olsa bile, onbaşılıktan yukarıya yükselemez. Orta sınıf, durumu kötü ve ahlâkça bozulmuş Fransada her yerden uzak tutulmaktadır henüz. Pek uzun süre yalvaran o titrek ellerin, bu istekleri yirmi beş yıl sonra yumrukla istemelerinde şaşılacak bir yan yok.

Kala kala bir kilise kalıyor...»

Küçük Fouché de kiliseyi seçiyor. Rahipler okulunda çalışkanlığıyla sivrildiğinden, ona matematik ve fizik öğretmenliği, mubassırlık ve idarede iş veriyorlar. Bir yandan okuyor, bir yandan okutuyor. Kilisede, geleceği parlak görünüyor. Stefan Zweig, **«kilisede daha da yükselip, per, hatta günün birinde piskopos, ya da kardinal olabilirdi»** diyor ve hemen arkasından «fakat» diye başlayarak ekliyor: **«Fouché'nin en karakteristik yanı, herhangi bir şeye, herhangi birisine yüzde yüz bağlanmağa duyduğu tiksinti, mesleğinin daha ilk basamaklarında ortaya çıkıyor.»**

Fouché on yıl boyunca, dış görünüşüyle de, iç dünyasıyla da öbür rahiplerden farksız yaşıyor ama, yüksek âyinlere katılmıyor ve hiçbir adakta bulunmuyor. **«Herzaman olduğu gibi, her durumda dönüş yapma kapısını açık bırakıyor, değişebilme olanağını elde tutmak için, kiliseye de tam vermiyor kendini. Sonraları ihtilâlde, Direktuvar'da, Konsüllükte, İmparatorlukta, ya da Kırallıkta yaptığı gibi. Bir insana bağlanmak ne söz, Joseph Fouché tanrıya bile ömrü boyunca bağlı ve yükümlü kalmıyor.»**

Fouché, manastırın duvarları arasında kendini yetiştirirken, insan tanımakta usta kesiliyor, susabilme tekniğini, kendini gizleyebil-

Stefan Zweig

(1881 - 1942)

Avusturyalı bir yahudi olan Zweig, iyi bir öğrenim görmüş, gençliğinde bütün Avrupa'yı gezerek, bu ülkeler edebiyatlarını incelemiştir. Yazarlığa, yabancı şairlerin şiirlerini Almanca'ya çevirerek başlamış ve bu arada kendisi de şiirler yazmıştır.

1934'te Londra'ya yerleşen yazar, 1941'de Amerika'ya, oradan da Brezilya'ya gitmiştir.

1944'te kendi hayat romanını bitirdikten sonra, —Nazilerin en saldırgan günlerinde—, İngiliz olan karısıyla birlikte, havagazı ile intihar etmiştir.

«Meçhul bir kadının mektubu», «Amok», «Korku», «Bir kadının 24 saati», «Yaratıcılığın sırrı», «İfritle mücadele», «Usta işi», «Bir kalbin ölümü», «Acımak», başlıca eserlerindendir. «İnsanlık tarihinde yıldızın parladığı anlar», yazarın en ünlü kitaplarından biridir ve yurdumuzda da üç baskısı yapılmıştır.

me sanatını öğreniyor.

Yıllar yılı sadece çok dar çevrelerde hiç göze çarpmadan çalışıyor, fakat, **«daha 1778 Fransasında başlayan ve manastır duvarlarını da aşan o sosyal kasırga»**nın etkisinden kendini kurtaramıyor; keşiş hücrelerinde yapılan insan hakları tartışmalarına katılıyor. Sonra manastır duvarlarının ötesine çıkıyor, Arras'da aydınlar çevresine giriyor. En yakın arkadaşı, ince dudaklı solgun yüzlü bir avukat: **Maximillien de Robespierre.** Bu iki arkadaş sonradan, **«dünya tarihi çapında kıyasıya bir ölüm kalım mücadelesine girişecekler»** ama, o arkadaşlık döneminde, Robespierre, milletvekili olarak Versailles toplantısına yeni Fransız anayasasını yazmaya giderken, yol parasını ve sırtına giydiği yeni elbisenin parasını Fouché'den alıyor.

«Her rüzgârdan koku alan Fouché, ülkenin üzerinde sosyal bir kasırga patlayacağını ve dünyayı politikanın yönettiğini seziyor. Bir silkinişte cübbesini sırtından atıyor, tam tepesinden traş ettirdiği saçlarını büyütüyor ve Nantes şehrinin kendi hâlinde yurttaşlarına politika nutukları veriyor. İlerlemeyi övüyor ama, büyük bir dikkatle ve aşırı bir liberalizmle, çünkü işiyle gücüyle meşgul tüccarların şehri olan Nantes'de politika barometresi ılımlı hava gösterir.»

Şimdi tek amacı milletvekili seçilip Convention Meclisine katılmak.

«Convention Meclisi seçimleri ilân edilir edilmez hemen adaylığını koyuyor. Bütün adaylar ne yapıyor? O da ilk iş olarak, bütün seçmenlerine her istediklerini bol bol söz veriyor. Böylece de ticareti ve özel mülkiyeti koruyacağına, kanunlara saygı göstereceğine yeminler ediyor. Fouché, düzen bozucular, eski rejime karşı olduğundan daha çok atıp tutuyor; çünkü Nantes'da politika rüzgârı soldan çok sağdan esiyor.»

1792'de Convention meclisi milletvekilliğine seçiliyor ve sessizce taşıdığı rahip takkesinin yerini, milletvekillerinin üç renkli kokardı alıyor.

Yeni seçilen Convention meclisi 21 Eylül günü salona ayak basıyor.

«Fransada kral yoktur artık. Ülkeyi yedi yüz elli kişi yönetiyor. Her meslek ve her zümrenin tuhaf bir karışımı. Salondakilerin oturma düzeni de düşüncelerine göre değişiyor. Yumuşak düşünenler, anayasanın başarılması, kralın ve soyluların bir yana itilmesi ve hakların orta sınıfa geçmesiyle artık Cumhuriyetin gerçekleştiğini söyleyen, alttan alta kaynayan akıntıyı yine bir düzene sokmak ve geriye itmek isteyenler, anfi şeklindeki salonda en altta oturuyorlar. Buna karşı, ihtilâlin zorlu dalgalarını sürdürmek, gerilikten arta kalmış ne varsa sürükleyip atmak, kayıtsız şartsız kesin ihtilâli gerçekleştirmek isteyenler ise, en tepede oturuyor ve galerideki halkla bir ilişki kuruveriyor. Bu durumun 'yığın bizim arkamızda' gibilerden sembolik bir anlamı var.»

İki taraf da dengeyi sağlıyor, ama denge iki taraf arasında büyük bir tedirginlikle bocalıyor.

Fouché ilk tereddüdü, nereye oturacağını seçmekle geçiriyor, ama uzun süre duraklamıyor. **«O ömrü boyunca, sadece bir tek yana bağlanmış ve bağlı kalmıştır: gücü elinde tutanların, çoğunlukta olanların yanı. İçinden oyları sayıyor ve o sırada Girondistlerin, yani yumuşak davranışta olanların gücü elinde bulundurduğunu görüyor, gidip onların sıralarına oturuyor. Bakanlıkları ellerinde tutan, bütün atanmaları etkileyen, bütün mevkileri dağıtan kişilerin yanında kendini güvende hissediyor. Fakat gözlerini yukarıya kaldırınca, mücadele arkadaşlarının arasında oturmuş olan eski dostu Robespierre'i görüyor, onun 'çıkarcılar'ın sıralarına diktiği buz gibi acımasız bir alaycılık taşıyan bakışlarını sırtında hissediyor ve aralarındaki dostluk bu andan itibaren sona eriyor. Artık iki düşmandırlar. Fouché, bu bakışlar karşısında dikkatli olması gerektiğini anlıyor. Dikkatli olmakta onun üstüne bir başkası daha yoktur. Herkesin büyük bir şiddet ve kendini beğenmişlikle kürsüye saldırıp, uzun nutuklar verdiği, birbirini suçladığı, düşmanlığını ortaya döktüğü sırada Fouché 'o yüce kürsüye' bir gün bile ayak basmıyor. Ama, ondan başka herkes, büyük bir hırs ve sabırsızlıkla bir sürü söz ettiğinden, bu 'kendi hâlinde' kişinin susması sempatiyle karşılanıyor.**

Aslında onun bu sempatik tavrı, hesaplı kitaplıdır. Kuvvetler dengesinin ne tarafa ağır bastığını anlamak kolay değil; çünkü, terazi devamlı olarak inip çıkıyor. Fouché, gerektiğinden önce oyunu belli etmekten, bir şeye temelli bağlanmaktan kaçınıyor hep. Bir ihtilâlde herkesce sevilmenin ne çabuk yitirildiğini biliyor. Hesaplı Fouché, bir ihtilâlin ilk adımı atanlara asla yar olmadığını, fakat bir ganimet gibi sonunda üstüne oturanlara mal edildiğini biliyor.»

Fouché seyrediyor ve bekliyor. Çünkü büyük tutkulu kişiler birbirini yokettikten sonradır ki, bekleyenlerin ve zekilerin zamanı geleceğini biliyor. Onun karanlıkta kalma davranışı ömür boyunca sürecektir. Gücü elinde tuttuğu herkesce bilinen kişi olmayı hiçbir zaman istemiyor. Ama asla sorumluluk yüklenmeden, bütün ipleri elinde tutan kişi olmaktan hoşlanıyor. En baştaki kişiyi siper alıp öne sür-

mek, fakat o aşırı gidince de yüzüstü bırakıvermek onun en sevdiği roldür. Politika sahnesinin en başarılı dolaplar çeviren kişisi rolünü yirmi ayrı kılıkta ve sayısız dönemde oynuyor; Cumhuriyetçiler yönetiminde olsun, krallık ve imparatorlukta olsun, ayni ustalıkla.

Bu usta adam en büyük sıkıntıyı, 16 Ocak 1793 günü çekiyor. Temple zindanındaki bir tutsak söz konusu. Hakaretle, aşağılanarak **«Louis Capet»** diye çağrılan bu adam, Cumhuriyetin en büyük tehlikesi sayılıyor.

Bir zamanların 16'ncı Louis'si, şimdi Louis Capet diye çağrılsa, hor görülse bile, yine de damarlarında taşıdığı «asil **kıral kanı**» ile Cumhuriyet için bir tehlike sayılıyor. Convention meclisinde Robespierre, **«Fransız milletinin temsilcilerinin, evet ya da hayır sözünü, ölüm ya da yaşama oyunu toplantıda açıkça belirtmesini acımasız bir direnç̧le istiyor; kimin kimden yana olduğunu, kimin sağdan, kimin soldan olduğunu, Cumhuriyetin yükselmesinden ya da batmasından yana olanların ortaya çıkmasını»** istiyor.

Fouché, 15 Ocak günü iyice kararlı. Ilımlı seçmenlerinin isteği, kıralın bağışlanmasından yana olmasını gerekli kılıyor, hesabını yapıyor ve kıralın idamına karşı olanların çoğunlukta olduğunu saptıyor. Dostlarına, Mecliste idam aleyhinde bir konuşma yapacağını haber veriyor ve konuşmanın metnini onlara da okuyor. Ama, sertlikten yana olanlar da boş durmamış, halkı ayaklandırmışlardır. Halk, kıralın affı için oy vereceklerini tahmin ettikleri milletvekillerine tehditler savuruyor.

Oylama, akşam geç vakit, mum ışığında başlıyor. Milletvekilleri, tek tek görüşlerini açıklıyorlar: **Ölüm veya af...** Fouché, oyları sayıyor; **ölüm** diyenler çoğunlukta; **o** da kararını veriyor: **ölüm!..**

Bu karar, yıllar sonra, Otranto Dükü olan Fouché'nin sonunun gelmesine yol açacaktır.

Stefan Zweig, Fouché'nin idam lehindeki oyu, daha doğrusu, bu kadar çabuk karar değiştirebilmesiyle ilgili olarak şunları söylüyor:

«Fouché'nin kişiliğinin bir başka ve çok belirli yanı da ilk olarak ortaya çıkıyor: Hiçbir şeyden çekinmeyip utanmaması. Bir partiye sırtını çevirip ayrılması, ama usulca ve sıvışarak değil. O âna kadar karşı taraf bildiklerinin yanına, herkesin gözü önünde ve büyük bir soğukkanlılıkla gülümseyerek, şaşırtıcı ve sersemletici bir olağanlıkla dosdoğru gidiyor; onların bütün sözlerini, bütün kanunlarını benimseyiveriyor. Eski partisindeki dostlarının, yığının ve umumi efkârın kendisi hakkında ne düşüneceğini, neler söyleyeceğini hiç umursamıyor.

....

Bir düşünceye değil, zamana ayak uyduruyor ve tempo hızlandıkça o da daha hızlı, daha hızlı izliyor.»

O 16 Ocak gecesinden sonra Fouché, kökten radikal ve aşırı terörcü oluveriyor. Ama radikaller arasında da bölünme var ve Fouché'nin, bir tarafı seçmesi gerekiyor. Bu ise, Fouché'nin ilkelerine aykırı; sonuç alınmadan, kimin zaferi kazandığı belli olmadan taraf tutmayı tehlikeli buluyor. Bu sırada karşısına bir fırsat çıkıyor. Convention meclisi, taşra bölgesinde düzeni korusunlar diye, üyeleri arasından temsilciler seçiyor; Fouché de bunların arasına girmeyi başarıyor. Artık bir süre Meclisten uzak kalabilecek ve çekişmelerin içine, son anda zaferi kimin kazanacağı belli olunca girebilecek.

Büyük yetkilerle gittiği aşağı Loire'da Fouché, radikallerin egemen olduğunu gördüğü için aşırı bir terör uygulamasını benimsiyor. Bulabildiği herşeye el koyup, Paris'e gönderiyor. Cumhuriyetin paraya ihtiyacı olduğunu bildiğinden, bu tutumunun dikkati çekeceğini düşünüyor ve öyle de oluyor. Milletvekilleri, diğer temsilcilerden görmedikleri bu çaba karşısında şaşırıyor ve onu alkışlarla kutluyorlar. Yıllar sonra bityük milyoner ve kilisenin sâdık bir bendesi olarak kırala hizmet edecek olan Fouché, zenginliğe ve kiliseye açtığı savaşı **«cumhuriyetin en güçlü ve pervasız cumhuriyetçi yurttaşı»** olarak sürdürüyor.

Paris'e döndüğünde, adı herkes tarafından bilinmektedir; artık ön safa geçmiştir. O kadar ki, Lyon'da bir ayaklanma olduğu duyulunca, bu ayaklanmayı bastırmak için seçilen temsilci de Fouché olur.

Lyon temsilciliği, Fouché'nin adının başına **«Lyon mitralyözü»** veya **«Lyon cellâdı»** sıfatlarının takılmasına yol açacaktır. Ama Fouché, kurbanlarını sırf öldürmüş olmak için değil, yumuşak davranmış görünmemek için giyotine gönderecektir. Stefan Zweig'ın, onun bu tutumu hakkındaki satırları hayli ilgi çekici:

«Adam öldürme isteği, ya da iktidar öfkesiyle hiçbir zaman kimseyi idam ettirmiyor. Hümanistliğinden değil, içgüdüsünden ve kurnazlığından ötürü insan canına değer veriyor. Yeter ki, kendi canı tehlikeye girmiş olmasın. Fakat kendi canı, ya da çıkarı tehlikeye girince, o da bir insanın hayatını ya da alınyazısını tehdit ediyor.

Bu durum hemen bütün ihtilâllerin birinci sırrı ve önderlerinin acıklı alınyazısıdır. Hiç biri kandan hoşlanmaz ve yine de kan dökmek zorunda kalırlar.

....

Fransız ihtilâlcilerinin suçu, gözlerini kan bürümüş olmak değil; kanlı sözlerle sarhoş oluvermek; işledikleri tek çılgınlık, halkı coşturmak, kendi aşırı davranışlarını onaylatmak ve kan damlayan bir üslûp yaratıp, durmamacasına hinler ve darağacı hayal etmiş olmak. Ama bu kışkırtıcı ve öfkeli sözlerden başı dönüp, kendinden geçen ve sarhoş olan halk, gerekli diye öne sürülen 'enerjik tedbirler'in gerçekten uygulanmasını isteyince, önderlerin hiçbiri karşı durma yürekliliğini gösteremez. Giyotin lâfları yalana çıkmış olmasın diye insanları giyotine göndermeleri gerekir. Davranışları, çılgınca sözlerinin arkasından koşmak zorunda kalır; halkın gönlünü kazanma avcılığında kimse ötekinden geriye kalmayı göze alamadığından, çılgınca bir yarış başlar. İdamlar birbirini kovalar. Kanlı söz oyunuyla başlamış olan, insan başlarının hırsla üstüste yığılmasıyla sürdürülür. Binlerce insanın böylece kurban verilmesi, keyiften, hattâ ihtiras yüzünden de değil, halka karşı durma yürekliliğini gösteremeyen politikacı ve partililerin kararsızlığından ötürü sadece. Bir de korkakhktan. Dünya tarihi, yazık ki, çoğu zaman anlatıldığı gibi, insanoğlunun yürekliliğinin bir tarihi değildir yalnız, insan korkaklığının da tarihidir. Politika, ille de sanılmak istendiği gibi kamuoyunun yönetilmesi değil, önderlerin, kendi yaratıp tesir ettikleri ayni yargı makamı önünde kul köle olup yerlere eğilmesidir.

İnsanoğlunun korkaklığı kadar başka hiçbir kötülük ve sertlik, yeryüzünde çok kan akıtmış değildir.»

HAFTAYA

FOUCHE'NIN GIZLI POLIS ÖRGÜTÜ

Bir grev ve sonrası

BİZİM TOPLUM sayfası, umulandan büyük bir ilgi görmüş, yurdun her köşesinden, bu sayfa için yazılar gelmeğe başlamıştır. Türkiyeli okur, artık, sadece kendisine verileni okumakla yetinmemekte, kendisi de düşündüklerini dile getirmek istemektedir. Bu sayfanın amacı da zaten budur: TOPLUM okuru, bulunduğu çevredeki ilginç bir olayı, bir gerçeği, bir durumu, olduğu gibi, bu sayfaya yazacaktır. Bunun için gerekli ölçüyü, bundan önceki sayılarımızda vermiştik.

Bu sayıda okuyacağınız "Bir Grev ve Sonrası" başlıklı yazı, Ceylanpınarı'ndan yollanmıştır. Yazarı Hüyesin Deniz, mektubunda şöyle demektedir: "Yazıda da okuyacağınız gibi halen işbaşı ettirilmeyen işçi arkadaşlarımın durumları yürekler acısıdır. Başka yerlerden gelirleri olmayan bu işçiler, işverenin vurdumduymazlığı yüzünden dört aydır sürünüyorlar. Onun için sizden bir ricada bulunacağım: İşçilerin perişanlıklarına bir an önce son verilmesi için ilgililerin uyarılmalarını ve konuyu bir an önce ele almalarını gözönünde bulundurarak yazıma öncelik tanımanızı..."

Hüseyin Deniz'in yazısına öncelik tanınmıştır.

TOPLUM

29 Mart - 6.Nisan.1972 günleri arasında Ceylanpınar Devlet Üretme Çiftliğinde bir grev yapıldı. Grev, Türkiye Topraksu Tarım İşçileri Sendikası (T.İ.S.) üyeleri olan işçiler tarafından yapılmıştı. Ben bu yazımda grev sonrasını dile getirmek ve ilgilileri uyarmak istiyordum. Fakat grevin başını, grevi bilmeden sonrasının anlaşılamıyacağı kanısına vardığım için kısaca da olsa grevi anlatmakta yarar gördüm. Ayrıca grev kamuoyuna bir hayli yanlış yansıtıldı. Grevin içinde bulunduğum için grevi iyi izledim. Tarafsızlığımı koruyarak ve gerçeklikten sapmıyarak grevi içyüzü ile anlatıyorum :

Bilindiği gibi, Devlet Üretme Çiftliği Genel Müdürlüğü ile Türkiye Topraksu Tarım İşçileri Sendikası arasında, işçilerin ücretleri ve bazı sosyal haklar üzerinde anlaşmazlıklar oldu. Anlaşmazlık çözümlenemeyince **T.İ.S.**, Ceylanpınar Devlet Üretme Çiftliği'nde, üyeleriyle **«greve gitme»** kararı aldı. Grev, 29 Mart saat 0.3'te işçilerin, çiftliğin giriş-çıkış kapılarını tutmalarıyla başladı. O gün ve ertesi gün karşı sendika olan **Tarım-İş**'in üye işçileri ve her iki sendikaya da bağlı bulunmayan işçiler, greve giden işçiler tarafından çalıştırılmadılar.

Grevi çok iyi ve başarılı olarak yöneten Grev Komitesi Başkanı ve Teşkilâtlanma Genel Sekreteri **Ahmet Ağır**'ın grevde özel olarak bana verdiği yanıtlarda söylediğini özet olarak buraya aktarıyorum:

«Bütün üyelerimizle greve gitmiş bulunuyoruz. İşverenin kesin tutumu karşısında greve gitme kararı almak zorunda kaldık. Bugüne dek köle muamelesi gören ve her türlü güvenlikten yoksun bulunan işçilerimizin hakları verilinceye dek grevi sürdüreceğiz.»

Tarım-İş Sendikası üyeleri ile her iki sendikaya da üye olmayan işçilerin çalıştırılmadıkları ilk iki gün çiftlik yöneticileri, çiftliğe yakın köylerden beş-altı kişi getirmişlerdi. Ve bunlar çiftlikte çalıştırılmışlardı. Ancak bunu gören birkaç grevci işçi duruma karışmış ve çalışmalarına engel olmuşlardı. Öfkelerine yenilerek o beş-altı kişinin yaptıkları peyniri ve tenekeleri kullanışsız duruma getirmişlerdi. Kullanışsız duruma getirilen peynir, 5'er kilodan 20 tenekeydi ve 100 kilo ediyordu. Ancak bu olay, yetkililere yanlış yansıtılmıştı.

«Peynir Olayı», Grev Komitesi Başkanı Ahmet Ağır'dan habersiz olarak meydana gelmişti. Hiçbir olay çıkarmamalarını, hele hele çiftliğe hiç zarar vermemelerini sık sık söyliyen Ahmet Ağır, işçileri toplayarak, bir daha böyle eylemlerde bulunmamalarını kesinlikle söylemişti. Ondan sonra başka olay meydana gelmemişti.

Bu arada grevin üçüncü günü **Tarım-İş** Sendikası'nın üyeleri ve diğer işçiler işbaşı yapmışlardı.

Ama ne Ahmet Ağır'ın çabaları, ne de işçilerin başka olaylar meydana getirmemeleri **«Peynir Olayı»**nın büyümesine, yani etkisini sürdürmesine engel olamadı. Ve olayla ilgili olarak Grev Komitesi Başkanı **Ahmet Ağır**, Sendikanın Ceylanpınar Kolu Başkanı **Ramazan Dipçik ve on beşe yakın grevci işçi** tutuklanarak **Viranşehir Tutukevi**'ne gönderildiler. Bu tutuklamaları, Ankara'da Genel Başkan **Mahmut Gündüzbey**'in tutuklanması ve Viranşehir Tutukevine gönderilmesi izledi.

Grevci işçiler, başkanları ve gözcüleri tutuklandıktan sonra da grevi sürdürmüşlerdi.

6 Nisan günü Türkiye Topraksu Tarım İşçileri Sendikası, Ankara'da, Genel Başkan'sız, Teşkilâtlanma Genel Sekreter'siz olarak Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü ile anlaşmaya vardı. Ceylanpınar Devlet Üretme Çiftliğinde sürdürülen grevi kaldırıldı. İşçiler 7 Nisan sabahı işbaşı yaptılar.

Tutuklanan Sendika yöneticileri ve işçiler yirmi beş gün sonra Viranşehir Mahkemesince tahliye edildiler.

Tutuklanıp tahliye edilen 15'e yakın Sendika üyesi işçi, hiçbir haktan yararlanamamışlar ve bugüne dek işbaşı ettirilmemişlerdir. Çok perişan ve kötü bir durumda olan bu işçiler, D.Ü.Ç. Genel Müdürlüğü tarafından unutulmuş görünmektedirler. Kısa zamanda işbaşı ettirilmelerini isteyen bu işçiler, zamanlarını kahve köşelerinde, şurda burda boşuna öldürmektedirler.

İkide bir Sendika'nın Ceylanpınar Kolu Başkanı Ramazan Dipçik'e sormaktadırlar :

«Bir haber yok mu?»

İşçilerin **«bir haber»** dedikleri, Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü tarafından bildirilecek **«işbaşı yapma»** haberidir.

Ben kendim Sendika'nın üyesiydim ve greve katılmıştım. Grevden sonra **«kadro fazlalığı»** nedeniyle birkaç işçi ile birlikte benim de ilişiğim kesildi.

Tarım Bakanlığı'ndan soruyorum:

«Halen işbaşı yaptırılmayan işçiler nezaman işbaşı yapacaklar?»

Tarım Bakanlığının konuyu bir an önce ele almasını ve işçilerin perişanlıklarına son vermesini beklediğimizi belirtmek isterim.

Hüseyin DENİZ

TOPLUM

DÜNYA

İngiltere

Demokratik eylemler

İngiltere'de kanun dışı grevi başlatan beş sendikacının, güvenlik kuvvetlerince tutuklanması, bir anda grevi ülke çapında genişletti. İşçi Sendikaları Kongresi TUC'un aldığı genel grev kararı, sendikacıların serbest bırakılması üzerine kaldırıldı. Ancak 41 bin İngiliz liman işçisi, süresiz grevde.

Liman işçilerinin amacı, hükümete grevleri durdurma yetkisini veren kanunun iptalini sağlamak. Hâttâ grevin başlangıç nedeni olan ücret uyuşmazlığı dahi, bu arada, ikinci plâna düştü.

Liman işçilerinin grevi, ülke ihracat ve ithalâtını yüzde 70 etkiledi. Hükümet, yiyecek sıkıntısı çekilmeyeceğine dair teminat verirken, binlerce ev kadını, dükkânları âdeta yağma ettiler.

Grevde bulunan liman işçileri, grev nedeniyle ülke limanlarından geri çevrilen gemilere karşı dünya çapında boykot ilân edilmesi için Uluslararası Ulaşım İşçileri Sendikasına çağrıda bulundular. Sadece bir günde geri çevrilen gemi sayısı 500'ü aşmıştır.

DEVLİN İŞÇİLERİ DESTEKLİYOR
Hakların zaferi

Olayın gelişimi

21 temmuz cuma günü, mahkeme kararlarına uymadıkları gerekçesiyle beş işçi lideri tutuklandı. Tutuklama kararı, geçen yıl **Muhafazakâr Edward Heath Hükümeti** tarafından çıkartılan ve amacı, izinsiz grev çağrısında bulunan veya benzeri kanunsuz endüstriyel eylemlere katılan işçilerin, bağlı oldukları sendikalara para cezası vererek üyelikten çıkartılmalarını, ya da işten atılmalarını sağlamak olan **Endüstriyel İlişkiler Kanunu** uyarınca alınmıştı.

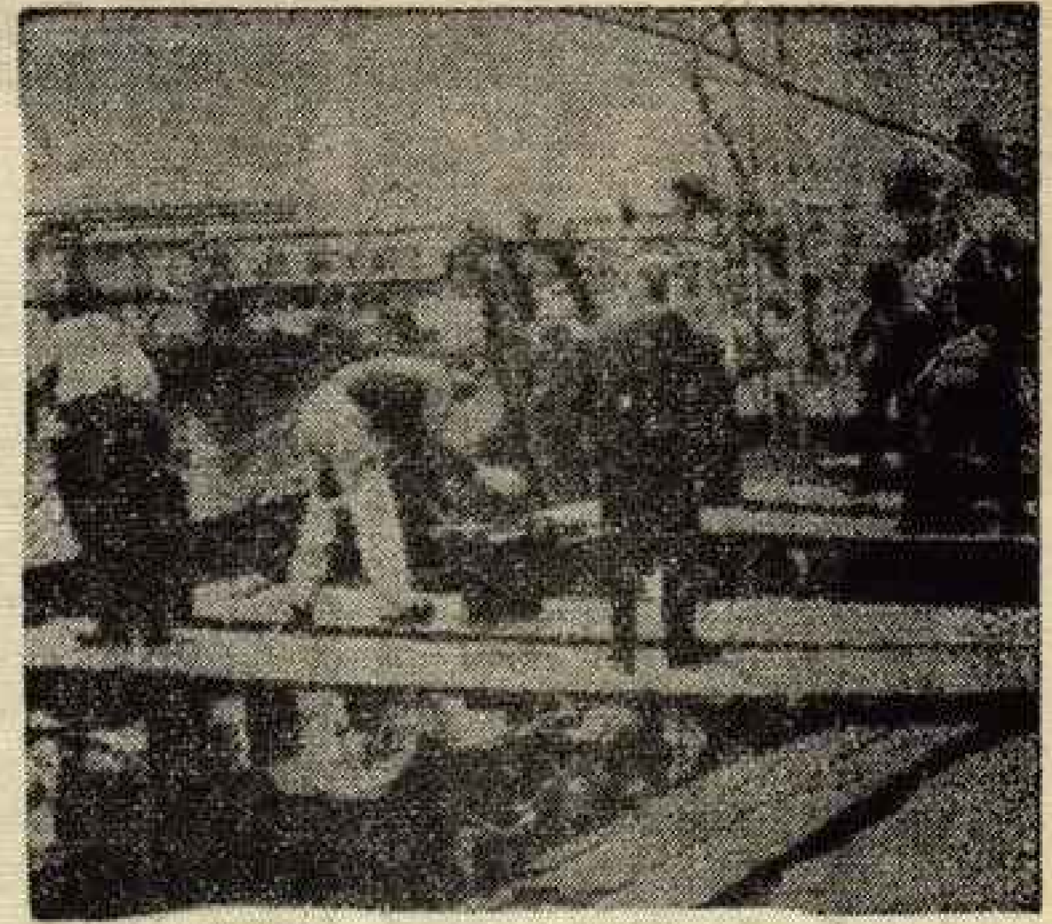
24 temmuzda beş sendika lideri ile dayanışma için başlatılan sempati grevleri ve bir gün sonra, tutukluların bulunduğu Petonville Cezaevi önünde kalabalık bir işçi grupunun yaptığı gösterilerle olay gelişti.

26 temmuzda, çeşitli iş kollarından greve katılan işçi sayısı 170 bini buldu: liman işçilerinin yanısıra, kömür madenleri, otomobil ve uçak endüstrisi, elektrik, matbaa, bira fabrikaları işçileri ve Londra Belediyesi otobüs işletmeleri, Londra Heathrow uluslararası havaalanı personeli, kamyon sürücüleri bu arada sayılabilecek olanlar.

Et ve meyva sıkıntısının belirmeğe başladığı, Londra'nın en büyük, dokuz adet günlük gazetesinin ve resmî gazetenin basılmadığı aynı gün, İşçi Sendikaları Kongresi (TUC) liderleri, tutukluların derhal serbest bırakılmaması halinde izinsiz grevlerin ülkeye yayılacağını Başbakan Edward Heath'e bildirirken, 10 milyon işçiyi temsil eden **İşçi Sendikaları Kongresi**, 31 temmuz pazartesi günü uygulanmak üzere, 24 saatlik **genel grev** kararı aldı. Bu arada, Lordlar Kamarasında, konu ile ilgili toplantılar sürmekteydi. Tartışmalar bir noktada toplanıyordu: **Endüstriyel İlişkiler Kanununun** suç saydığı fiillerden dolayı üye mi sorumlu olacaktır, sendika mı?

Bu hava içerisinde varılan karar, adıgeçen kanun önünde sendikanın sorumlu tutulacağı, dolayısiyle, tutuklu beş işçi liderinin serbest bırakılacağı ve buna karşılık sendikanın 55 bin sterlin (yaklaşık olarak 1 milyon 900 bin TL.) para cezası ödemesi gerektiği şeklindeydi.

Tutukluların serbest bırakılması üzerine, genel grev kararı kaldırıldı. **Yalnız liman işçileri, bunun dışında kaldılar ve 27 temmuz günü, 38'e karşı 28 oyla, süresiz ulusal grev ilân etiler.**

DOK İŞÇİLERİ GREVDE
işçi dayanışması

Anlaşmaya varılamazsa...

Böylece, politik olarak tanımlanabilecek nedenlerden doğan bir işçi hareketi, giderek, yön değiştirip ekonomik amaçlara yönelmiştir. Fransa ve Hollanda liman işçilerinin, İngiltere'ye giden veya İngiltere'den gelen gemilerin boşaltma-yükleme işlerini yapmıyarak; İtalyan işçilerininse İngiliz gemilerini boykot ederek destekledikleri grev, gemi sahiplerine günde 500 bin Sterline (yaklaşık olarak 17 milyon TL.) malolmaktadır.

Öte yandan, yiyecek sıkıntısı her an ortaya çıkabilecek bir sorundur.

Seksen ülkede 6 milyon üyesi bulunan **Uluslararası Nakliyat İşçileri Federasyonunun** da işbirliğiyle İngiliz Liman İşçileri, milyonlarla ölçülen çalışan nüfusa oranla az sayılarına (41 bin) rağmen, ülkenin coğrafi konumundan dolayı işçi kesiminin en güçlü kollarından birini oluşturmaktadır.

«Economist» Dergisi şöyle demektedir: **«Her iki partinin üyeleri (......) bu krizin gerçek önemini kendilerinden ve halktan gizlemektedirler.»**

Heath hükümeti, TOPLUM'un baskıya verildiği sırada, **«olağanüstü durum»** kararı almış bulunuyordu.

Romanya

Blok içinde bağımsızlık

Romanya Komünist Partisinin, geçtiğimiz hafta yaptığı üç günlük toplantı sonunda yayınlanan bildirisinde, Başkan Ceausescu (Çavuşesko)'nun, sosyalist blok **içinde bağımsızlık** politikası onaylandı. Kongre, tüm komünist partilerinin tek bir merkezden yönetilmesine

ÇAVUŞESKO
Bağımsızlık politikası

karşı, çok merkezcilik teorisini benimsedi. Bildiride, her partinin kendi devrimci stratejisini ve taktiklerini saptamağa yetkili olduğu görüşü savunuldu. Gözlemciler, kongrenin, Sovyetler Birliği ve Çin Halk Cumhuriyetine karşı aynı derecede yakınlık göstermeğe dikkat ettiğini ve Ceausescu'nun Moskova'ya karşı durumunu güçlendirdiğini belirtiyorlar.

İspanya

33 yıl geçti aradan

General Franko, 33 yıldan beri hükmettiği İspanya'nın, kendisinden sonraki hâkimlerini tayin etmeğe devam ediyor. Prens Juan Karlos'un krallığından sonra, geçen hafta da Franko'nun yardımcısı Amiral Blanko'nun yeni düzendeki yeri belli oldu. Karrero Blanko, parti başkanlığı ve başbakanlık görevlerini yürütecek.

Ortadoğu

Sovyet - Arap ilişkileri

Başkan Sedat'ın, Doğuda antipati uyandıran, Batıda ise sempatiyle karşılanan tarihî kararı, kısa bir zamanda, değişik yönde çok önemli etkiler doğurmakta gecikmedi. Bu etkilerin başında Irak, Suriye ve Sudan'ın son günlerde açıkça ortaya çıkan eğilimleri gelmektedir. Arap dünyasının Sovyet nüfuz alanına dahil sayılan bu ülkeleri de, Mısır örneğini izlemek ve kapılarını Sovyetlere kapatmak için, artık sadece, Sovyetlerden, bir süre önce devletleştirdiği petrolün en az yüzde 85'ini satın almasını talep etmektedir. Ama İstekler sadece bundan ibaret değildir. Şimdiye kadar tümüyle savunma amacına yönelen askerî güçlerini saldırı amaçlarına yöneltmek için zorunlu silâhlar bu ülkelerin ortak istekleri olmaktadır. Resmî Tass ajansının deyimiyle, «görevlerini tamamlamış olan» Sovyet askerî personeli Mısır'ı terketmeye başlamıştır. 20 bin olarak tahmin edilen personelin dörtte biri bir ay içinde geri dönmüş olacaktır. Geri kalan kısmın ne zaman çekileceği ise iki ülke arasında yapılacak anlaşmadan sonra belli olacaktır. Fakat Sovyetler Birliğini Ortadoğu'da yeni baş ağrılarının beklediği muhakkaktır.

Savaş mı, barış mı?

Kuşkusuz, olayların önem taşıyan tek yönü Sovyet-Arap ilişkileri değildir. ABD ve Batı Avrupa ülkeleriyle olan ilişkiler ve nihayet ortak düşman İsrail'e karşı takınılacak tutum, Arap ülkeleri tarafından henüz kesinlikle saptanmamış, hattâ savaşla barış arasında bir seçim dahi yapılmamıştır. Sovyetlere kapanan kapıların Batı Avrupa ile, özlelikle Fransa ile olan ilişkilerin geliştirilmesine yol açacağı, ancak aynı kapıların ABD'ye de sıkısıkıya kapalı tutulacağı düşünülebilir. El Ehram gazetesi başyazarı Muhammed Hasaneyn Heykel'in önerdiği biçimde, petrol alanındaki zorlayıcı tedbirlerle sağlanacak ABD tarafsızlığı ve Sovyetlerin başarısız kaldığı bir silâhlandırma yı gerçekleştirecek Batı Avrupa dostluğu, Arapları İsrail karşısında daha avantajlı duruma getirebilecektir. Başkan Sedat'ın geçen hafta yaptığı konuşma da son olayların barışa değil savaşa yönelen hesapların sonucu olduğunu doğrulamaktadır. Fakat iktidara geldiğinden beri İsrail'e karşı tutarlı bir çizgi tutturamayan ve kendi iktidarını da tehdit eden «ne savaş, ne barış» durumundan kurtulmak için köklü değişikliklere girişen Başkan Sedat, muhtemelen, sadece bölgesel güç dengesinde değil, tüm dünyada çok önemli değişikliklerin de yaratıcısı olacaktır.

JANE FONDA
Ortalığı karıştırdı...

Vietnam

Jane Jonda'nın öfkesi

Amerikalı sinema oyuncusu Jane Fonda'nın Kuzey Vietnam'a yaptığı gezi dünya kamuoyunda ilgiyle izlenmişti ama, doğrusu hiç kimse, bu gezinin ABD ile Birleşmiş Milletlerin en sorumlu kişilerini polemiğe itebileceğini düşünmüyordu.

Vietnam gezisinden sonra Paris'te yaptığı basın toplantısında Jane Fonda, gezisi sırasında tanık olduğu olayları anlatmış, Amerikan uçaklarının Kuzey Vietnam'daki su ikmal yollarını nasıl bombaladıklarını belgeleriyle kanıtlamıştı. Amerikan Senatosunda, «Amerikan va-

NIXON VE KISSINGER: Savaş uzadıkça...

tandaşı olmaktan utanç duyduğunu» açıklayan genç yıldız hakkında vatana ihanetten soruşturma açılması önerilirken, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kurt Waldheim'in Başkan Nixon'a yönelttiği bir çağrı, tüm dikkatleri üstüne topladı. Waldheim, çeşitli kaynaklardan edindiği bilgilerin ABD kuvvetlerinin Kuzey Vietnam'daki su yollarını bombaladıklarını doğruladığını, bu durumun binlerce insanın hayatını tehlikeye soktuğunu belirt-

VİETNAMDA GÖÇ
Savaş ve yağmur birarada...

miş ve ABD hükümetinden bombardımanı bırakmasını istemişti.

Genel Sekreterin bu beyanatı, aynı gün, ABD Dışişleri Bakanı Rogers tarafından yapılan bir açıklamayla cevaplandırıldı. Rogers, açıklamasında, bu tür resmî beyanatın, yanlış bilgilerin daha da yayılmasına yol açtığını ileri sürüyor ve sözkonusu bilgilerin sorumsuz kişilere dayanılarak ortaya atıldığını, bunların Kuzey Vietnam hükümetinin gerçek dışı propaganda faaliyetlerinin bir parçası olduğunu savunuyordu.

Gizlenemeyen gerçek

ABD ile Birleşmiş Milletler arasında uzun zamandan beri ortaya çıkan bu ilk sürtüşme, daha sonraki açıklamalarla oldukça yumuşatıldı. İlk olarak Genel Sekreter Waldheim, ABD'nin, Birleşmiş Milletler delegesi Bush'a yaptığı açıklamada, sözkonusu bilgilerin doğruluk derecesini denetlemek olanağı bulamadığını, fakat bu tür bombardımanların muhtemel sonuçlarına dikkati çekmenin kendisinin görevi olduğunu söylemişti. Arkasından Bush da Genel Sekreterin konuşmasından ABD'nin su yollarını kasden bombaladığı yolunda bir inanca sahip olduğu izlenimini edinmediğini açıkladı.

TOPLUM

TÜRKİYE NOTLARI

itilmek kakılmak...

NİMET ARZIK

İki yağız er vardı otelin kapısında, başlarında beyaz kask. İki yağız Anadolu çocuğu. Geceydi. Karanlıkta yağmur gümüş gümüş iplikleniyordu.

Marmara Oteli yükseliyordu bütün ışıklarıyla.

İki yemek varmış orada o akşam. Birini, yeni Maliye Bakanı sayın Müezzinoğlu veriyormuş. Birini, Deniz Kuvvetleri Komutanı sayın Eyicioğlu. Bilmiyorduk. Bir ahbabımız bizi evcek dâvet etmişti... Şu arada, evcek dediğimiz, kızım ve ben.. Yağmur sağanak halini almıştı. Taksimiz, vıjjj diye otelin önüne varmıştı, ıslak araba kalabalığında.

İndik. Birden koşuşuldu. Bize hış dendi, kış dendi. Oraya dendi. Buraya dendi. Nereye dedilerse koşuştuk, fareler gibi sırsıklam ıslanarak. Gene hış dendi. Kış dendi. İtildik, giriş kapısından uzağa.. neye uğradığımızı bilmeden.

Anneyseniz, kızınızın, incecik yazlık elbisesiyle iliklerine kadar ıslanmasını, hış dediler, kış dediler, diye kabul eder misiniz?

Vatandaşsanız da, hiç bir durumda, vatandaşlığa sımsıkı bağlı olduğunuz için, gene kabul etmezsiniz.

Nedenmiş bu muamele, yarı anladık yarı anlamadık. Anladığımız şu:

Bizden sonra, perona, uzuuun, upuzun bir otomobil yaklaştı. İçinden kim indi, bilemem. Kim ise, kendi yüzünden başka vatandaşlara böyle muamele edildi diye üzülmüştür. İyi ki bilmedi!

— Efendim, zamanlar nâzik...

— Yani ne?... Nâzik zamanlarda muamelenin vatandaşa karşı daha nâzik olması gerekmiyor mu?... Her tutumun, ceza verirken bile, bir muhabbetli tarafı yok mu? Bedavadan insan kalbi kırmak parlak bir iş mi?

Ben, Türk vatandaşı Nimet Arzık, "hışt"ı, "kışt"ı, "ordan çekilin"i kabul etmiyorum. Bana ve hepimize, "hanımefendi, —veya "beyefendi"— bazı tedbirler almağa mecburuz, lütfen, size kırkbin özür diliyerek, arabanızın (taksi) biraz ilerde durmasını rica edebilir miyiz..." diyebilirler. O kadar!

Başkan Nixon, daha 29 Haziranda, su yollarının ABD bombardıman hedefleri arasında olmadığını açıklamıştı. Askerî çevreler ise, daha sonra yaptıkları açıklamalarda, askerî hedeflerin yakınındaki su yollarının yanlışlıkla tahrip edilmiş olabileceğini itiraf etmişlerdi.

Su yollarının bombalanması konusu üzerinde yoğunlaşan tartışmalar yanında, Vietnam, en modern silâhların deneme alanı olmağa devam etmektedir. Amerikalıların en son buluşu, suni yağmur silâhıdır.

Yağmur bombaları

İnsanoğlunun yüzlerce yıllık özlemi olan suni yağmur, ilk geniş uygulama alanını Kuzey Vietnam'da bulmuştur. Ancak, tahmin edileceği gibi, burada amaç, kuraklığı önleyerek tarımsal üretimi gerçekleştirmek değildir. Yağmurdan beklenen, genellikle toprak olan ikmal

«Mustafa Kemaller elli yaşındalar. Ben, zevk bu ya, yirmibir yaşında kileri tercih ediyorum.. Zevk meselesi!»

Çünkü ben, Atatürk kuşağından, büyük gururlar içinde, büyük gururlara inanarak yetiştirilen Türk vatandaşıyım.

Arkamdaki uzun arabadan inen de, kim ise, başka türlü düşünmez, düşünemez.

İş, ne şundan ne bundan olan araç görevini üzerlerine alan gayretkeşlere kalıyor da, böyle oluyor. Vatandaş, dikleniyor, rencide oluyor, buruklaşıyor... Öyle değil mi?...

CUMHURİYETİN ELLİNCİ YILDÖNÜMÜ

Behçet Kemal'in bir mısraı var, bilirsiniz: **"Mustafa Kemaller tam yirmibir yaşındalar".**

Şimcik, o Mustafa Kemaller elli yaşındalar, olgunluk çağında. Bütün sarsıntılara rağmen, Cumhuriyet olgunluk çağına girdi.

Kutlama programı hazırlanıyormuş. Komisyonlar kuruluyormuş, alt komisyon, üst komisyon, yan komisyonlarıyla beraber.

Bakanlıklar arasında koordinasyon kuruluyormuş.. İçte, dışta kutlanacakmış Cumhuriyetin ellinci yıldönümü...

(Şunu söylemesem, Nimet Arzık olmam... Yirmibir yaşındaki Mustafa Kemalleri, elli yaşındakilere tercih ediyorum. Ya sizler sevgili okurlarım?)

Asıl program üzerinde duracağım. Biliyorum, iki gözümü bildiğim gibi, belki daha fazla, eski şöhretlere başvurulacak, bunama yaşında.. Bunamış demiyorum, ama o yaşta... Fonksiyonerlere başvurulacak. Ne iyi bir yazara fikri sorulacak, ne de iyi bir ressamdan yararlanılacak. Klâsik bir kutlama olacak işte. İnşallah aldanıyorum, ama bu zamana kadar olana dayanarak konuşuyorum. Bazı ahbaplara, "Cumhuriyetin ellinci yıldönümü nedir?" dersek, acep ne cevap verirler? Çünkü, ne olduğunu bilmeli ki... O eksenin etrafına dolamalı her türlü gösteriyi...

İçe gösterileri bilemiyorum. Fakat dışarıya, kalabalık bir folklor ekibi gönderilecektir muhakkak. Broşürler bastırılacaktır, dehşetengiz ve hatalı, "dünyayı titreten bizler" diye... İnanın, kimlerin bu işlerle meşgul olacağını bile bilmiyorum. Yalnız, ikinci elden başvurulacak kişileri biliyorum... Turşusu çıkmış eski yazarlar falan filân...

— Peki, Cumhuriyetin ellinci yıldönümü sence nedir Nimet Arzıkcım?

— Çok şeydir. Bir kere, devlet bakımından, gevşek ve artık bel kemiksiz bir imparatorluğun yerine, güçlü strüktürlü genç bir devletin kurulması, halkın potansiyeline, halkın içinde yığılmış faziletlere dayanılarak. Bu genç strüktürlü devlein, olgunluk çağına varmasıdır ellinci yıl!

— Peki, sırası gelmişken sorayım: Atatürk senin için nedir, Nimet Arzıkcım?

— Daima gelişim halinde bir zekâ... Ben, o yönden alırım işi... Hayatla her çarpışmasında zenginleşen... Her çetin şarttan bir olumlu şart çıkaran... Daha soracağınız var mı? Yoksa, bırakın devam edeyim.

İşte böyle bir ana fikrin etrafına sarmalı, ellinci yıl gösterilerini. Ve de duydum ki... Japonya'da büyük bir gazete, Türkiye'ye bu vesileyle bir sürü yazar yollayıp, dört tane ellinci yıl kitabı çıkaracakmış. Tamam. Bu kitapların hiç olmazsa birini bir türk yazarı yazmalı bence. Ve de Japonya'nın 2500 yılı için, bizim büyük gazetelerimizden biri, oraya türk yazarlar göndermeli ki, Japonya'yı yazsınlar.

Bir yerde çok şoke oluyorum, kim affedecekse, affetsin beni: İki tane palas yabancı gelir, üç hafta Türkiye'de kalır. Yüzeyin yüzeyinde bazı müşahedeler yapar: Boğaz'ın suyu mavidir. Anadolu konukseverdir. Türkiye'nin toprağının altında hazineler yatıyor, diye. Onlara ha helikopterler, onlara ha kolaylıklar, onlara ha iltifatlar, onlara ha demeçler verilir, şiş kebabı kokularıyla karışık... Bizlere... **"Efendim mevzuat müsait değil..."** diye barajlar yükseltilir, aşılmaz.

O mevzuatın... Yakında müsaade ettiği, yayın babında birkaç el kitabından bahsedeceğim de, bilen zaten susacak, bilmeyenin de ağzı açık kalacak...

Kuzum, n'olur, ellinci yıl kuşa benzemesin...

Mustafa Kemaller elli yaşındalar. Ben, zevk bu ya, yirmibir yaşındakileri tercih ediyorum... Zevk meselesi!

---

yollarının ulaşıma olanaksız hale gelmesi ve Kuzey Vietnam'ın hava savunmasının engellenmesidir. Bugün ABD savaş uçakları —ki, CIA'nın emrinde olduğu Amerika'da açıklanmıştır— bulutlara püskürttükleri —veya metal kutularla attıkları— 20 gram kimyasal madde sayesinde, yarım saat içinde 1 milyon metreküp yağmur suyunu yeryüzüne indirebilmektedirler.

Amerikan bombardımanının dördüncü ayı sonunda ABD, toplam 68 uçak kaybetmiş olmasına rağmen, henüz bir sonuç alabilmiş değildir. Amerikan bombordımanının birinci hedefi, Hanoi'yi Çin'e bağlayan demiryoludur. Başkan Nixon, **«istersek, Vietnam savaşını bir günde sona erdirebiliriz»** demektedir ama, öbür yanda, Başkanın siyasal danışmanı Henry Kissinger'in Kuzey Vietnam yöneticileriyle ABD kuvvetlerinin yarımadadan çekilmesiyle ilgili olarak yürüttüğü gizli görüşmeler kimsenin meçhulü değildir. Amerikan Senatosunun, Hindiçini'deki ABD kuvvetlerinin dört ay içinde geri çekilmesini öngören kararı, dünya kamuoyunun gittikçe ağırlaşan baskıları altında ve seçim kampanyasının hâlâ önemli bir konusu olmağa devam ettiği sürece, Başkan Nixon'un, Vietnam sorununa kısa zamanda kesin bir çözüm getirmesi sürpriz olmıyacaktır.

TOPLUM

SPOR

HINCAL ULUÇ

atletizm

Yılan hikâyesi

Acı acı çalan telefon, yatağındaki adamı yerinden fırlattı. Elini uzatıp gece lâmbasının düğmesine bastı. Kırpıştırdığı gözleri ile saatine baktı. Gecenin birbuçuğu idi. Ahizeyi kaldırdı. Karşısında öfkeli, öfkenin de ötesinde hırslı bir adamın sesi vardı :

— **«Turhan, acele bölgeye gel! Bir federasyon toplantısı yapıp, hemen istifa kararı alacağız.»**

Telefon eden, Atletizm Federasyonu Başkanı Jerfi Fıratlı idi. Yataktaki ise, teknik üye Turhan Göker.

Fıratlı, Balkan Oyunları için İzmir'e gelen bütün üyeleri, Göker gibi, gece yarısı yataklarından kaldırıp acı gerçeği açıkladı: Ertesi sabah saat 8.30 dekatlon ve pentatlon yarışmaları ile başlayacak olan Balkan Gençler Atletizm Oyunları için İzmir Halkapınar stadına girme izni verilmemişti. Fıratlı, toplantıda, arkadaşlarına durumu kısaca açıkladı: Stadın kabulü için gelen kurulu, müteahhit kabul etmemiş ve **«Ben stadı bu heyete teslim etmem»** demişti. Bayındırlık Bakanlığı bu kurulun kabul kurulu olduğunda ısrar ediyordu ama, müteahhit diretiyordu. Zaten kurulun da İzmir plâjlarını dolaşmaktan başka bir iş yaptığı yoktu.

Başkan, Sıkıyönetim Komutanlığına başvurmuş ve anlayışla karşılaşmıştı. Sıkıyönetim Komutanlığı, Türkiye'nin prestiji ile ilgili bir konuyu çözme yetki ve sorumluluğunun İzmir Valiliğine ait olduğunu açıklamış ve **«Biz, Vilayetin dikkatini çekeceğiz»** demişti. Nitekim Sıkıyönetim Komutanlığının uyarmasıyla İzmir Vali Yardımcısı bir toplantı düzenlemişti. İzmir Valisi ise bu sırada, hafta sonu tatilini geçirmek üzere, İzmir dışına gitmişti. Vali Yardımcısı, toplantıda hiçbir şeyi çözemedi. Çözemezdi de... Bayındırlık Bakanlığı yetkilileriyle Stad müteahhidi hiçbir konuda anlaşamıyorlardı ki!

Bunun üzerine Vali Yardımcısı, herkesin bildiği ve beklediği kararı açıkladı :

— «Yapacak birşey yok!.»

Ya diplomatik itibar?

Türk Milletinin şeref ve haysiyetinin söz konusu olduğu bir yerde, «yapacak **birşey yok**» deniliyordu! Bir müteahhit ile bir Bakanlık kurulu anlaşamadı diye, beş yılda bir Türkiye'de yapılacak bir organizasyon gerçekleşemiyecek, İzmir'e gelmiş kafileler geri gönderilecekti. Bırakınız sportif itibarı, ya diplomatik itibar ne olacaktı? Dokuz ay önce mükemmel bir Akdeniz Oyunlarının yapıldığı stada, atletlerin giremeyişini Uluslararası Spor Örgütlerine anlatmak ve **«mevzuat, efendim...»** demek işe yarayacak mıydı?

Fıratlı, Vali Yardımcısına bunların hepsini anlatıp, **«Devletin otoritesini bu anda siz temsil ediyorsunuz. Emir verin, stad açılsın, girelim. Bakanlık ve müteahhit, aralarındaki ihtilâfı nasıl olsa hallederler, ama, bu arada kırılan millî gururumuzu kimse tâmir edemez.»** dedi. Vali yardımcısı ise, **«Benim buna yetkim yok»** diye cevap verdi. **«Bu kararı ancak Vali verir. O da, tatilde. Gittiği yerde telefon da yok.»**

Fıratlı, yeniden açıklamağa çalıştı: Mademki Vali yoktu, o halde, yardımcısı, otomatik olarak, onun yetkilerini devralmalıydı.

Ama Vali Yardımcısı, başka fikirdeydi: **«Bir taksi tutun.. Valiye gidin..»**

Gece yarısı saat 1'de bir taksi tutulacak ve İzmir'den 80 kilometre uzakta Vali aranacak, onun kararı alınacak, geri dönülecek ve...

Fıratlı, artık, gerisini düşünemedi; toplantıyı terketti ve arkadaşlarını toplamağa başladı.

Tek çâre: İstifa!

Federasyonun İzmir'de toplanan üyeleri, gece saat 2'de, kendileri için yapılacak en şerefli işin istifa olduğunda birleştiler.

İstifa etmeleri onları kurtaracaktı ama, ya Türk milletinin şerefine indirilecek darbe ne olacaktı? Bu lekeyi kim, nasıl temizleyecekti?

Üyeler, son olarak, stad müteahhidi ile bir kez daha görüşme kararına vardılar. Gerekirse yalvaracak, stadı açtıracak, yarışmaları yapacak ve ondan sonra işi bırakacaklardı.

..Ve yalvardılar da...

Stad müteahhit vekili, mağrur mağrur karşıladı onları. **«İşte»** diyordu sanki, **«her kapıyı çaldınız ama, gene ocağıma düştünüz..»**

Sonra, şartlarını dikte etti.

Atletizm Federasyonu, bir resmî yazı yazacak, konunun millî şeref ve haysiyetimiz açısından önemini anlatacak ve müteahhitten, anlayışlı olmasını isteyecekti. Bu yazılırsa, anlayış gösterilecekti. Ancak Federasyon, 4-5-6 ağustosta yapılacak Büyükler Balkan Oyunları için ayni anlayışın gösterilmesini bir kez daha istemiyecekti.

Atletizm Federasyonu üyeleri, saatlerine baktılar. Yarışların başlamasına 5 saat kalmıştı ve artık yapılacak başka şey yoktu. Şartları kabul ettiler, gösterdiği anlayıştan ötürü müteahhide teşekkürlerini sundular ve Gençler Balkan Oyunları böylece başladı.

Daha ötesi de var..

İzmir'de, Türk milletinin parasıyla, Türk milleti için yapılan bir stada Türkiye Amatör Atletizm Federasyonunun iki gün için nasıl sahip olabildiğinin hikâyesi budur.

Bayındırlık, Gençlik ve Spor Bakanlıklarının ve İzmir Valiliğinin yapayalnız ve kaderiyle başbaşa bıraktığı Amatör Atletizm Federasyonu —eğer stadı alabilmişse— bugün Büyükler ve Kızlar Balkan Oyunlarına gene Halkapınar'da başlamış olacaktır. Bu defa yapacağı başka şeyler de var: Olimpiyat köyünde —şimdi Gençlik ve Spor Bakanlığı Kredi ve Yurtlar Müdürlüğü tarafından yönetilmektedir—, konuk yabancı atletlerin önünde, tesis görevlilerinin pijama veya çarşafla dolaşmalarını önleyecek. Yabancıların ağırlandığı binalardaki tuvaletleri yıkayacak kişi bulunmadığı için, tuvaletleri temizleyecek. Bulgar gençlerinin çalınan paralarına başkaları eklenmesin diye kapılarda nöbet tutacak. Tesislerin lokantasını kiralayan kişi, kokmuş etleri pişirmesin diye, mutfaktan ayrılmıyacak! Veya konukları, türklerin geleneksel ev sahipliğiyle ağırlayabilmek için, Gençlik ve Spor Bakanlığının tesislerinden vazgeçip, İzmir otellerine yarım milyon lira ödeyecek!

Niçin bu gizlilik?

Bütün bunlar bir bir açıklanmalıdır. Açıklanmalıdır ki, gerçekler kamuoyunca bilinsin. Bilinsin

eleştiri dönemi

Türk siyasal sözlüğüne özeleştiri (auto - critique) sözcüğünü getiren toplumcular olmuştur. Kavram, aslında adamın, fikir ve eylemlerini yöntemin bilimsel ölçütlerine vurarak, kendi kendini eleştirmesini, bir çeşit rota ayarı yapmasını içeriyor ya, kendi hesabıma ben böyle bir uygulamasına hiç rastlamadım. Batı'dan aktarılan çoğu kavramlar gibi, özeleştiri kavramı da siyasal yaşantımızın dağdağası içinde arasıra işitilen boş, içlemi olmayan bir lâftan öteye gidememiştir. Kimse kendi kendini eleştirmez. En ağır yanılgılara uğrayanlar, bu yüzden çevresine en ağır "hasarı" yapanlar bile, iş eleştiriye döküldü mü, ya şirretliğe başvurup durumu kurtarırlar, ya da "anlaşılmamış dâhi" havalarına bürünüp yanılgılarının unutulmasını beklerler. Biri çıkıp da ben şunu, şunu, şunu, şu nedenlerden yanlış anlamış yanlış yapmışım, doğrusu şöyle olacakmış, şimdi anladım ama geç kaldım tabii, kusurluyum demez. Kimse de bunu ayıplamaz.

Geçen akşam, Caddebostanı'nda hem ayın bir Vlaminck morluğunu dağıta dağıta yükselişini seyrediyor, hem de bu ters tutumumuzu düşünüyordum. Birden iki gün önce Varlık'ta Yaşar Nabi'yle görüştüklerimizi hatırladım. Ortak yakınmamız edebiyat çevresinde bir yazar, bir eser üzerinde arkadan söylenilenlerin bir eleştiri çerçevesi ve düzeyinde kâğıda dökülmemesi, daha çok bir çekiştirme niteliğinde kalması idi. Bu düşünce bana özeleştiri yokluğunun asıl nedenini açıklayabilir gibi geldi. Özeleştiri olmak için, önce eleştiri olmak gerek! Eleştirinin bilimsel boyutlarıyla gerçekleşip varolmadığı bir ortamda özeleştiri olabilir mi, elbette olamaz. Önce eleştiriciler çıkıp bir eylemi, bir görüşü, bir adamı bilimsel yöntem ve ölçütlerle eleştirecekler, eleştirinin yoğunlaştığı bir yerde, adam da kalkıp eylemini, görüşünü, kendisini savunacak, ya da özeleştirisini yapacak! Önceki olmadı mı, sonraki olamaz; Türk edebiyatı'nda, bilenler bilir, en olmayan şey, eleştiridir. Siyasal yaşantımız da ona göre: eleştiri çekiştirme düzeyinde kalmış, özeleştiri ise müthiş bir angutluk belirtisi sayılmıştır. Ama bu en olumlu saydığımız kafalarda bile olumlu düşüncenin oluşmamışlığını gösterirmiş, adam sen de!

İstanbul'da onbeş gündür hemen her rastladığım aydının bana çeşitli eleştirilerimden dolayı falan ya da filanı bir savunuşu var ki, şu yazdıklarımı düşünmeme yolaçtı. Eleştirmişim ya, bal gibi yanılmış olabilirim, biri çıkar ayni yöntemi doğru uygular, yanılgılarımı bir bir gösterir, baş üstünde yeri var! Hayır, öyle olmuyor: "canım, adamı niye harcıyorsun, o da toplumcudur" diyorlar, buna tutuluyorum. Toplumcuyuz diye birbirimizi eleştirmiyecek miyiz? Göz göre göre, yanlış eylemlere, yanlış düşüncelere "hınk" mı diyeceğiz? Herif bilgisizliği ya da beyinsizliğiyle yalan yanlış şeyler yapmış, ortalığı batırmışsa kendini toplumcu sanıyor diye gözü kapalı savunacak mıyız? Olmaz öyle şey! Bu en azından bilimseli duygusala, nesneli öznele kaydırmaktır ki, toplumculukla ilgisi ilişkisi yoktur. Zaten söylenenler, uyarılar, kâğıda dökülüp insan içine çıkarılmıyor, hep arkadan, hep çekiştirmeyle sitem arası bir tonda yapılıyor: "Gericilere karşı beraber değil misiniz canım?" ya da: "Niye sağcılara yüklenmiyorsun?"

Anlamadıkları, şu: eytişimsel kafa ayni anda kendisini ve karşıtını içerir, birbiriyle çatıştırarak yeni bileşimlere gider. Sağcılara çatarken solcunun yanılgısını görmezlikten gelmez, tam tersine, altını çizer, aydınlığa çıkarır. Zira yanılgıların üstüne sağlam yapılar kurmak olasızdır. Bugün ciddi yanılgılarına rağmen "toplumcudur" diye kolladığın adamın hatâları yarın seni, seninle birlikte bütün toplumcuları karanlık çıkmazlara sürükleyebilir. Sürüklemiştir de. Şimdi tam yanılanların namuslu özeleştirilere gideceği, yanılmayanların eleştireceği sıradayız. Herkes davranışını ona göre ayarlamalı. Hayır, öyle olmuyor, en vahim sorumlulukları hafife almış, yöntemi ters türs kullanıp ağzına yüzüne bulaştırmış aydınlar ciddi özeleştirileri akıllarından bile geçirmiyorlar, sen kalkıp ucundan ucundan bir iki yanılgılarına işaret edecek olsan, mutlaka "şifahi" bir uyarıcıyı karşında buluyorsun. Türkiye ne çektiyse bu aydın kaypaklığından çekmiştir. Bitti bu dönem. Kapandı. Çekiştirme yerini eleştirmeye, hem de kıran kırana, acımasız eleştirmeye bırakacaktır: sağa karşı da, sola karşı da!

Hani Nasreddin Hoca'nın konu komşu uyarısından bezip bir soruşu vardır: "İyi ama, hırsızda hiç mi kabahat yok" diye, bizimkisi de o hesap!

---

ki, Federasyonda bundan böyle görev alacak olanlar, bu milletin şerefi için şefaat dilencisi durumuna düşürülmesinler. Bilinsin ki, yarışmaların başlamasına 5 saat kala, hâlâ kapıları açtırtmaktan başka düşüncesi olmayan 5 tane adam için **«Müteahhid ile anlaşmışlar, emrivâki ile stadın kabulünü yaptırıp, adamı zengin etmeğe uğraşıyorlar»** diye dedikodu yapan iğrenç ağızlara inananlar gerçeği öğrensinler! Bilinsin ki, Romen kafilesini 45 dakika Fuar kapısında bekleten kapıcı efendi, bu milletin adı söz konusu olunca, müdüründen gelecek emri beklemeden, Türkiye Atletizm Federasyonu Başkanına itimat etsin. Bilinsin ki, bu milletin yarım milyon lirasına yapılan bu organizasyonu halkın serbestçe seyretmesi için İzmir Belediyesi, Halkapınar'a, oyunlar sırasında iki otobüs lütfetsin. 15 lira taksi parası verip stada gelenler, dönüşlerinde taksi bulamadıkları için kilometrelerce yol yürümesinler. Otobüs bulunduğu açıklansın da, İzmir halkından, üç kişi, beş kişi daha, amacı sadece atletizmi sevdirmek ve tanıtmak olan bu organizasyondan yararlansın.

Bu ülkenin başına ne gelmişse, gizlilikten gelmiştir.

TOPLUM

SİNEMA

R. ÇETİN ARAÇ

Filmler (7)

SUSAN GEORGE - DUSTİN HOFMAN : "Köpekler.."

Kısa kısa

Mel Stuart'ın, evliliği, özellikle amerikan usûlü evliliği taşlayan komedisi **«Karımı Seviyorum»** (I Love My Wife) ne kadar hiciv yüklü çıktıysa, fransız **Jean Becker**'in, **Jean Paul Belmondo**'yu yarım düzine kadının peşinden koşturttuğu **«Tatlı Serseri»** (Tendre Voyou) de sabun köpüğünden farksız, o kadar hafif bir komediydi.

Edward Dmytryk'in ünlü **«Şalako»** (Shalako)'su tam bir fiyasko idi. **Sean Connery, Brigitte Bardot, Stephan Boyd, Jack Hawkins** ve daha birçok oyuncunun çabası Dmytryk'in western'ini kurtarmağa yetmemişti.

Mevsimin sinema olaylarından biri de, **Elia Kazan**'ın sekiz yıllık aradan sonra, hayranlarının karşısına çıkışıydı. Kendi oto - biyografik romanını çok titiz çalışma ile sinemaya uyarlayan Kazan, ortaya, alkışlanacak bir yapıt koyabilmişti: **«Kader Değişmez»** (The Arrangement).

Amerikan kapitalizminin korkunç dişlileri arasında bunalan bir kapitalistin **(Kirk Douglas)** dramını, yoğun sinemasıyla anlatan Kazan, bir yandan da kompozitör **David Amram** aracılığıyla, Klasik Türk Müziği motiflerinden —bazı seyircilerimize «Aaaa!» dedirtecek kadar— nefis biçimde yararlanmayı bilmişti. Başta **Kirk Douglas, Faye Dunaway, Deborah Kerr** ve **Richard Boone** olmak üzere, tüm oyuncular, üstün kompozisyonları ile, değerli sinemacının çabalarına büyük ölçüde destek olmuşlardı.

Filmleri belirli bir çizginin altına düşmeyen **Robert Mulligan**, mevsim içinde, iki yapıtı —**«Mutluluk Peşinde»** (The Pursuit of Happiness ve **«Kolejdeki Günlerim»** (Up the Down Staircase)— ile yerini aldı. Mulligan birinci yapıtında, çevresiyle anlaşamayan bir gencin **(Michael Sarrazin)** serüvenini anlatırken, tutucu Amerikan toplumunu eleştiriyordu. **«Kolejdeki Günlerim»**'de ise, bürokrasi ve azılı öğrencileri ile savaşan ülkücü öğretmenin **(Sandy Dennis)** öyküsünü yalın sinemasıyla anlatmıştı.

Sam Peckinpah'ın **«Köpekler»** (Straw Dogs) filmi, mevsimin, üzerinde en çok konuşulan ve en büyük ilgiyi toplayan birkaç filminden biriydi. Peckinpah, «Köpekler»de, **«Şiddet»** sinemasının en belirgin ve çarpıcı örneğini seyirciyi şoke edecek —sansürün hışmına rağmen, tecavüz bölümü— biçimde veriyordu.

Umulmadık sürprizlerden biri de, genç yönetmen **Mark Rydell**'in başarılı **William Faulkner** uyarlaması olan **«Zaferin Bedeli»** (The Reivers) idi. Sinema uyarlamaları güç olan **Faulkner**'in **«Hırsızlar»** romanını, özüne sâdık kalarak, duyarlı sinemasıyla perdeye yansıtan **Rydell**, zor bir işin üstesinden gelebilmişti.

Birkaç satırla

İngiliz sinemacı **David Greene**'in **«Tehlikeli Yaş»** (I Start Counting) adlı, tipik psikolojik - heyecan filmi; **Stanley Donen**'in, beş yıllık gecikme ile gösterilebilen **«Aşk Yolu»** (Two for the Road), evli bir çiftin **(Audrey Hepburn - Albert Finney)** aynı mekânda, fakat üç ayrı zamandaki serüvenini, zevkli biçimde anlatan ince bir komediydi.

Paul Wendkos'un, **Ira Levin**'in romanından yararlanarak, büyü-büyücülük üzerine çevirdiği fantastik filmi **«Şeytanın İzinde»** (The Mephisto Waltz), kendi türünün ilginç örneği sayılabilirdi.

Kalabalık kadrolu üstün yapım **«Göklerde Vuruşanlar»** (Battle of Britain)'da **Guy Hamilton**; İkinci Dünya savaşı sırasındaki Alman-İngiliz hava saldırılarını perdeye yansıtmıştı.

SARRAZİN - HERSHEY
"Mutluluk Peşinde.."

Mevsim sonunun üç sürprizi

Sinema mevsiminin son haftalarında üç önemli film, sessiz sedasız, vizyona giriverdi. Bunlar sırasıyla, **Carlo Lizzani**'nin **«Vahşi Dörtler»** (Banditi a Milano)'i, **Jean Luc Godard**'ın **«Nefret»** (Le Mépris)'i ve **François Truffaut**'nun **«Vahşi Çocuk»** (L'Enfant Sauvage) adlı yapıtlarıydı.

Lizzani, «Vahşi Dörtler»de, banka soygunculuğunu sosyolojik bir açıdan ele alıyor; ortaya, yarı-belgesel, ilginç bir film çıkarıyordu. **«Banditi a Milano»**nun bir başka özelliği de, **İtalyan** sinemasının en güçlü oyuncusu **Gian Maria Volonte**'nin başrolü oynamasıydı.

Godard, daha önce sansürümüzün reddettiği **«Le Mépris»** de **Alberto Moravia**'nın bir romanından hareket ederek, kendine özgü sinemasıyla, Batı burjuvazisinin temel sorunlarını deşiyordu.

Haziran sıcaklarına kalma şanssızlığı ile karşılaşan **«Vahşi Çocuk»**ta **Truffaut**, 18'inci yüzyıl sonlarında Fransa'da meydana gelmiş gerçek bir olayı perdeye getiriyor; ormanda bulunan vahşi bir çocuğun eğitilerek topluma kazandırılmasını anlatıyordu.

TOPLUM okurları için yedi yazıda vermeğe çalıştığımız, geride bıraktığımız yoğun sinema mevsiminin sözü edilmeğe değer filmlerinin oldukça geniş özeti burada bitmiş oluyor. Dileğimiz, önümüzdeki mevsimde de en az bu mevsimdeki kadar sözü edilebilecek yapıtın bulunabilmesi ve Sansürümüzün, önüne gelecek filmleri kesip budamadan veya tümüyle reddetmeden önce, herbir yapıtın yüzlerce kişinin emeğiyle oluşan birer sanat eseri olduğunu düşünerek, çağdaş sinemanın ulaştığı aşamaları gözönüne alıp, ona göre karar vermesidir.

TOPLUM

TV

MAHMUT T. ÖNGÖREN

TV Üniversitesi

Al sana üniversite

Üniversiteye giremeyen öğrencilerin durumunu gözönünde bulunduranlar, geçen hafta bu soruna bir çözüm yolu olarak, "TV Üniversitesi"ni ileriye sürdüler. Bu önerinin ayrıntılarını bilmiyoruz. Fakat üniversite giriş sınavını kazanamayan öğrencilerin, TV ile bazı dersleri izleyerek yüksek öğrenim yapmalarının düşünüldüğü muhakkaktır.

Dünyanın bazı ülkelerinde, televizyonun bu yolda kullanıldığı bir gerçektir. TV ile verilen derslerin çoğunluğunu daha ziyade teknik konular teşkil etmektedir. TV dershaneleri, Amerika ve Avrupa'da pek çok okulda yıllardan beri görülmektedir. Hattâ Amerika'da bazı eyaletlerde TV vericisinin bulunmadığı bölgeler üzerinde bir uçak dolaştırılarak bunun, gezici verici görevini yerine getirmesi sağlanmaktadır. Daha başka bölgelerde ise kapalı devre TV tesisatı ile bir okulda verilen dersin aynı anda başka okullarda ve pek çok sınıfta izlenmesi de gerçekleştirilmiştir.

Sözün kısası, televizyonun eğitimde ne denli başarılı olduğunu ortaya koyabilecek bir hayli örnek var ortada. Fakat bütün bu örneklere rağmen, acaba Türkiye'de "TV Üniversitesi" kurulabilir mi? Kurulursa, üniversiteye giremeyen öğrencilerin sorununa böylece bir cevap bulunmuş olur mu?

Bizde uygulanabilir mi?

Bu soruların cevaplarını verebilmek için, önce bir-iki soru daha sormak gerekiyor .Türkiye'de öğretmen ve okul sorunlarına çözüm yolu bulmadan, acaba, televizyonu eğitimde başarıyla kullanmak mümkün müdür?

Bu soruya özellikle son yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunanlar derhal olumlu cevap verecekler ve Amerika'da televizyonun artık öğretmenin yerini aldığını ve böylece TV ile öğretmen sorununun ortadan kaldırıldığını belirteceklerdir. Gerçekten de Amerika'da, bu doğrultudaki görüşü destekliyen davranışlara özellikle üniversite seviyesindeki eğitim kuruluşlarında rastlanmaktadır. Yalnız, bu durum, işin dış görünüşüyle ilgilidir. Bazı Amerikan üniversitelerindeki TV ile eğitim konusunu adamakıllı inceleyenler, bambaşka noktaların etkisini derhal sezerler.

Amerika'da üniversitelerin çoğu özeldir ve özel üniversitelerin hemen hemen hepsi de malî sıkıntı içindedir. Televizyonla ders, bu sıkıntının bir kısmını ortadan kaldırır. Çünkü bir dersi, bir hoca ile televizyon sayesinde, aynı anda, birden fazla sınıftaki öğrenciye vermek mümkün olmaktadır. Bu sınıfların sayısı bazen 30'u bulur. Böylece TV tesisatının masrafı, 30 hocadan daha az bir miktara erişmektedir. Ancak bu şekildeki eğitimin çeşitli sakıncaları vardır. Her sınıfta bulunan öğrenciler sadece bir TV alıcısının önüne oturarak dersi izlerler. Başlarında, onları disiplin altında tutacak bir kimse bulunmadığı gibi, öğretim üyesine soru sormak olanağı da yoktur.

Yararlanmanın derecesi

Bütün bunlara rağmen, televizyonun eğitim alanındaki rolünü küçümsememek gerekir. Bugün çeşitli ülkeler, çeşitli eğitim kademelerinde televizyondan yararlanmaktadırlar. Eğitim televizyonu alanlarında yapılan araştırmalar, ortada son derece olumlu sonuçların bulunduğunu da göstermektedir.

Fakat bu demek değildir ki, televizyonla eğitim, Türkiye'de de ayniyle uygulanır. Önce, konuyu incelemek gerekir.

Televizyondan eğitim alanında elde edilen bu olumlu sonuçlar göstermektedir ki, öğretmenin ve, hangi çeşidi olursa olsun, okulun yerini hiçbir şey, hattâ televizyon bile alamamaktadır. Hattâ bazı Avrupa ülkelerinde televizyonun öğretmenin ve okulun yerini almamasına özel bir dikkat de gösterilmektedir. Çünkü öğrenci ile öğretmen ve öğrenci ile okul ilişkilerinin arasına TV, yani maddî bir faktör girince, eğitimin insancıl tarafı ortadan kalkmakta ve insan faktörünün yokluğunda da ister istemez sadece ezbere bir öğrenim yoluna gidilmektedir. Böylece öğrenci, sadece öğrenmekte ve öğrendiklerini uygulayamamakta, öğretmeni ile ilişki kurup ona bazı soruları soramadığı için düşünme olanağını elde edememektedir.

Evet ama...

İşte bu noktaları göz önünde tutan ülkelerde TV, sadece eğitime yardımcı olmakta, öğretmenin sınıfta yapamadığını yapmakta, onun gösteremediğini göstermektedir. Televizyonun eğitimdeki başarısı, bu anlayışa bağlıdır. Üstelik, bu anlayışla eğitimde başarılı olarak kullanılan televizyonun, özellikle Amerika ve Avrupa ülkelerinde gözden kaçmayan bir başka yanı daha vardır: Televizyon, temel eğitimden ziyade, ülkelerin üst kademedeki ihtiyaçlarına cevap verecek bir şekilde kullanılmaktadır. Çünkü ilkokullara eğitim için TV getirmek, öğrencilerle birlikte öğretmenleri, hattâ TV izlenecek olan okul binalarını bu amaçla hazırlamak son derece güçtür. Dolayısıyla TV, yüksek okullarda, ancak dersleri destekleyecek anlamda, olduk-ça rahat bir şekilde kullanılır.

Ne yapıldı, ne yapılabilir?

Biraz da bu görüşün etkisi altında, televizyonun Türkiye'de üniversite eğitiminde kullanılması akla yakın gelebilir. Bu alanda kesin bir söz söyleyebilmek için belirli bir araştırma yapmağa muhakkak ki ihtiyaç vardır. Fakat bugünkü Türk Televizyonunun da eğitimde oynadığı rolü gözden geçirerek küçük bir tahmin yapılabilir. Beşinci yılın içinde bulunan Televizyonumuzun kaç eğitici program yayınladığı ve bu programların ne işe yaradığı ortadadır. En yararlı ve en etkileyici TV eğitim programlarını ortaya çıkarmak elbette yalnız TRT'nin görevi olamaz. Fakat işte beş yıldan beri, ilgili kuruluşların ortak çalışmaları sonucunda, TRT Televizyonu'nun eğitim konusunda belirli bir adım atamadığı görülürken, bir "TV Üniversitesi" ile üniversiteye giremeyen öğrenciler sorununa çözüm bulunabileceğini sanmak, yanlış olur.

Televizyonun Türkiye'de eğitimde yararlı olamıyacağını da düşünmek yersizdir. Yalnız, Türk eğitim televizyonunun kurulabilmesi için önce anlayış, sonra da sırasıyla bilgi, tecrübe, TRT'den ayrı bir kuruluş, belirli bir bütçe ve politikadan uzak bir çalışma düzeni gereklidir. Ayrıca, yabancı ülkelerin bu alandaki çalışmalarını incelemek, ama onları kopya etmekten de kaçınmak şarttır.

insan ve Dünyası

